

Tisdagen den 29 maj
Kl. 10.00

Tisdagen den
29 maj 1973

*Transportstöd
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. plenum onsdagen den 30 maj

Herr TALMANNEN yttrade:

Sammanträdet i morgon, onsdagen den 30 maj, kommer att avslutas senast omkring kl. 18.00.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 132 till civilutskottet.

§ 4 Föredrogs, men bordlades åter lagutskottets betänkanden nr 20 och 21.

§ 5 Transportstöd m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande nr 14 i anledning av dels propositionen 1973:1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till transportstöd för Norrland m. m. och transportstöd till Gotland, dels propositionen 1973:95 angående transportstöd som regionalpolitiskt medel, jämte motioner.

I propositionen 1973:1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, kommunikationsdepartementet) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1973/74 anvisa

1. till Transportstöd för Norrland m. m. ett förslagsanslag av 46 700 000 kronor (punkten E 15, s. 158-159),

2. till Transportstöd för Gotland ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor (punkten E 16, s. 159-160).

I propositionen 1973:95 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 30 mars 1973, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för ett fortsatt regionalpolitiskt transportstöd som angetts i propositionen,

2. godkänna de ändringar i transportstödet för Gotland som angetts i propositionen.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1973:95 anfördes följande:

”För att främja de regionalpolitiska strävandena att utveckla näringsli-

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd.

m. m.

vet i de norra delarna av landet framlades i propositionen 1970:84 förslag om införande av ett transportstöd i syfte att minska de kostnadsmässiga olägenheter som följer med de långa avstånden inom stödområdet. I föreliggande proposition redovisas en utvärdering av det hittillsvarande stödet. Härvid konstateras att stödet väl fyllt sin regionalpolitiska uppgift att utjämna transportkostnaderna och därmed verksamt bidra till att främja näringslivets utveckling i berörda delar av landet. Erfarenheterna får anses ha styrkt riktigheten av den konstruktion transportstödet fått.

Med hänsyn till det värde transportstödet visat sig ha som regionalpolitiskt instrument framlägges i propositionen förslag om en utbyggnad avseende vissa transporter till orter inom stödområdet. Vidare föreslås anpassning av nuvarande transportstöd bl. a. i fråga om bestämning av minsta transportsträcka och lägsta sändningsvikt ävensom möjligheten att beakta utländsk transportsträcka i bidragsgivningen.

Vidare föreslås i propositionen viss förstärkning av godstransportstödet för Gotland avseende från Gotland utgående godstransporter i färjetrafik med fastlandet."

I detta sammanhang hade behandlats

A. under den allmänna motionstiden väckta motioner rörande bl. a. telefontaxorna:

1973:86 av herr Börjesson i Falköping (c) och herr förste vice talmannen Bengtson (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående övergång till en för hela landet enhetlig telefontaxa i enlighet med vad som anförts i motionen, varvid utredningen borde ges sådana direktiv att den av televerket genomförda utredningen i detta syfte kompletterades med ytterligare fakta från teknisk expertis etc.,

1973:196 av herr Winberg m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till ändrade telefontaxor, så att en utjämning av abonnenternas telefonkostnader mellan olika delar av landet snarast kunde åstadkommas,

1973:197 av herr Winberg m. fl. (m) vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna, 1. att fraktbidrag borde kunna utgå även för landsvägstransporter som icke skedde i yrkesmässig trafik, när förutsättningarna för bidrag i övrigt uppfyllts, 2. att som kvalifikation för det regionalpolitiska transportstödet skulle räknas även transportsträcka i Norge och Finland, 3. att fraktbidrag skulle kunna utgå när transportsträckan översteg 200 km, 4. att bestämmelsen om att varje sändning skulle väga 500 kg för att fraktbidrag skulle utgå ändrades så att viktgränsen sänktes, samt 5. att en översyn borde äga rum beträffande vilka produkter och varor som skulle omfattas av transportstödet.

1973:225 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes, såvitt motionen hänvisats till trafikutskottet, att beträffande transportstödet, stödet till Gotlandstrafiken, flyg-, tåg- och teletaxorna, bättre vägar samt året-runt-sjöfart i Bottenviken riksdagen vid behandlingen av den regionalpolitiska stödverksamheten skulle ansluta sig till de riktlinjer som i motionen

framförts i syfte att stimulera sysselsättningen inom stödområdet,

1973:745 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde 1. att en utredning tillsattes med uppgift att framlägga förslag om åtgärder i syfte att skapa likställighet mellan Gotland och fastlandet i fråga om kostnader för transporter av gods, fordon och passagerare enligt den s. k. vägprincipen, samt 2. att förslag om fraktstöd för råvaror och halvfabrikat till Gotland förelades årets riksdag.

1973:749 av herr Håkansson m. fl. (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att en sådan utjämning av teletaxorna kom till stånd att när samtaltaxa omfattade förutom abonnentens eget rikt-nummerområde också samtliga angränsande riktnummerområden,

1973:925 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla 1. om förslag till riksdagen a) att transportstödet för Gotlandstrafiken utvidgades till att omfatta även lastbilstransporter enligt likartade regler som gällde inom andra delar av stödområdet, b) att transportstödet skulle omfatta även godstransporter till Gotland av råvaror och halvfabrikat för förädling inom gotländskt näringsliv, 2. om tillsättande av en utredning angående fortsatt transportstöd för Gotland omfattande såväl sjö- som lufttrafik, i syfte att i trafikhänseende skapa likställighet mellan Gotland och fastlandet,

1973:1345 av herrar Carlshamre (m) och Brundin (m) vari hemställda att riksdagen skulle besluta att fraktbidrag till transportstöd för Norrland för budgetåret 1973/74 skulle utgå förutom till transport med järnväg och lastbil i yrkesmässig trafik jämväl för transport med fartyg,

1973:1364 av fru Jonäng m. fl. (c),

1973:1365 av fru Jonäng m. fl. (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om 1. dels sådan ändring av bestämmelserna om fraktstöd att bidrag utgick med 10 procent i avståndsklassen 201-300 km i hela allmänna stödområdet, 2. dels att vid beräkning av transportavstånd för fraktstöd avståndet från den svenska riksgränsen till hamn vid Trondheimsfjorden, Mo i Rana eller Narvik skulle få inräknas i stödunderlaget, 3. dels att en höjning av nuvarande procentsatser inom de olika avståndsklasserna övervägdes i samband med utformningen av de nya bestämmelserna om regionalpolitiken,

1973:1372 av herr Olsson i Sundsvall m. fl. (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att förslag syftande till utjämning av telefontaxorna mellan landets olika delar framlades, så att beslut kunde fattas under innevarande budgetår.

B. Övriga motioner:

1973:1760 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställda, savitt motionen hänvisats till trafikutskottet, att riksdagen A. hos Kungl. Maj:t begärde 6. att teletaxorna successivt sänktes på sätt som i motionen angetts, 7. att tåg- och flygtaxorna på längre avstånd sänktes på sätt i motionen angetts, 11. att sjöfart året runt skulle möjliggöras i Bottenviken,

1973:1895 av herr Dahlgren m. fl. (c) vari hemställda att riksdagen skulle 1. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna dels att fraktstöd

skulle utgå i avståndsklassen 201 -250 km med en rabattsats av 10 procent, dels att frakstöd skulle utgå för sändningar med en vikt överstigande 200 kg, 2. hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till höstriksdagen angående dels stöd till transporter in till stödområdet i fråga om inom jordbruket använda förnödenheter samt i fråga om tillsatsämnen för pappersindustrin, dels stöd till flygtransporter, 3. hos Kungl. Maj:t anhålla att trafikpolitiska utredningen fick i uppdrag att utreda frågan om maximitaxa, på i motionen anförda grunder,

1973:1917 av herr Ekinge m. fl. (fp) vari föreslagits att riksdagen skulle besluta 1. att transportstödet skulle även omfatta emballage för produkter från livsmedelsindustrin enligt vad som anförts i motionen, 2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag på sådana åtgärder att kostnaderna för transport till och från Gotland av gods, fordon och passagerare inte blev högre än på lika långt avstånd på fastlandet och att en tidsplan för genomförandet angavs, 3. samt att utredningen gavs i uppdrag att med förtur pröva lämpligheten av att övergångsvis låta transportstödet för övriga stödområden utgå jämväl för Gotlandstransporter i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:1918 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställdes A. att riksdagen beslutade 1. att den lägsta viktgränsen för stödberättigad sändning fastställdes till 200 kg taxerad vikt, 2. att den kortaste stödberättigade transportsträckan fastställdes till 200 km samt B. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att förutsättningarna för en sänkning av taxorna för tågresor övervägdes i enlighet med vad i motionen anförts,

1973:1919 av herr Lothigius m. fl. (m) vari yrkats att riksdagen skulle 1. besluta att stöd skulle utgå även för transporter till stödområdet av foder och gödselmedel, 2. besluta att sändningar överstigande 200 kg skulle vara bidragsberättigade, 3. hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag innebärande att även transporter med s. k. firmabilar blev berättigade till transportstöd på sätt som motsvarar stöd till transport utförd i yrkesmässig trafik, 4. hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag om utvidgning av transportstödet för Gotlandstrafiken enligt de riktlinjer som anförts i motionen samt

1973:1920 av herr Sellgren m. fl. (fp, s, c, m) vari hemställdes att riksdagen skulle besluta 1. dels att transporter av i motionen berörda råvaror och kemiska produkter till och avsedda att vidareförädlas inom stödområdet skulle kunna erhålla transportstöd och att den närmare avgränsningen härvidlag gjordes av Kungl. Maj:t, 2. dels att varuslagsavgränsningen för stöd för uttransporter av förädlade varor så tolkades att även transport av kisel kunde erhålla transportstöd.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. till Transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1973/74 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 46 700 000 kronor,

2. avslå motionen 1973:1345,

3. avslå motionerna 1973:197, yrkandet 1, och 1973:1919, yrkandet 3,

4. avslå motionen 1973:1895, yrkandet 2 i vad det avsåg stöd till flygtransporter,

5. avslå motionen 1973:197, yrkandet 5,

6. avslå motionerna 1973:1895, yrkandet 2 i vad detta ej behandlats under punkten 4, 1973:1917, yrkandet 1, och 1973:1919, yrkandet 1, samt 1973:1920,

7. avslå motionerna 1973:197, yrkandet 3, 1973:1365, yrkandena 1 och 3, 1973:1895, yrkandet 1 i vad avsåg att transportstöd skulle utgå i avståndsklassen 201–250 km med en rabattsats av 10 procent, och 1973:1918, yrkandet A 2,

8. avslå motionerna 1973:197, yrkandet 4, 1973:1895, yrkandet 1 i vad avsåg transportstöd för sändningar med en vikt överstigande 200 kg, 1973:1918, yrkandet A 1, och 1973:1919, yrkandet 2,

9. avslå motionen 1973:1364,

10. avslå motionen 1973:225 i vad den avsåg transportstödet och bättre vägar,

11. avslå motionerna 1973:225 i vad den avsåg året-runt-sjöfart i Bottenviken, och 1973:1760, yrkandet A 11,

12. avslå motionerna 1973:225 i vad avsåg sänkning av flyg- och fågntaxorna, 1973:1760, yrkandet A 7, 1973:1895, yrkandet 3, och 1973:1918, yrkandet B,

13. med bifall till propositionen 1973:95 samt motionerna 1973:197, yrkandet 2, och 1973:1365, yrkandet 2, i övrigt godkänner de riktlinjer för ett fortsatt regionalpolitiskt transportstöd som departementschefen angett i propositionen,

14. avslå motionerna 1973:86, 1973:196, 1973:225 i vad avsåg teletaxorna, 1973:749, 1973:1372 och 1973:1760, yrkandet A 6,

15. till Transportstöd för Gotland för budgetåret 1973/74 på driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor,

16. med bifall till propositionen 1973:95 godkänna de ändringar i transportstödet för Gotland som departementschefen angett i propositionen,

17. avslå motionerna 1973:225 i vad avsåg stöd till Gotlandstrafiken, 1973:745, 1973:925 och 1973:1917, yrkandena 2 och 3, samt 1973:1919, yrkandet 4.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande transportstöd för sjötransporter av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännna vad reservanterna med bifall till motionen 1973:1345 anfört rörande transportstöd för frakter med fartyg,

2. beträffande stöd för transporter med firmabilar av herrar Lothigius (m) och Clarkson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännna vad reservanterna med bifall till motionerna 1973:197, yrkandet 1, och 1973:1919, yrkandet 3, anfört rörande stöd för transporter med firmabilar,

3. beträffande stödets utvidgning av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m), Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:1895, yrkandet 2 i vad detta ej behandlats i utskottets hemställda punkten 4, och 1973:1920 samt i anledning av motionerna 1973:1917, yrkandet 1, och 1973:1919, yrkandet 1, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande

a. utredning och förslag till transportstöd för transporter in till stödområdet i fråga om förnödenheter för jordbrukets behov m. m.,

b. införande av transportstöd för dels vissa råvaror och kemiska produkter samt tillsatssämnen för pappersindustrin, dels ock för uttransport av kisel,

c. införande av transportstöd för Gotlandstrafiken i vad avsåg emballage för produkter från livsmedelsindustrin.

4. beträffande föreslagen gräns för transportstödet av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m), Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna med bifall till motionen 1973:1895, yrkandet 1 såvitt nu var i fråga, och i anledning av motionerna 1973:197, yrkandet 3, samt 1973:1365, yrkandena 1 och 3, 1973:1918, yrkandet A 2, anfört om att transportstöd borde utgå i avståndsklassen 201-250 km med en rabattsats av 10 procent.

5. beträffande lägsta vikt för bidragsberättigad sändning av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m), Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:197, yrkandet 4, 1973:1895, yrkandet 1 såvitt nu var i fråga, 1973:1918, yrkandet A 1, och 1973:1919, yrkandet 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om att fraktsändningar med en vikt över 200 kg taxerad vikt skulle vara stödberättigade,

6. beträffande sänkning av flyg- och tagtaxorna på längre avstånd m. m. av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m), Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:225 i vad avsåg sänkning av flyg- och tågtaxorna, 1973:1760, yrkandet A 7, 1973:1895, yrkandet 3, och 1973:1918, yrkandet B, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande sänkning av flyg- och tågtaxorna samt införande av maximitaxor på järnvägarna m. m.,

7. beträffande telefontaxornas utformning m. m. av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m),

Tisdagen den
29 maj 1973Transportstöd
m. m.

Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1973:86, 1973:196, 1973:225 i vad avsåg teletaxorna, 1973:749, 1973:1372 och 1973:1760, yrkandet A 6, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört rörande en ytterligare utjämning av telefontaxorna,

8. beträffande frågorna om åtgärder i syfte att skapa likställighet mellan Gotland och fastlandet, fraktstöd för vissa ingående transporter samt för transporter med lastbil m. m. av herrar Dahlgren (c), Lothigius (m), Persson i Heden (c), Sellgren (fp), Clarkson (m), Torwald (c) och Taube (fp) som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:745, 1973:925 och 1973:1917, yrkandet 2, samt i anledning av motionerna 1973:225 i vad avsåg stödet till Gotlandstrafiken, 1973:1917, yrkandet 3, och 1973:1919, yrkandet 4, hos Kungl. Maj:t begärde dels att ett förslag om transportstöd för råvaror och halvfabrikat m. m. till Gotland snarast förelades riksdagen, dels att en utredning tillsattes med uppgift att lägga fram förslag om ytterligare åtgärder i syfte att skapa likställighet mellan Gotland och fastlandet för transporter av gods, fordon och passagerare, dels ock att de av reservanterna i övrigt aktualiserade frågorna rörande stödets omfattning och utformning närmare prövades.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! När företagen analyserar kostnaderna för företagsamhet i norra Sverige och jämför dem med kostnaderna i andra delar av landet finner de att skatter och löner är ungefär lika höga, likaså kapitalkostnaderna, dock med undantag av de förmåner som lokaliseringstödet ger vissa företag.

Försäljningskostnaderna är dock betydligt högre i norra Sverige eftersom avstånden till avsättningsmarknaderna i regel är stora och kostnaderna för resor och telefon är höga. Här har de norrländska företagen omedelbart en betydlig belastning. Detsamma gäller fraktkostnaderna för råvaror och färdiga produkter samt högre servicekostnader av olika slag.

Detta är förhållanden som är angelägna att rätta till om man menar allvar med talet om regional balans.

Det statliga transportstödet, som nu verkat i snart tre år, har varit värdefullt, och stödet har åstadkommit vissa utjämningar. Redan vid dess inrättande påpekade dock företrädare för centern att några regler borde ändras och vissa tillägg göras. Lägsta bidragsgrundande fraktsträcka borde sänkas från 30 till 20 mil, sträckor i Norge och Finland borde inräknas, likaså borde lägsta viktgränsen sänkas från 500 kg till 200 kg, och stöd borde utgå på halvfabrikat som fraktas till stödområdet för vidare förädling – för att nämna några exempel. De nya regler som nu föreslås i föreliggande proposition är på ett flertal punkter ett tillmötesgående av våra krav. Erfarenheten av stödet har tydligen gett kommunikationsministern besked om att de krav som under en rad år rests från oppositionen varit riktiga. Detta trots att våra krav vid såväl 1971 som

1972 års riksdag tillbakavisats med sådana argument som att vissa av förslagen helt stått i strid med stödets grundläggande principer. Vid riksdagsbehandlingen onsdagen den 5 april 1972 sade utskottets talesman, herr Lindberg, beträffande stöd till förnödenheter att utskottsmajoriteten "avstyrker kravet med samma motivering som tidigare; det strider mot en av de viktigaste principerna för transportstödet utformning, nämligen att det bara skulle gälla uttransporter i avsikt att stimulera en vidareförädling inom Norrlandsregionen. Det är ett krav som vi sätter stort värde på och som vi inte finner anledning att göra eftergifter på."

Det var alltså förra året detta uttalande gjordes. I år strider kravet alltså inte längre mot stödets principer och det genomförs, vilket naturligtvis är tacknämligt.

När nu våra krav inte längre står i strid med stödets syfte kunde man dock ha väntat att kommunikationsministern skulle ha tagit steget fullt ut och framlagt ett förslag som överensstämmer med oppositionens krav.

Regeringen föreslår nu att lägsta sträcka för bidrag skall sättas till 25 mil och att sträcka i Finland och Norge får inräknas. Vad får då dessa regler för effekt? Från Östersund till Stjørdal i Norge är sträckan 23 mil, och således är centrala delen av Jämtland även fortsättningsvis missgynnad vid transporter till Trondheimsfjorden. Jag nämner detta exempel eftersom utskottet omnämnt förhållandena i Jämtland.

Statsminister Palme har nyligen tillsammans med ett antal utländska experter gjort en flygning över Norrlands inland och från luften tittat på problemen. Eftersom detta skedde ungefär samtidigt som utskottet behandlade denna proposition, så får man väl förmoda att utskottets socialdemokratiska ledamöter informerats om de slutsatser statsministern och hans utländska Norrlandsexperter kom fram till. Jag frågar: Konstaterade man inte att den relativa närheten till de isfria hamnarna i Norge är en speciell tillgång som måste utnyttjas, och kom man inte fram till att riksgränsen skapar onödiga hinder för utvecklingen av Norrlands inland?

Det är dock slutsatser som dras av människor som upplever problemen direkt och arbetar för industriell expansion i inlandet. Många har omvittnat att en ökad trafik över till de norska hamnarna skulle vara av största betydelse. Men nu lägger regeringen ett förslag som innebär att betydande delar av Norrlands inland inte heller i fortsättningen får del av stödet till de isfria hamnarna. Det är beklagligt. En samarbetsgrupp utsedd av landstinget i Jämtland och fylkena på den norska sidan arbetar för att eliminera hinder som finns för transporter över gränsen, och planer på en hamn för enhetslaster i Stjørdal har utarbetats. Tillkomsten härav skulle otvivelaktigt påskyndas om riksdagen valde att stödja reservationen 4, där det yrkas att gränsen sätts till 20 mil. Liknande exempel går att hämta i både Norr- och Västerbotten. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Som nedre viktgräns för bidragsberättigade sändningar föreslår regeringen 300 kg. När vi tidigare har krävt en sänkning har utskottet hänvisat till de administrativa svårigheterna. Nu har dock dessa svårigheter tydligt övervunnits och utskottsmajoriteten tar ett steg i rätt riktning men bemöter samtidigt vårt krav på 200 kg med samma

argument som tidigare. Vi föreslår 200 kg taxerad vikt som gräns för att öka möjligheterna för småföretagare som inriktat sig på lätta produkter med många mottagare, typ presentartiklar, att erhålla stöd. Jag yrkar bifall till reservationen 5.

De nuvarande teletaxorna missgynnar människorna och företagen i norra Sverige i hög grad. Därför är det givetvis med tillfredsställelse vi noterar att vissa ändringar nu kommer till stånd. Det är betydande merkostnader vissa företagstyper i norra Sverige har i telefonkostnader. Försäkringsbolaget Skandia har gjort en undersökning av telefonkostnaderna 1971 per anställd i sina fyra zoner. Om relationstalet sätts till 100 för östra zonen med huvudkontor i Stockholm är relationstalet 310 i norra, 181 i västra och 186 i södra zonen. Detta innebar att telekostnaderna 1971 per anställd var 1391 kronor högre i norra zonen än i den östra. Det är således synnerligen angeläget att telefontaxorna får en rättvisare utformning och att arbetet med det påskyndas. Jag yrkar därför bifall till reservationen 7. Beträffande reservationerna 3 och 6 ber vi att få hänvisa till texten i reservationerna. Mot bakgrunden av de motiveringar som där framförs yrkar jag bifall till dessa reservationer.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Statligt transportstöd som ett av medlen att främja de regionalpolitiska strävandena prövas nu för tredje året. Av den enkät som redovisas i proposition nr 95 – den proposition som vi nu behandlar – framgår att redan under första året konstaterades klart positiva effekter.

Under den tidigare debatten om det regionalpolitiska stödet i övrigt har transportstödet och dess betydelse för regionalpolitiken berörts av flera talare. Jag kan därför begränsa min framställning till att gälla transportstödet omfattning och avgränsningar.

När transportstödet infördes tillkom det efter ihärdiga krav från oppositionens sida. De bidragsgrunder som sedan föreslogs i propositionen 84 år 1970 och som antogs av riksdagens majoritet var på flera punkter snävare än vad vi från bl. a. folkpartiet föreslagit. Det har lett till att flera företag, som i alldeles särskild grad är i behov av låga fraktkostnader för att bedriva tillverkning inom stödområdet, ställts utanför möjligheten till transportstöd. Vi har därför varje år återkommit med våra krav på utvidgning av stödet, och majoriteten i riksdagen – dvs. socialdemokrater och kommunister – har lika konsekvent och ofta röstat ner dem.

I den nu föreliggande propositionen föreslås förbättringar och utvidgning av stödet, som i långa stycken tillmötesgår de tidigare framställda kraven. Det gäller

bidragsgrundande sträcka,

lägsta bidragsgrundande vikt,

möjligheten att beakta transportsträcka utanför landets gränser för sändningar till Norge och Finland, eller genom dessa länder, och transportstöd för intransporter till stödområdet.

Det gäller även förstärkning av godstransportstödet för Gotland.

Jag vill på en gång säga att de ändrade principerna för frakttödet är ett bra erkännande åt de krav som nu under flera år ställts från

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

oppositionens sida. Eftersom de nya reglerna skall gälla under en så lång tidsperiod som 5 år, borde de också till sin omfattning minst ha svarat mot vad vi under den här tiden levererat till regeringens idébank. På en punkt tillmötesgår propositionen helt våra förslag. Och det är att utländsk sträcka i Norge och Finland räknas in vid beräkning av transportavstånd för fraktstödet.

I övrigt har de olika motionerna, avlämnade dels under den allmänna motionstiden, dels i anledning av propositionen, visat att meningarna gått isär mellan regeringen och oppositionen. Tyvärr har samma skillnad i uppfattningarna återspeglats vid behandlingen i utskottet. Innan jag kommenterar de punkter på vilka folkpartiets ledamöter i utskottet reserverat sig tillsammans med centern och moderata samlingspartiet vill jag göra en personlig deklaration beträffande en viss formulering som förekommer i både propositionen och utskottsbetänkandet.

På s. 24 i propositionen anför departementschefen som skäl för varuavgränsningen gentemot vissa råvaror och obearbetade halvfabrikat att de bl. a. i betydande utsträckning har gynnsamma fraktförhållanden genom rabatter i anslutning till ingångna avtal. Trafikutskottet upprepar det på s. 7 i sitt betänkande, och efter ytterligare synpunkter beträffande stödets avgränsning uttalar sig utskottet på s. 8: "Vad departementschefen i nu berörda del föreslagit har utskottet funnit sig kunna godta." Eftersom detta avsnitt tillhör den del av betänkandet som utskottet kunnat ena sig om vill jag här i kammaren göra samma anmärkning som jag i tidigare debatter anfört, nämligen att frågan om fraktrabatter i samband med ingångna avtal inte begränsar sig enbart till de nämnda varugrupperna utan gäller vilka varuslag man än befaktar, sålunda även samtliga varuslag som är berättigade till transportstöd både till och från stödområdet. Jag anser det därför vara ett misstag och vilseledande att frågan om fraktavtal över huvud taget nämns i samband med transportstöd. I utskottet fick jag tyvärr inte gehör för att denna passus skulle utgå ur betänkandet, och jag vill därför nu i kammaren i stället göra den här deklarationen.

I reservationen 4 fullföljer vi vårt tidigare krav att avståndsgränsen sänks till 200 km och att man därmed för in ett nytt intervall, 201-250 km, med en rabattsats av 10 procent. Detta är starkt motiverat av att i de södra delarna av stödområdet finns en stark företagskoncentration som eljest ställs utanför den stimulans som transportstödet bevisligen innebär. Inom det lägre avståndsintervallet finns också sysselsättningssvaga områden som i alldeles särskild grad bör ihågkommas. Jag tänker på vissa delar av Hälsingland, Dalarna och Värmland liksom gränsområdena mot Norge och Finland. Genom den här utökningen får man även en smidigare övergång mellan stödberättigade och icke stödberättigade områden.

I tidigare debatter har vi rönt stor kallsinnighet inför kravet på att sänka den nedre viktgränsen. Man har från regeringspartiets sida menat att en lägre viktgräns skulle medföra en svärbemästrad anhopning av ansökningar som skulle försvåra administrationen hos fraktbidragsnämnden, den kontrollerande myndigheten. Jag har hela tiden varit misstänksam mot sakligheten i denna argumentation. Vid den i propositionen

refererade enkäten framkom ett utbrett behov av att viktgränsen sänks.

Det kan vara på sin plats att nu liksom jag gjort tidigare uppmärksamma kammaren på att den hittillsvarande viktgränsen gällt sändningar *överstigande* 500 kg. Detta innebär att 500 kg verklig vikt inte varit bidragsgrundande, som många har trott och velat göra gällande. I den informationsskrift som utgått från kommunikationsdepartementet genom fraktbidragsnämnden anges att sändningens vikt skall vara *minst* 500 kg — en rent vilseledande uppgift. Man borde ha kunnat förvänta att felet rättats till i de nya bestämmelserna så att den föreslagna minimivikten skulle ha angetts till *minst* 300 kg verklig vikt i stället för *överstigande* 300 kg, som det nu står i propositionen. För reservanternas del betyder detta i och för sig inte så mycket. Vi har nämligen från folkpartiet, centern och moderaterna ansett att även den nu föreslagna viktgränsen är ogynnsam särskilt för små och medelstora företag. I reservationen 5 motiverar vi detta på ett kort och koncist sätt och föreslår att viktgränsen skall sättas vid 200 kg *taxerad* vikt.

En av de verkliga och välkomna nyheterna i propositionen är stödet till transporter till och inom stödområdet av vissa råvaror och halvfabrikat. För att främja utvecklingen mot en mer differentierad industriell verksamhet inom stödområdet kan ett intransportstöd i flera fall få gynnsammare effekt än annat stöd när det gäller industri som i huvudsak hämtar sina råvaror utanför stödområdet. De i propositionen föreslagna varugrupperna är därför väl motiverade för transportstöd. Några motionärer har emellertid ansett att varuslagsavgränsningen är alltför snäv. I centermotionen 1895 föreslås *utredning och förslag till transportstöd* även för inom jordbruket använda förnödenheter liksom i fråga om tillsatsämnen för pappersindustrin. Liknande förslag har väckts i motionen 1919 från moderata samlingspartiet.

Det är självfallet en grannliga uppgift att göra en rättvis avvägning var gränsen bör gå mellan stödberättigade och icke stödberättigade intransporter. I propositionen har råvaror till kemiska produkter undantagits från intransportstöd. Som skäl för detta anförs att kemisk industri i stor utsträckning hämtar sina råvaror och halvfabrikat inom stödområdet.

Man skulle kunna tolka en sådan skrivning som en ren glömska inför det faktum att det i orter som Örnsköldsvik, Stockvik och Ljungaverk finns en väsentlig kemisk produktion som grundas på råvaror vilka hämtas utanför stödområdet. Dessa industrier startades ursprungligen på grund av att behövliga råvaror då fanns tillgängliga inom området, främst elkraft och sulfitsprit. Den tekniska och marknadsmässiga utvecklingen har lett till att industrin måste bredda eller byta råvarubas och därmed hämta sina råvaror utanför stödområdet. I vissa fall importeras råvarorna från utlandet, i andra fall framställs råvarorna på petrokemisk bas i Stenungsund. Möjligheterna att bevara och vidareutveckla en kemisk förädlingsindustri i Norrland beror till väsentlig del på fraktkostnaderna. Det måste därför vara ett samhällsintresse att på allt sätt skapa möjligheter för att bevara och vidareutveckla sådan industri i Norrland. Detta har jag tillsammans med representanter för socialdemokraterna, folkpartiet, centern och moderaterna uppmärksammat i motionen 1920.

Ett utökat transportstöd skulle inte enbart beröra transporter av

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

råvaror och kemiska produkter för vidareförädling från Stenungsund. Även andra transporter berörs. Jag kan som exempel nämna ammoniak, aminer, kalk och kvarts. Den senare råvaran importeras för närvarande men kan under gynnsamma betingelser hämtas även från Dalsland, Lappland och Ångermanland.

Det kan emellertid, som framhålls i reservationen 3 och antyds i vår motion 1920, liksom i fråga om basplaster vara olämpligt att låta transportstödet omfatta kemiska produkter utan någon närmare avgränsning. Även i detta avseende bör Kungl. Maj:t få befogenhet att avgöra vilka råvaror som slutligen bör bli berättigade till stöd. Men stödåtgärderna bör i princip omfatta den kemiska industri som nämnts i motionen.

För att ge exempel på andra avgränsningsproblem kan jag nämna att det inom stödområdet finns företag som tillverkar byggnadsmaterial, t. ex. bjälkar. Vissa företag tillverkar bjälkarna av armerad betong och andra tillverkar dem helt av stål. Den senare typen av produktion kan erhålla transportstöd för allt råmaterial, medan specialcement, som erfordras för tillverkning av betongpelare, inte är en stödberättigad vara. På det området kan genom olikheter i transportstödet konkurrensvillkoren förändras mellan norrländska industrier.

I reservation 3 uttrycks också den meningen att transport av kisel bör omfattas av transportstödet. Att kisel hittills inte erhållit transportstöd beror, som jag ser det, uteslutande på att den felaktigt benämnts "kiselmetall". Kisel hänförs i Brysselnomenklaturen till kapitel 28.04, dvs. det kapitel som omfattar oorganiska kemiska föreningar och grundämnen. Det är alltså där fråga om långt bearbetade varor och inga råvaror.

Samma reservation, nr 3, upptar även det förslag som väckts i motionen 1917 om att transportstödet för Gotland även bör omfatta intransport av emballage för livsmedelsindustrin.

Det är gott och väl att kostnaderna för godstransporter minskas genom ett statligt stöd. Tyvärr låter radikala förslag om sänkning av persontransportkostnaderna vänta på sig. Uppgifter om att arbetsgrupper i kommunikationsdepartementet arbetar med frågorna sänker inga biljettkostnader.

I reservationen 6 framhålls – för vilken gång i ordningen det sägs här i riksdagen vet jag inte – att persontaxorna spelar en viktig roll i de lokaliserings- och trafikpolitiska sammanhangen. Det är ett faktum som gäller hela stödområdet, således Norrland och Gotland. Utskottsmajoriteten ägnar stort utrymme åt de nya biljettpriserna för inrikesflyget, som gäller sedan ändringar gjorts i de statliga flygplatsavgifterna och sedan en platsreservationsavgift införts. Jag vill starkt betona att även om dessa åtgärder har medfört nedjusteringar av biljettpriserna på vissa avstånd och under vissa betingelser, så har därmed inte införts ett enda öre i statligt stöd för att skapa ett ur resekostnadssynpunkt rundare Sverige. För vissa orter inom stödområdet har det t. o. m. medfört kraftiga och besvärande höjningar. Den ur regional utvecklingssynpunkt just nu kanske känsligaste delen av landet, Gotland, har drabbats synnerligen ogynnsamt.

Reservanterna anser att bland de spörsmål som bör prövas är frågorna om maximitariffer och samordning mellan olika kommunikationsmedel:

järnväg, buss och flyg. Det är åtgärder som bör kunna genomföras i avvaktan på att man når resultat i pågående utredningar.

Reservanterna har i reservationen 7 även ansett sig böra påskynda utvecklingen mot en utjämning av telefontaxorna. Åtgärder i utjämnande syfte har vidtagits och flera planeras, men vi anser att arbetet bör påskyndas och har vissa synpunkter på förbättringar i det avscendet.

I propositionen föreslås ytterligare sänkning av längdmetertaxan för lastbilar för färjetrafiken från Gotland, så att den totala reduktionen nu blir 75 procent av den ursprungliga kostnaden. Varje reduktion av kostnaderna för överföring av gods och personer till och från Gotland är välkomna och har sitt värde. Men den slutliga lösningen är inte nådd förrän det på riksdagens bord ligger ett förslag som innebär att transportkostnaden mellan Gotland och fastlandet är av samma storleksordning som för motsvarande sträcka på fastlandet. Därför krävs i reservationen 8 att Kungl. Maj:t snarast låter utreda formerna för ett genomförande av denna målsättning.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 3, punkterna a, b och c var för sig samt reservationerna 4, 5, 6, 7 och 8.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr LOTHIGIUS (m):

Herr talman! Herr Sellgren har så ingående redovisat för de reservationer där de icke-socialistiska partierna är överens att det närmast är en påfrestning på vår fria diskussionsrätt här i kammaren om jag skulle upprepa de motiveringarna. Jag anser nämligen att det är att missbruka demokratins arbetsformer att alltför mycket återupprepa sig i denna talarstol.

Reservanterna har skrivit sig samman på alla områden utom två, och reservationerna från moderaterna på dessa två punkter är snarast att betrakta som randanmärkningar, som enligt vårt förmenande hör ihop med logik och rättvisa. Innan jag går in på dessa två reservationer vill jag göra en allmän deklARATION från oss moderater när det gäller stödåtgärder av detta slag.

Om man på ett riktigt sätt vill skapa en gemensam grund för olika delar av vårt land, ge alla områden något så när lika chanser, måste man börja med de allmänna kommunikationerna. Skapar man likartade förutsättningar på det området, åstadkommer man större regionalpolitisk neutralitet. Detta är alltså grunden. Först därefter kan man ta upp regionalpolitiska åtgärder av annan typ. Egentligen är debatten i denna kammare något bakvänd, då man *hörjar* med att diskutera regionalpolitik från andra synpunkter. Kommunikationerna är dock underlaget när det gäller att främja de regionalpolitiska strävandena och att utveckla näringslivet i de norra delarna av landet och andra områden som särskilt är beroende av sina kommunikationer. Sedan kan man tala om klimat, naturförhållanden och eventuellt om dåliga kommunalmän som inte kunnat leva upp till andra människors ambitioner.

Jag övergår så till att tala om våra reservationer.

Vi har föreslagit transportstöd också för sjötransporter, av den enkla

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

anledningen att vi vill förhålla oss konkurrensmässigt neutrala till transporter, även om man kan säga att sjötransporterna inte betyder så mycket för det gods som vi här talar om. Men en sådan neutralitet betyder enligt vår mening mycket för att sjöfarten skall känna sig likaberättigad. Vi skall inte glömma att riksdagen i år till Kungl. Maj:t har överlämnat en hemställan att också sjöfarten i den trafikpolitiska utredningen skall upptas till transportekonomisk jämförelse. Därför finns det all anledning att bifalla reservation 1. Jag yrkar bifall till den.

Den andra reservationen avser s. k. firmabilar. Den yrkesmässiga trafiken får del av stödet. De transporter som sker med företagens egna bilar får det inte. Man får alltså större kostnader om man använder egen bil. Företagen måste ofta ha egna bilar för viss transport. Varför då inte utnyttja dessa i full utsträckning? Det är en i längden orimlig ståndpunkt, menar vi, att inte försöka nollställa denna form av transporter, och det är också orationellt. Jag hemställer om bifall till reservation 2.

Det enda jag ytterligare skulle vilja behandla är Gotland, vars speciella förhållanden är uppenbara. Det är alldeles klart att den treåriga försöksverksamhet med transportstöd som nu pågår icke är tillfredsställande och att vi måste börja tänka om. En utredning i ärendet är mer än berättigad. Vi måste klara ut hur man ur kommunikationssynpunkt kan likställa Gotland med fastlandet. Moderaterna kan inte acceptera att man bara gör något slags avståndsbedomning och tar den till intäkt för vilket transportstöd som bör användas. Det räcker inte heller med att man tar med i beräkningen den fördyrande tidsfaktorn för person- och godstransporter. Gotland är vår enda ö på stort avstånd från kusten. Vattnet skiljer och skapar ett slags osäkerhet, en olikhet i förhållande till andra delar av vårt land. Detta placerar Gotland betydligt längre bort i människornas sinnen.

Det finns olika sätt att gå till väga på. Ett sätt – som borde användas under alla förhållanden – är att låta konkurrensen göra sig gällande. Man kan visserligen säga att det inte finns tillräckligt underlag för en Gotlandstrafik med en fri konkurrens, men man kan å andra sidan få detta underlag om man använder en försiktig form av ändrade "tulltaxor" vid färd från fastlandet till Gotland. Jag skulle vilja framföra ett rent personligt förslag, som jag inte alls har testat men som jag tycker att det ligger inom möjligheternas gräns att genomföra, nämligen att införa en multiplikator – exempelvis 0,5, 0,6 eller 0,7 – för att kostnadmässigt föra Gotland närmare fastlandet. Denna faktor skulle givetvis tillämpas också i den s. k. fria konkurrensen. Kostnadmässigt borde alltså Gotland läggas betydligt närmare fastlandet, och man kan kalla det tal man räknar med en faktor, som kraftigt reducerar kostnaderna på alla slag av transporter.

Om en sådan faktor, antingen en dividend eller en minusmultiplikator, hade använts vid bestämningen av exempelvis de nya flygtaxorna, skulle inte så orimliga förhållanden ha uppstått som de som nu råder. Nu har Gotland för en flygresa på 190 km fått flygpriset höjt med 6 kronor till 125 kronor. För sträckan Malmö–Kiruna, ett avstånd på 1 480 km, blir det en sänkning på 152 kronor. För ett avstånd som är 7,5 gånger så långt som Stockholm–Visby är priset bara en gång högre. Jag anser inte att det

är fel på priset mellan Kiruna och Malmö, utan det är fel på priset mellan Stockholm och Visby.

Hur kan herr kommunikationsministern frivilligt tillåta sig att skaffa på sig gutarnas vrede och bli en ny Valdemar Atterdag genom att lägga fram ett sådant prisförslag, eller rättare sagt godkänna detsamma? Sätt in en dividend eller en nollmultiplikator eller förändra priset efter mer riktiga former. Låt exempelvis konkurrensen bli fri. I dag kan nämligen konkurrensen ge ett bra pris på flygsidan. Och på så sätt skulle gottlänningarna inte känna sig så brandskattade som de nu gör.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till alla reservationer i trafikutskottets betänkande nr 14.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! I anledning av trafikutskottets betänkande nr 14 över propositionen 95 angående transportstödet som regionalpolitiskt medel skall jag i huvudsak inskränka mig till att kommentera reservationerna 1 t. o. m. 7. Reservationen 8 angående transportstödet till Gotland kommer herr Rosqvist att närmare kommentera.

Låt mig konstatera att ingen har ifrågasatt värdet av förevarande transportstöd. En redovisning av dess positiva effekter föreligger också i propositionen om förbättrat transportstöd, som regeringen lagt på riksdagens bord. Jag noterar med tillfredsställelse dels förslaget till förbättringar beträffande uttransporterna, dels det nya förslaget i propositionen som avser intransportstöd.

Utskottsmajoriteten har inte haft några invändningar att göra utan tillstyrker också propositionen i alla delar. Däremot vill de borgerliga oppositionspartierna i flera avseenden gå längre än propositionen. I och för sig är flertalet av reservationerna gamla bekanta, som vi har kommenterat i riksdagen varje år sedan transportstödet infördes, så jag skulle på flertalet punkter kunna hänvisa till tidigare års protokoll. Men eftersom det är risk för att det betraktas som oartigt eller nonchalant skall jag inte göra det. I gengäld kommer jag att fatta mig kort.

I reservationen 1 av herrar Lothigius och Clarkson tillstyrks kravet på en utvidgning av transportstödet till att gälla även transporter med fartyg. Redan när transportstödet infördes 1970 undantogs sjötransporterna från stöd. Anledningen till detta undantag är att dessa transporter i betydande utsträckning dels omfattar mass- och bulktransporter, dels avser varor som bör falla utanför stödet. Allmänt gäller att med den struktur som sjötransporterna har i pris- och varuhänseende avståndsfaktorn inte spelar samma roll för kostnaderna för dessa transporter som den gör för landtransporterna. Utan tvivel är det problem som sammanhänger med vinter- och isförhållandena större. Jag får här hänvisa till det stöd åt Norrlandshamnarna som ligger i att isbrytarservicen tillhandahålls kostnadsfritt.

En majoritet av utskottet har inte funnit anledning att utvidga transportstödet till att gälla även sjötransporterna. De moderata reservanterna i utskottet har också i reservationen 2 anslutit sig till kravet på att stödet även skall gälla transporter med firmabilar. Det huvudsakliga argumentet mot att inte inkludera transporter utförda med firmabilar är

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

av administrativ art. Det skulle nämligen bli nästan omöjligt att klara kontrollen för att undvika möjligheterna till missbruk. Svårigheterna att beräkna erlagd frakt är uppenbara, och problemet torde inte heller gå att lösa på ett tillfredsställande sätt.

Erfarenheter från försöksperioden med transportstödet visar att företagen i flera fall löst problemet med transporter med firmabilar på ett smidigt sätt, exempelvis genom att etablera åkerier, varigenom de kommer i åtnjutande av transportstöd. Framhållas bör även att dispens i undantagsfall kan medges av Kungl. Maj:t. I vissa särskilda fall har också medgivits undantag från regeln om att transporter med firmabilar inte är stödberättigade.

I reservationen 3 stöder reservanterna kravet på en betydande utökning av stödet. Jag skall kortfattat försöka kommentera det väsentligaste innehållet.

Man kräver transportstöd bl. a. för införsel av förnödenheter till jordbruket. Låt oss där konstatera att inom ramen för det nuvarande transportstödet erhåller alla slag av jordbruksprodukter, oberoende av bearbetningsgrad, transportstöd vid transport från ort inom stödområdet. Man kan alltså hävda att jordbruket är väl tillgodosett inom ramen för det nuvarande transportstödet. Eftersom en stor del av de förnödenheter som används inom jordbruket i sig själva är jordbruksprodukter, skulle ett stöd till intransporter av sådana varor kunna försvåra det norrländska jordbrukets avsättning. Ur regionalpolitisk synpunkt är det givetvis angeläget med en fodermedelstillverkning inom stödområdet. För sådan tillverkning erhålls stöd för transporter inom stödområdet. Vidare erhålls stöd för transport av de färdiga fodermedlen, om vidareförädlingen varit av mer omfattande karaktär. Av exempelvis konstgödsel transporteras betydande mängder till stödområdet, varför motivet för transportstöd delvis bortfaller. Det kan inte heller rent allmänt hävdas att de produkter som det här är fråga om genomgår en förädling av det slag som förutsätts för att intransportstödet skall utgå.

Vad beträffar tillsatsämnen till pappersindustrin består dessa till största delen av olika kemiska ämnen som, i de fall då de transporteras mellan orter i stödområdet, berättigar till transportstöd. Med tanke på att inte utsälta den kemiska industrin inom stödområdet för ökad konkurrens bör inte transporter av sådana ämnen ges stöd vid transport till stödområdet.

Allmänt kan sägas att kostnaden för transporter av de tillsatsämnen det här är fråga om spelar en underordnad roll i förhållande till den totala kostnaden till pappersindustrin. Det kan således inte förväntas att stöd till sådana transporter kommer att få avsedda regionalpolitiska effekter. Som exempel kan nämnas att 11,5 miljoner eller drygt 22 procent av det totala bidraget år 1972 tillföll företag inom pappersindustrin. Huvuddelen av den kemiska industrin inom stödområdet är baserad på råvaror som utvinnes i samband med massa- och papperstillverkning. Industrin är också i stor utsträckning lokaliserad i anslutning till sådan tillverkning. Betydande mängder råvaror till den kemiska industrin finns alltså att tillgå inom stödområdet. Det förtjänar också påpekas att kemiska transporter mellan orter inom stödområdet är stödberättigade. I den mån

råvarorna utgöres av basplaster är avsikten enligt propositionen att fraktstöd skall utgå vid transport till orter inom stödområdet.

Utvärderingsarbetet har visat att företag inom den kemiska industrin får en betydande del av sina totala transportkostnader täckta av det nuvarande transportstödet. Vid de undersökta företagen uppgår den bidragsgrundande andelen av den totala transportkostnaden till i genomsnitt drygt 40 procent, vilket är högt i jämförelse med andra branscher.

I de fall transportbidrag skall utgå till kemiska produkter skulle alltså produktionen inom stödområdet utsättas för konkurrens. Omfattningen av från landet i övrigt införda kemiska råvaror är jämförelsevis begränsad och berör endast ett fåtal företag. Att på något sätt dela den kemiska sektorn har inte visat sig möjligt – betydande spilleffekter skulle bl. a. uppstå.

Kravet på att kisel skall omfattas av transportstöd har utskottet avstyrkt med hänsyn till den prejudicerande verkan detta skulle få exempelvis i fråga om kopparaluminium. Vi är ju i övrigt överens om att transportstödet inte skall omfatta råvaror när det gäller uttransporter.

I reservationen 4 stöds kravet på att nedre gränsen för transportstöd skall sänkas från föreslagna 250 km till 201 km. Utskottsmajoriteten avstyrker med följande motiveringar.

Enligt nuvarande bestämmelser skall transportstöd utgå för transportsträckor som är längre än 300 km. Denna gräns har bestämts med beaktande av den för landet i dess helhet gällande medeltransportsträckan vid järnvägstransporter. I samband med utvärderingsarbetet har skäl framkommit som talar för en viss nedjustering av denna gräns, som dock inte ansetts böra sättas lägre än 250 km. Det har kunnat konstateras att för södra och mellersta delarna av landet medeltransportsträckan knappast i något fall är lägre än 250 km, och flera områden har t. o. m. mer än 300 km till de stora avsättningsområdena i storstadsområdena. Om man väljer 200 km, som motionärerna föreslår, förfelas syftet med stödet. Dels får man inga närings- eller regionalpolitiskt positiva effekter av en sådan lösning – det är ju de långa avstånden man vill åt –, dels uppstår uppenbara orättvisor gentemot de södra och mellersta delarna av landet, då betydande lokala transporter inom stödområdet skulle komma att omfattas av stödet.

Det är givetvis angeläget att kunna använda disponibla resurser för transportstödet till att utjämna kostnaderna för de långa transporterna i stället för att reducera kostnaderna för lokala transporter av olika slag. Transportsträckor på 20–25 mil är inte ovanliga för någon region i landet. Vad transportstödet syftar till är att utjämna den fraktmerkostnad som är betingad av långa avstånd i vissa regioner jämförda med andra regioner.

Låt mig något kommentera de exempel som herr Stjernström anförde när det gäller Jämtland och transporterna till den norska sidan.

Herr Stjernström har rätt i att vissa företag skulle komma i åtnjutande av transportstöd, om man sänkte till 200 km. I klarhetens namn vill jag emellertid konstatera att det är helt omöjligt att konstruera ett transportstöd som är skraddarsytt för olika företag och deras förutsättningar. Det måste helt naturligt byggas på principiella förutsättningar,

och om något företag inte skulle råka komma i åtnjutande av fördelarna, kan man knappast börja göra om stödets principer på grund därav.

I reservationen 5 vill reservanterna ändra den föreslagna lägsta viktgränsen på 300 kg för att sändningen skall vara stödberättigad till att gälla 200 kg taxerad vikt. I anslutning härtill vill jag anföra att en rad faktorer talar för att en avgränsning bör ske, som undantar mindre sändningar. Ett skäl är att man i möjligaste mån bör söka administrativt förenkla restitutionsförfarandet genom en begränsning av antalet fraktstödsberättigade sändningar. Ett annat är önskemålet att stimulera företagen till att ordna sina transporter så rationellt som möjligt.

Det i propositionen framlagda förslaget till en sänkning av viktgränsen till 300 kg syftar till att tillgodose i första hand mindre företags önskan att även mindre sändningar skall vara stödberättigade. Gränsen 300 kg har satts dels med hänsyn till erfarenheterna, dels av taxetekniska och administrativa skäl. En sänkning av viktgränsen till 300 kg kan väntas medföra en ökning av antalet bidragsberättigade sändningar med 60 000. En ytterligare sänkning till 200 kg skulle medföra att antalet sändningar totalt skulle öka med minst 150 000. Nämndens granskningsarbete skulle alltså betungas i avsevärd utsträckning. Antalet stödberättigade sändningar uppgår för närvarande till 260 000. I samband med uppföljningsarbetet framkom bl. a. indikationer på att företagen som en följd av konstruktionen eftersträvar större sändningsvikt. Företagen gör ju betydande transportkostnadsvinster genom att undvika små sändningar.

Jag tycker att de siffror jag nu nämnt om antalet sändningar borde dämpa herr Sellgrens misstänksamhet mot att de administrativa svårigheterna skulle vara överdrivna.

Sedan vill jag också något kommentera det som herr Sellgren säger vara vilseledande i propositionen. Det står 301 kg som lägsta vikt, och vad som är vilseledande i den siffran får herr Sellgren ytterligare försöka förklara. Man kan väl knappast utläsa något annat än det som står i propositionen.

Vad jag nu anfört, herr talman, är de huvudsakliga skälen till att utskottsmajoriteten inte kunnat bifalla kravet på 200 kg taxerad vikt som den lägsta kvalificerande viktgränsen.

Reservationen 6 behandlar frågor om sänkning av flyg- och tågtaxorna på längre avstånd. Där säger reservanterna: "Vilken lösning som skall väljas för att reducera persontransportkostnaderna måste närmare övervägas, varför det bör ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta härom."

Det är en ganska intressant mening i reservanternas skrivning. Herr Sellgren står här i talarstolen och säger att om arbetsgrupper i departementet sysslar med dessa frågor sänks därmed inga biljettpriser. Likafullt skriver man i reservationen att det må ankomma på Kungl. Maj:t att göra dessa överväganden och föranstalta härom. Konsekvensen är litet svårbegriplig för mig.

Låt mig säga att i detta avseende råder inga åsiktsskillnader mellan majoriteten och reservanterna. För att närmare belysa det ber jag att få citera några rader ur utskottsbetänkandet, där majoriteten säger: "Enligt riksdagens tidigare gjorda uttalanden är det emellertid angeläget att den fortsatta uppföljningen av transportstödet kombineras med överväganden

som innefattar kartläggning av persontransportbehovens styrka och inriktning inom stödområdet och i anslutning därtill möjliga och lämpliga lösningar i fråga om utformningen av ett persontransportstöd. Utskottet förutsätter att arbetet med dessa frågor inom departementet bedrivs med skyndsamhet.”

Till detta kommer den nyligen tillsatta trafikpolitiska utredningen, som i sina direktiv har att göra överväganden i övriga frågor som skall omfatta möjlighet att anpassa SJs taxor på längre avstånd så att de i större utsträckning kommer att ligga i linje med samhällets allmänna regionalpolitiska och näringspolitiska mål. Utskottet förutsätter att detta utredningsarbete bedrivs med största skyndsamhet.

Den reservation som behandlar telefontaxornas utformning skall jag, herr talman, inte närmare kommentera, eftersom jag ser att jag förbrukat mina 15 minuter. Jag skall bara hänvisa till den utförliga redovisningen som förekommer i trafikutskottets betänkande i denna fråga.

Sammanfattningsvis vill jag avsluta med att säga att någon större oenighet inte förekommer mellan utskottets majoritet och reservanterna i de frågor som jag berört. Frågan gäller enbart var man vill dra gränserna. Jag vill inte bestrida att reservanternas förslag för företagarna skulle innebära ytterligare förbättringar. Frågan är blott vad man bedömer att vinna i fördelar i förhållande till de ekonomiska insatserna. Vi kan konstatera att de förbättringar av transportstödet som reservanterna föreslår kostar pengar, och eftersom den borgerliga oppositionen inte brukar springa benen av sig i iver att förstärka statskassans inkomster, får väl vi inom utskottsmajoriteten stå för dem som inte i onödan vill öka statens utgifter. Vi har bedömt att de förbättringar och fördelar som föreslås av reservanterna inte står i proportion till kostnaderna. Detta är anledningen till att vi på de olika punkterna haft en annan mening. Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till trafikutskottets hemställan i dess utlåtande nr 14.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara kommentera de två reservationer där moderaterna ensamma står som reservanter. Herr Sellgren och jag har kommit överens om att han tar de andra reservationerna.

Herr Lindberg säger att avståndet när det gäller att använda sjöfrakter inte spelar samma roll som med annan transport. Det är möjligt att så är fallet, men när vi som bildar en majoritet här i riksdagen har hävdat att sjöfarten skall införas i den trafikpolitiska utredningen och detta medtagas i diskussionen om de samlade transporterna, då måste det även vara riktigt att i det här sammanhanget medtaga sjöfarten. Om man gör så blir det mera konkurrensneutralt. Jag är övertygad om att sjötransporterna kommer att få en allt större betydelse här i landet; vi är ju dock till tre fjärdedelar omslutna av vatten i detta land ända från Bottniska viken och upp till Strömstad. Den moderna tekniken kommer i transporthänsyn också att kunna utnyttjas för sådant gods.

Det är klart att det kan förekomma missbruk när det gäller firmabilarna och att det fordras en viss form av kontroll. Men det företag som åtnjuter ett transportstöd av detta slag får finna sig i litet mera

pappersexercis för kontrollens skull. Det måste vara riktigt att här kunna föra in transportstödet.

Det har sagts att varje företag kan bilda eget åkeriföretag. Det är inte längre hållbart som argument. Denna riksdag har bestämt att öka bolagens aktiekapital från 5 000 till 50 000 kronor. Man kan inte över dagen och utan vidare bilda ett sådant bolag. Det är orimligt att behöva tillämpa ett sådant system och behöva bilda ett särskilt bolag för att komma i åtnjutande av ett transportstöd. Därför borde stödet också införas för de s. k. firmabilarna.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg tyckte det kändes litet besvärande att behöva komma upp i talarstolen och upprepa vad han har sagt tidigare år. Det är nog nödvändigt för herr Lindberg att sovra citaten av det han sagt tidigare år. Herr Stjernström har gett goda exempel på vad som inte längre är aktuellt och vad som fortfarande kan vara aktuellt. Herr Lindberg har utan tvivel gjort ett rollbyte, och det är klokt, annars hade han gått emot regeringens förslag den här gången.

Men när herr Lindberg talar om förslaget i reservationen 3, då tycks han göra sig skyldig till en del förenklingar. Det är sant att det för pappersindustrin sannolikt inte är några stora kvantiteter som transporteras på land, för basråvaran kaolin -- utöver pappersmassa - kommer företrädesvis genom sjötransport. Men det finns pappersindustrier som är så belägna att man behöver ha landtransport för sina råvaror. Därför är kravet berättigat.

Sedan menar herr Lindberg, liksom det skymtar i propositionen, att vissa företagstyper har en så stor andel av uttransportstödet att man bör vara återhållsam när det gäller intransportstödet. Jag tycker det är en felaktig syn. Har man ett stort behov av intransport av råvaror är ett transportstöd så mycket mer berättigat för att kunna bedriva industriell verksamhet inom stödområdet.

När det gäller tillgången till kemiska produkter och råvaror för kemisk industri i Norrland skulle jag vilja ha ett svar från herr Lindberg på frågan: Varifrån skall de kemiska industrierna i Örnsköldsvik, i Ljungaverk och Stockvik ta sina råvaror om de inte tas ifrån Stenungsund, Landskrona, Tyskland och andra håll? Var finns konkurrensen i Norrland?

Av de industrier som jag känner är det närmast talloljeindustrin som har någon betydelse här. Övrig kemisk industri använder sig av vissa basplaster. Här finns produktion inom den norrländska industrin, t. ex. av cellulosacetrar, och där kan man behöva få en avgränsning, vilket redan har antytts i propositionen. Jag menar att liknande avgränsningar bör kunna ske när det gäller intransport av andra kemiska produkter.

När det gäller kisel visar herr Lindberg en komplett missuppfattning. Han säger att det skall vara mer bearbetade produkter för att kunna få uttransportstöd. Men trävaror har transportstöd. Finns det någon mindre bearbetad vara än trävaror? Men stöd till trävaror är berättigat och nödvändigt.

Jag skulle ha varit vilseledande när jag sagt att begränsningen satts till

301 kg. Men det var i fråga om den nuvarande gränsen, 500 kg, som jag ansåg uppgifterna vilseledande. I 5 § i författningssamlingen står "överstiger 500 kg", men i informationsskriften står "minst 500 kg".

Jag ber att få återkomma eftersom min repliktid nu är slut.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg säger i slutet av sitt anförande att det är svåra gränsdragningar, och man kan ha olika uppfattningar om var gränsen bör gå, och att det är svårigheter att sätta en gräns så att det inte får negativa verkningar för vissa områden.

Jag kan hålla med om det resonemanget. Men nu är den 20-milsgräns som vi föreslår inte tagen som ett överbud för det här året. Det är, precis som herr Lindberg har sagt, gamla bekanta frågor. Han har tidigare kommenterat dem och skulle kunna hänvisa till vad han då sagt.

Nu är detta dock inte möjligt, eftersom herr Lindberg för två år sedan sade att det allmänt kan hävdas att ett inräknande av transportsträcka som faller inom Norge inte kan anses förenligt med stödets syfte. Han tog till i hårdaste laget då, och sådant kan ju vara förargligt så här ett par år efteråt, när nu kommunikationsministern föreslår att även sträckor i Norge skall få inräknas. Men man kan inte skraddarsy ett system för olika företag, och självfallet har heller ingen föreslagit det. Man borde emellertid kunna skraddarsy ett system så att det passade de mest utsatta bygderna i landet, och alla i denna församling vet att det är Norrlands inland. De isfria hamnarna i Norge borde kunna ha stor betydelse för Norrlands inland. Därför tycker jag att man borde ha skraddarsytt systemet så att det hade passat Norrlands inland när det gäller transporter ut till de norska hamnarna. Som jag tidigare har påpekat är nu inte det möjligt.

Det skulle vara synnerligen intressant att få höra vilken uppfattning statsminister Palme kom fram till när han gjorde överflygningen över Norrland och tittade på de här problemen från ovan. Vi som upplever dem på gräsrotsnivå tror att det vore väsentligt att få stimulans till transporter över gränsen. Det skulle vara intressant att höra om inte statsminister Palme kom fram till samma uppfattning.

När det sedan gäller gödselmedelstransporter till sjöss vill jag för kammarens ledamöter påpeka att i Norrlands inland får man använda andra transportmedel. Därför är det som tas upp i reservationen motiverat.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stjernström frågade vad statsminister Palme kom fram till. Jag kan inte svara annat än: Fråga herr Palme, för han tar emot gräsrotter – t. o. m. hela torvor, höll jag på att säga.

Herr Sellgren säger att jag har känt mig besvärad av att gå upp i talarstolen och kommentera det som jag har kommenterat tidigare år. Jag känner mig inte alls besvärad av det. Jag trodde närmast kammaren skulle vara besvärad av att höra de här verserna upprepas år från år, därför att det förekommer inget nytt i dem.

Sedan beskyllde herr Sellgren mig för att förenkla när det gäller den

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

kemiska industrin. Jag tror inte jag har gjort det, utan jag har försökt förklara för herr Sellgren att det går inte att skraddarsy ett transportstöd så att det passar alla företag inom en bransch utan att det får konsekvenser för andra företag. Det är anledningen till inställningen när det gäller den kemiska industrin.

Att kisel skulle vara mindre råvara än förädlade skogsprodukter är en definition som jag inte kan ansluta mig till. Den definitionen får väl herr Sellgren stå för själv.

Om jag sedan skulle ha undergått en rollförändring när det gäller intransportstödet så är jag inte ledsen för det. Jag är enbart glad över att man nu lyckats finna en lösning som möjliggör vissa intransporter. Vi har heller inte tidigare helt stängt dörren därvidlag, utan vi har sagt att det är angeläget att försöka finna en lösning. Nu har man hittat den, och det finns ingen anledning att vara ledsen för det.

Däremot kunde det glädja mig om herr Sellgren i vissa avscenden kunde genomgå en och annan rollförändring.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg säger att beträffande den studie som statsministern Palme har gjort så får jag fråga honom själv. Jag ställer frågan här i riksdagen, och statsministern har ju möjlighet att svara. Men jag riktar frågan också till utskottets talesman. Eftersom utskottet väl ändå försöker skaffa sig så mycket kunskaper som möjligt om sådana här frågor och eftersom nu vår statsminister tillsammans med utländska experter har speciellt studerat de här förhållandena, hade det väl varit på sin plats att åtminstone de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet hade frågat sin partiordförande vad han kom fram till.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindbergs förenkling gällde den kemiska industrin, som han drog över en kam när han menade att det fanns kemisk industri över lag som hämtar sina råvaror inom området. Det var också med anledning av herr Lindbergs tal om bearbetningsgrad för kisel som jag bl. a. pekade på sågade trävaror. Dessa är inga långt bearbetade produkter, men det utgår transportstöd för dem, och det är jag glad för.

Jag är vidare inte ledsen över herr Lindbergs rollförändring, eftersom han nu börjar närma sig vad oppositionen har krävt. Jag sade i mitt anförande att jag gläder mig över de framsteg som har gjorts, och jag tror att transportstödet i fortsättningen kan komma att vidareutvecklas.

Jag vill härefter fortsätta med att säga det som jag inte hann framföra i min förra replik, eftersom min tid då var ute. Det gällde det utredningsarbete som förhindrar möjligheterna till transportstöd för persontransporter. En utredning som arbetar år efter år och inte framlägger några förslag sänker inte persontaxorna ett enda öre. Det är först när utredningen kommer med förslag som läggs på riksdagens bord som man kan få ut någonting positivt av dess arbete. Det var det jag menade med mitt tal om utredningar.

Vi har år efter år begärt förslag om sänkning av persontaxorna, och jag frågar: När kommer de? Då säger herr Lindberg att oppositionen inte

behöver springa benen av sig i detta sammanhang. Det gör vi inte heller, men vi representerar en bra idébank, som jag sade i mitt tidigare anförande, för regeringen när den skall utforma sina förslag. Felet är bara det att regeringen tar så små steg i taget. Den springer sannerligen inte benen av sig.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera det sista som herr Sellgren sade med det påpekandet att det nog, för att regeringen skall kunna ta de långa kliv som oppositionen önskar, också krävs att oppositionen medverkar till att skaffa inkomster som motsvarar de utgifter som förslagen medför.

Vidare säger herr Sellgren att jag börjar närma mig vad oppositionen har krävt. Ja, det är mycket riktigt att utvärderingen av transportstödet i vissa avseenden har medfört att regeringens förslag närmat sig en del av oppositionens. Jag tror dock inte att det är möjligt att nå i fatt oppositionen. I fjol avgavs sju reservationer, men i år, när oppositionen fick många av sina krav tillgodosedda i den nya propositionen, avgav utskottsminoriteten trots detta åtta reservationer.

Herr Stjernström var besvärad över att jag inte kan redogöra för vad herr Palme studerade när han gjorde sin flygtur över Norrland. Först och främst är det en nyhet för mig att herr Palme var ute och studerade transportstödet effekter. Men om nu så var fallet, kan jag bara konstatera att vi såvitt jag kan minnas inte haft något utskottssammanträde sedan herr Palme gjorde sin flygtur. Vi har alltså inte haft någon möjlighet att hålla en hearing med honom. Men jag ser att utskottets värdade ordförande är närvarande i kammaren, och jag vidarebefordrar därför till honom frågan om vi skall inbjuda herr Palme till utskottet för en hearing om vilken uppfattning statsministern har i detta avseende.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Den fråga som behandlas i dag, nämligen fortsättningen och uppföljningen av transportstödet, är intressant ur många synpunkter. Några av dessa synpunkter kanske inte kommer fram i dag, delvis på grund av tidsbrist men kanske också på grund av att man från oppositionen, som herr Lindberg nyss sade ... det ser åtminstone misstänkt ut — kan ha ett intresse av att försöka nedvärdera effekterna av det transportstöd som vi hittills levat med. Det må vara hur det vill med den saken. Det finns kanske i den aktuella debattsituationen anledning att slå fast vissa sanningar och kanske också att besvara vissa frågor som har ställts under debatten.

Det är nu tre år sedan vi här i riksdagen behandlade propositionen om regionalpolitiskt transportstöd till de norra delarna av landet. Det var ett noga avvägt transportstöd som föreslogs riksdagen och vann dess bifall. Man ville bidra till en ökad ekonomisk tillväxt inom stödområdet genom att minska de kostnadsmässiga olägenheter som följer med långa avstånd. Målet att stimulera ekonomisk tillväxt inom stödområdet ställde särskilda krav på stödets utformning. Man kunde inte urskillningslöst ge stöd åt allt slags gods i alla riktningar. Då hade man för en mycket stor kostnad

försämrat i stället för förbättrat det norrländska näringslivets betingelser. Det kunde sålunda inte vara fråga om att underlätta utförseln av råvaror och mera obearbetade halvfabrikat för att gynna vidareförädlingen utom stödområdet. Det kunde inte heller vara fråga om att underlätta införseln till stödområdet av sådana varor som direkt eller indirekt konkurrerade med eller kanske t. o. m. konkurrerade ut företag inom stödområdet. Med hänsyn till det inriktades stödet på transporten inom och ut från stödområdet av färdigvaror och mera bearbetade halvfabrikat på sträckor över 300 km. Vi täckte därmed ett betydande antal regionalpolitiskt viktiga produktslag. Det gällde skogsindustriella produkter, som bearbetade trävaror och papper, det gällde mera bearbetade järn- och stålprodukter och varor inom verkstadsindustrin, plast-, textil- och läderindustrin, den kemiska industrin och byggnadsmaterielindustrin. I övrigt ingick också olika slag av inom stödområdet framställda jordbruksprodukter och livsmedelsprodukter.

Ett annat viktigt inslag i stödet var indelningen av stödområdet i tre fraktbidragsregioner med olika stora fraktreduktioner. Norrbottens och Västerbottens län fick möjlighet till 35 procents fraktreduktion, Väster- norrlands och Jämtlands län till 25 och övriga delar av stödområdet till 15 procents fraktreduktion.

De angivna maximisatserna innebar, och innebär, att vid samma transportsträcka reduktionen blir olika stor beroende på från vilken region transporten utgår. En transport från ort inom Norrbottens län får sålunda en större fraktnedsättning än en transport som utgår från ort inom de södra delarna av stödområdet. En sådan lösning stöder de regionalpolitiska strävandena att i särskild grad stimulera näringslivets utveckling längst uppe i Norrland.

En utvärdering har nu skett, och den har också presenterats i transportstödspropositionen, där jag har lämnat en sammanfattande redogörelse.

Stödet har geografiskt fördelat sig på olika delar av stödområdet ungefär som vi räknade med när vi införde det. Närmare 50 procent av stödet har gått till de båda nordligaste länen och närmare 25 procent till Väster- norrlands län. Resten har gått till transporter från övriga delar av stödområdet. En väsentlig del, eller närmare 60 procent, av bidragsdelen har gått till skogsindustrin - inte så överraskande - och närmare 20 procent till metall- och verkstadsprodukter i vid mening. Resten har fördelat sig på ett brett register. Fördelningen, som den nu utvecklats, återspeglar naturligtvis den näringslivsstruktur som kännetecknar olika delar av stödområdet.

I propositionen belyser jag också stödets effekt på transportkostnaderna - den har inte nämnts här fram till nu. Det visar sig att i de tre fraktbidragsregionerna fraktmerkostnaderna genomsnittligt har reducerats med drygt 50 procent i förhållande till Syd- och Mellansverige. Vad detta har betytt för de berörda företagen framgår med all tydlighet av en enkät, som jag också har presenterat i propositionen och som vi har gjort hos närmare 200 företag, belägna inom stödområdet. Trots den korta tid som stödet nu har verkat säger 50 procent av de företag som är tillfrågade, att de redan har kunnat påvisa en utvidgning av sin marknad,

framför allt till de mellersta och södra delarna av landet men även på exportsidan. 40 procent av de tillfrågade företagen har uppgett att stödet redan positivt påverkat investeringsbeslut av någon mer väsentlig omfattning, och 30 procent av företagen säger slutligen i enkäten att stödet medverkat till nyanställning av personal. Till det kan man lägga att stödet har kunnat administreras på ett effektivt, smidigt och friktionsfritt sätt; det har herr Lindberg nyss talat om.

Sammanfattningsvis vågar jag med bestämdhet hävda att hittillsvarande transportstöd väl har fyllt sin regionalpolitiska uppgift. Erfarenheterna får anses i stort ha styrkt riktigheten av den konstruktion transportstödet fått, och därför, herr talman, finns det nu en god grund att bygga vidare på.

I den proposition som nu ligger och som vi skall besluta om inom någon timme har jag med hänsyn till det här föreslaget, att stödet bör kunna utvidgas till att avse även vissa intranporter till orter inom stödområdet. Jag har också med ledning av erfarenheterna velat förorda vissa förändringar i nuvarande transportstöd, men detta skall jag inte gå in på, för det gäller viktgränser, avståndsgränser m. m., och det har redan herr Lindberg talat om.

Herr Sellgren, herr Lothigius och till viss del även herr Stjernström har tagit upp frågor som har att göra med stödets omfattning på varusidan. Det låter naturligtvis tekniskt för dem som inte i någon större utsträckning sysslar med att diskutera denna teknik. Litet förvirrande blir det måhända när man under sådana premisser sitter och lyssnar till diskussionen.

I fråga om utvidgningen av transportstödet till att avse även vissa slag av transporter till orter inom stödområdet bör en sådan självfallet inriktas på råvaror och halvfabrikat vilka avses att vidareförädlas inom stödområdet och för vilka en reducering av transportkostnaderna är i särskild grad ägnad att stimulera produktion och sysselsättning. Ett stöd även av omfattande transporter till orter inom stödområdet innebär för de företag som kan komma i åtnjutande av det att transportkostnaderna, utöver vad som följer av nuvarande stöd, ytterligare reduceras och att marknadsmöjligheterna förbättras.

Vid bestämning av varuområdet bör, enligt vad jag uttalat i propositionen, undantas varor där bl. a. prisbildning och transportförhållanden inte motiverar något transportstöd. Det gäller naturligtvis bränsle och drivmedel – oljor och bensin, kol och koks. Dessutom bör sådana råvaror och halvfabrikat undantas som finns tillgängliga inom stödområdet och beträffande vilka ett stöd till transporter från orter utanför stödområdet i åtskilliga fall skulle kunna ha negativa återverkningar på avsättningen av inom stödområdet producerade varor. Bland branscher som i betydande utsträckning hämtar råvaror och halvfabrikat från stödområdet finner vi den träbearbetande industrin, byggnadsmaterialindustrin, den kemiska industrin och livsmedelsindustrin.

Ser man å andra sidan på företag inom sådana branscher som metall- och verkstadsindustrin, maskinindustrin, transportmedelsindustrin, företag inom den lättare tillverkningsindustrin, exempelvis textil-, beklädnads-, garveri-, läder- och skoindustrin samt plastvaruindustrin, så gäller

där att kostnaderna för transport av råvaror och halvfabrikat utgör en mer betydande del av de totala transportkostnaderna och att transporter-
na av dessa varor ofta går över längre sträckor från orter i Syd- och Mellansverige. Det är med sikte på dessa industrisektorer som intransportstödet har bestämts i propositionen. Det är också sektorer där hittillsvarande transportstöd inte slagit igenom med samma styrka som i fråga om de tidigare angivna branscherna.

Tydiligen, herr talman, har reservanterna inte heller direkt haft något att invända mot den gjorda bestämningen av intransportstödet. Men självfallet har man inte helt kunnat skriva på något som kommer från regeringen. Är man opposition så är man, och man har därför föreslagit en del mindre anpassningar av varuområdet som, måste jag säga, är mindre ägnade att förbättra stödet och mera att administrativt komplicera det.

Herr Sellgren tar upp den kemiska industrin. I fråga om kemiska produkter både vill man och vill man inte att den kemiska industrin skall omfattas av intransportstödet. Man kan inte i reservationerna ange några riktlinjer för hur stödet skall avgränsas men man finner, som man säger, en säkerhetsventil i att Kungl. Maj:t får befogenhet att se på detta.

Jag vill koppla det med herr Stjernströms resonemang om avståndsgränserna. Han säger att det är svåra avgränsningar man här måste göra. Men oppositionen själv säger i sina reservationer att man låter Kungl. Maj:t i stort bestämma avgränsningarna även här. Jag säger inte det som någon kritik utan bara som ett konstaterande att avgränsningarna är svåra att göra vare sig vi sysslar med kilometertal eller med avgränsningar av olika varuslag, och jag hoppas att vi i den delen inte skall behöva ha någon längre diskussion med varandra om svårigheterna att alltid finna den riktiga gränsdragningen.

Huvuddelen av den kemiska industrin inom stödområdet är ju baserad på råvaror som utvinns i samband med massa- och papperstillverkning, och industrierna är också i stor utsträckning lokaliserade i anslutning till sådan tillverkning. Mängder av råvaror till den kemiska industrin finns alltså redan att tillgå inom stödområdet. Vissa betydelsefulla råvaror transporteras till övervägande del sjöledes, och i den mån råvarorna utgörs av basplaster avses fraktstöd utgå vid transporter till orter inom stödområdet.

Jag skall stanna här med exemplifieringen, för det blir närmast bara upprepningar om jag fortsätter, och det tjänar inget syfte. Att jag tog upp saken berodde på att herr Sellgren och även de andra som talat här har gjort varuavgränsningen till en ganska stor fråga. Med mitt korta inlägg i den delen har jag bara velat peka på att gränsen måste sättas någonstans nu också. Varken vi eller oppositionen kan vara säkra på att därmed för all framtid ha hittat rätt när det gäller gränserna. Men någonstans måste vi som sagt bestämma oss för att stanna, och vi tror att vi för dagen har hittat den riktigaste hållplatsen i det avseendet.

Låt mig till slut, herr talman, bara säga ett par saker med utgångspunkt i vad som hittills sagts.

Man kan naturligtvis ha vilken uppfattning man vill om vem som från början tog initiativet och vem som var förslagsställare i fråga om

transportstödet. Även detta är en ganska meningslös diskussion. Herr Sellgren kallar oppositionen för idébank till regeringen. Jag må ju säga att skulle vi ha väntat på några värdepapper från den banken, när vi skulle införa transportstödet, hade det väl inte funnits någonting på området.

Det är alltså inte som herr Sellgren säger. Idébank är ett förpliktande ord – i det lägger man in någon association till idéspruta och sådana där verkligt fina saker som man vill trumma för. Nog var det ett högst olämpligt uttryck i det här sammanhanget. Kan herr Sellgren påminna sig något konkret utformat transportstödsförslag från oppositionens sida, innan det transportstöd kom som vi nu har? Det kan ju inte vara så svårt att föra fram idéer om att vi skall ha ett transportstöd och att knäcka själva principfrågan – man har talat om dessa ting i många år. Det viktiga är om man kan få idéer utformade i sak.

Jag skall inte ta upp någonting som gäller Gotland, därför att det kommer herr Rosqvist från trafikutskottet att tala om.

Med mitt inlägg har jag, herr talman, bara velat konstatera att det transportstöd som vi nu går att besluta om är en uppföljning – och jag tycker en bra uppföljning – och fortsättning av det vi haft fram till nu. Brister kommer man alltid att kunna peka på även i det här stödet; det hör ju till vår verksamhet att av och till kunna komma tillbaka och göra någonting bättre. Vi skall komma ihåg en sak till slut, nämligen att transportstödet innebar ett helt nytt sätt att gripa sig an transportkostnaderna och kostnaderna för företagen i största allmänhet. Det är klart att man då får finna sig i att experimentera. Man måste ha rätt att misslyckas i detaljer. Det viktiga är att vi till slut får fram en transportstödsprodukt som vi i stort kan ena oss kring.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det var högst värdefullt att få lyssna till kommunikationsministerns kommentarer till de frågor jag berört. Det var ett utomordentligt balanserande inlägg i den här debatten.

Låt mig bara göra en invändning mot vad kommunikationsministern sade inledningsvis, då han närmast ville antyda att vi från oppositionens sida nedvärderade effekterna av transportstödet. Det har vi inte gjort, och jag sade även i mitt anförande att transportstödet är bra. Det är bara det att vi har en annan syn på hur det bör utformas.

Transportstödet innebär för ifrågavarande områden en 50-procentig sänkning i förhållande till landet i övrigt. Det är bra. Men vi skall också konstatera att det då återstår 50 procent för att likställighet skall nås.

När det gäller frågan om råvaror och halvfabrikat för att stimulera den industriella verksamheten inom stödområdet är vi överens om att det är mycket angeläget att man utvecklar den sektorn. Och där har vi avgränsningsproblem, det visades redan i den första propositionen. Men efter vunna erfarenheter kan man nu vidga gränserna. Jag tyckte att kommunikationsministern gjorde en riktig distinktion i det fallet. Våra uppfattningar skiljer sig nu bara i var avgränsningarna skall gå, och oppositionen är där en pådrivande faktor. Sedan får erfarenheten visa att vi i långa stycken har rätt, och då får regeringen komma med kompletterande förslag för att utveckla det hela ytterligare. Avgräns-

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

ningen är svår, och jag hoppas att de erfarenheter vi får i fortsättningen skall hjälpa oss att vidta förbättringar. Som kommunikationsministern mycket riktigt sade har vi inte hittat någonting som är rätt för all framtid.

Vad sedan beträffar ordet idébank, så var det inte något vårdslöst uttryck, herr statsråd. Vi har år efter år framfört krav på att som komplement i den regionalpolitiska stödverksamheten skall införas transportstöd i någon form, och det är en idé som vi har vidarebefordrat till regeringen. Den idén kan mycket väl ha funnits också på regeringshåll; jag vill inte nedvärdera regeringen och säga att sådana idéer inte kan finnas också där. Men vi har varit pådrivande. Och statsrådet kan inte kräva att oppositionen skall ha möjligheter att framlägga konkreta förslag innan man i kanslihuset, med de resurser som finns där, har lagt fram något förslag. Det räcker med att vi kommer med bra idéer och riktlinjer för hur de skall förverkligas; sedan får regeringen presentera förslagen.

Herr STJERNSTRÖM (c) kort genmäle:

Herr talman! Som jag tidigare sade till herr Lindberg har jag full förståelse för svårigheterna med klara gränsdragningar av olika slag, t. ex. mellan varuslag, avstånd och vikter. Där delar jag givetvis kommunikationsministerns uppfattning. Men jag har sett transportstödet som en möjlighet att stimulera till ökade transporter från det hårt utsatta norrländska inlandet till de isfria norska hamnarna, och det är därför som jag menar att det finns klara motiv för en 20-milsgräns. Då skulle man vinna den önskade effekten.

Jag vill här ställa den frågan till kommunikationsministern: Medger kommunikationsministern att det från regionalpolitisk synpunkt för utvecklingen av företagsamheten i Norrlands inland vore värdefullt att få till stånd transporter till de norska hamnarna?

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! I likhet med herr Sellgren vill jag säga att vi vill inte nedvärdera effekten av vad som har gjorts på detta område. Jag kunde naturligtvis börja detta anförande med att uttala tacksamhet över den utveckling vi haft, och det kan jag väl göra nu i efterhand, om kommunikationsministern vill ha den tacksamheten uttryckt i ord. Men vår strävan har varit att göra transporter mera neutrala ur konkurrens-synpunkt, när man bedriver företagsamhet uppe i de områden som det här gäller.

Norrlänningarna har år efter år fört fram önskemål om transportstöd, och att man inte kunnat konkret visa hur det stödet skulle utformas är ganska naturligt. Men man har velat ha till stånd en utredning, så att man i samordning med varandra skulle kunna hitta det riktiga systemet. Nu har vi under några år fått erfarenheter av detta, och vi har på vårt håll funnit att vissa justeringar måste göras. Det är ju inte så konstigt. Och skiljaktigheterna är ju inte särskilt stora.

Kommunikationsministern talade om att man har tillfrågat olika företagare, som har uttalat att en vettig förändring har skett. Ytterligare justeringar ger ett ännu bättre underlag, herr kommunikationsminister.

Det är sådana justeringar vi har velat medverka till.

Oppositionens förslag har inte utgjort någon idébank, säger herr kommunikationsministern till herr Sellgren. Ja, använd exempelvis mitt förslag om en multiplikator som en liten idébank! Det är min egen synpunkt; jag har kommit fram till den när jag har suttit och funderat på problemet med Gotlandstrafiken. Varför inte testa ett system med antingen en dividend eller en multiplikator? Kanske kan det lösa några problem på Gotland.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga debatten, men ett par tre svar kan det kanske ändå vara riktigt att ge.

Först till herr Stjernström och transporterna mellan Sverige och Norge. Det är en viktig fråga. Den har betraktats som så pass viktig att Nordiska rådet givit sin nya ämbetsmannakommitté, med representanter för de nordiska länderna, ett speciellt uppdrag att följa upp frågan om de internordiska transporterna -- så tror jag att uppdraget kallas -- och där ingår naturligtvis som en självklar del trafiken mellan Jämtland och Tröndelagen. Den frågan är alltså under utredning i Nordiska rådets tjänstemannakommitté, och där sitter kunnigt och förnuftigt folk som säkert ganska snart kommer att tala om vad de tycker i dessa frågor.

Herr Sellgren var i sitt första inlägg inne på SJ:s persontaxor. Jag skall bara tala om att vi, som också beskrevs av någon talare tidigare, på flygtaxecområdet har börjat med en utjämning. Här nämndes vilka utjämningar det gäller på de allra längsta flygavstånden. Men, herr Sellgren, ett av de fyra stora utredningsuppdragen för den trafikpolitiska utredningen som tillsattes i höstas var just att se över SJ:s taxor i första hand på längre sträckor. Herr Sellgren är själv ledamot av den trafikpolitiska utredningen. Det bör väl då, föreställer jag mig, inte vara svårt att vid första bästa tillfälle ta upp frågan i utredningen, om så inte redan har skett. Jag utgår dock ifrån att den redan har aktualiserats.

Det tjänar inte mycket till -- det sade jag redan förut -- att tvista om historia i detta sammanhang. Men låt mig ändå säga att transportstödet på sin tid togs upp i den Lemneska lokaliseringsutredningen av ledamöterna Svanberg och Bert Ekström. Herr Fälldin var också ledamot av utredningen. Varken herr Fälldin eller folkpartiets representant, som väl var herr Hamrin, hade då kommit underfund med transportstödet regionalpolitiska effekt. I dag och framgent kan centerpartiet och folkpartiet springa fort i denna fråga, men de skulle aldrig ha kunnat starta det här loppet om inte socialdemokraterna i den Lemneska utredningen hade reserverat sig till förmån för en diskussion om ett transportstöd. Året vi skrev var 1969.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Några ord om persontaxorna på SJ och flyget.

I mitt anförande sade jag att det visserligen skett vissa omfördelningar

när det gäller flygplatsavgifter och platsreservationsavgifter för flyget, men det har inte medfört att staten med ett enda öre medverkat till att skapa ett rundare Sverige genom ett transportstöd. Statsrådet hänvisar till de utredningar som pågår beträffande persontrafiken på SJ och till trafikpolitiska utredningen. Innebär detta då att man har lagt ned varje tanke på att, i avvaktan på resultatet från trafikpolitiska utredningen, införa några som helst kortsiktiga reduktioner av persontaxorna? Skall man helt avvakta resultaten från trafikpolitiska utredningen? Det tar ändå några år, vad jag kan förstå, innan de första resultaten från den utredningen kan föreligga. Vi anser och har tidigare ansett att det är aktuellt att redan nu införa taxesänkningar för persontransporter med järnväg och flyg liksom man har gjort för gods.

Transportstödet hindrar inte att trafikpolitiska utredningen sedermera lägger fram förslag som kan komplettera dessa. Vi kräver alltså åtgärder i avvaktan på resultatet av trafikpolitiska utredningen.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig kring Gotlandstrafiken och stödet till den. Statsmakterna har under senare år påtagit sig ett ökande ansvar för Gotlandstrafiken. På förslag av Kungl. Maj:t antog riksdagen 1970 en lag om linjesjöfart på Gotland. Det skedde för att skapa förutsättningar för en till lägsta möjliga kostnader tillfredsställande transportförsörjning för Gotland. En nödvändig koncentration och styrning av färjetrafiken och samhällelig insyn i verksamheten blev möjlig, och trafik- och turlistor för resenärer och gods samt taxesättning skulle härigenom kunna utformas på ett för ön och dess befolkning rimligt sätt.

Året därefter, 1971, beslöt riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition om transportstöd med anknytning till färjetrafiken. Transportstödet är av försökskaraktär. Det är avsett att gälla under en treårsperiod och började tillämpas den 1 februari 1972. Transportstödet består av dels ett frakstöd för godstransporter till fastlandet, dels en reducering av avgiften för överfart av personbilar. Genom det sistnämnda gynnas turismen, och den bofasta Gotlandsbefolkningen får billigare fastlandsresor.

Godstaxan nedsattes från den 1 februari 1972 med 50 procent. Det gäller här en längdmetertaxa för godsfordon. Taxan reducerades från 39 kronor till 20 kronor på linjen Visby--Nynäshamn och från 32 kronor till 16 kronor på linjen Visby--Oskarshamn. Personbilstaxan sänktes från 60 kronor till 45 kronor, och på Gotland bosatta får här 50 procents rabatt. Budgetåret 1972/73 är kostnaden för stödet 2,1 miljoner kronor, varav för godset 1,5 miljoner kronor och för personbilarna 600 000 kronor. För budgetåret 1973/74 beräknas på grund av utökningen av godsvolymen stödet kosta 2,3 miljoner kronor. Utskottet tillstyrker höjningen och den föreslagna medelsanvisningen.

Stödet har av olika skäl inriktats på utgående transporter. Undersökningar gjorda av SPK visade att priset på konsumtionsvaror, livsmedel och kapitalvaror inte var högre på Gotland än annorstädes, och det konstaterades att ett eventuellt stöd till intransporter skulle kunna skapa

svårigheter för gotländska företag. Övervägande skäl har alltså talat för att det gotländska näringslivet i sina på grund av transportkostnader kostnadsmissiga olägenheter mest är betjänt av en koncentration av det av statsmakterna initierade stödet till transporter från Gotland.

Det finns erfarenhet av stödet från litet mer än ett års tid. Någon allmän omprövning av stödet anser utskottet, liksom departementschefen, med erfarenhet från den relativt korta tidsperioden ej kan göras nu för att eventuellt konstruera om stödets nuvarande form. Dock föreslås nu en reducering av taxan med ytterligare 50 procent. Det betyder alltså att längdmetertaxan för godsfordon från den 1 juli 1973 kommer att sänkas med 75 procent räknat från det att stödet infördes i februari 1972 eller för exempelvis Visby—Oskarshamnslinjen från 32 kronor till 8 kronor längdmetern för transport av godsfordon med färja.

Utskottet delar uppfattningen att detta innebär en väsentlig förbättring av stödet och tillstyrker att ändringen sker på sätt som regeringen föreslår och att principerna för stödet får förbli oförändrade. Medelsbehovet blir ca 1 miljon kronor större härigenom. Utskottet tillstyrker den merkostnad som belastar det tidigare nämnda förslagsanslaget Transportstöd för Gotland.

Ett flertal motioner från borgerligt håll yrkar ändringar i det av regeringen framlagda förslaget, och dessa motioner har utmynnat i en reservation, nr 8, i utskottets betänkande.

Först kan jag då konstatera att så här långt har utskottet varit helt enigt. Men i reservationen från center-, folkparti- och moderatledamöterna för man sedan — på basis av motionerna — ett annat resonemang. Man vill ha "stöd i vissa fall" för *ingående* transporter, man vill ha stöd för transporter av råvaror och halvfabrikat, man vill ha utredning och förslag om åtgärder för att få stöd för transporter både till och från Gotland av allt gods, alla fordon och passagerare, och man vill ha stöd för transporter till Gotland för "gods för bearbetning", man begär att stödet övergångsvis för övriga stödområden skall utgå jämväl för Gotlandstransporter samt vidare att stöd skall utgå för intransport av emballage och av legoarbeten vid gotländska företag. Alla dessa motionskrav yrkas det bifall till, och så begär man då — grundat på all denna blandning — förslag hos Kungl. Maj:t om transportstöd för råvaror och halvfabrikat till Gotland.

Det bleve såvitt jag kan förstå svårt att skriva förslag enligt alla dessa önskemål, om alla synpunkter skall tillfredsställas. Dessutom har de som står för reservationen också varit ense om nuvarande principer. Det verkar som en helgardering med både etta och kryss och tvåa. Men även om man nu försöker sig på stöd till vissa intransporter, stöter man på praktiska svårigheter. Taxan på färjorna är fastställd enligt beräkning per längdmeter för lastbil och släpvagn. Hur ordnar man då avgiftens fastställande när fordonet innehåller både sådant gods som skall ha stöd och sådant som inte bör ha fraktstöd? Samlastning är inte ovanlig. I täckta vagnar. Skall det vara stöd för intransporter, torde det av rent praktiska skäl vara nödvändigt att ge stöd som är lika för allt. Och det är ju konstaterat att det finns vissa betänkligheter häremot på Gotland. För närvarande är alltså allt fraktstöd koncentrerat till uttransporter, och här finns inga varor som man vill undanta. Då är det väl bättre att sätta in all

kraft här; detta är också den linje som utskottsmajoriteten finner lämpligast.

Vad gäller utredningskravet på åtgärder för att skapa vad reservanterna kallar "likställighet mellan Gotland och fastlandet för gods, fordon och passagerare" hänvisar utskottet till vad tidigare sagts: Under nuvarande försöksperiod sker en utvärdering av stödet i dess nuvarande form. Grundat härpå skall övervägande göras om hur stödet för Gotlandstrafiken skall se ut i framtiden. Vi förutsätter också i utskottet att dessa överväganden skall underställas 1974 års riksdag.

Vad gäller flygpriserna för Gotland finns ingenting särskilt sagt av reservanterna. Har man egna lösningar och verkliga förslag, borde de väl ha kommit fram här, men det gör de inte – så någon polemik på det området blir det inte.

Det har under året på Gotland av framstående företrädare för oppositionen lovats vittgående stöd och bidrag för Gotland och dess trafikförsörjning. Det är inte mycket av detta som kommer fram när man nu här i riksdagen skriftligt skall så att säga konkretisera sig. Ett synnerligen oklart stöd till intransporter, som man vill att Kungen skall utforma, och så det – jag höll på att säga obligatoriska – kravet på utredning är vad man kommit fram till.

Ni begär i reservationen, herr Sellgren, en utredning om åtgärder för att skapa likställighet mellan Gotland och fastlandet. Här i talarstolen begärde herr Sellgren direkt förslag från Kungl. Maj:t. Herr Lothigius talade i matematiska termer om divisor, dividend och multiplikator, men produkten blev inte matematiskt exakt – matematiken är ju annars exakt. Det blir aldrig korrekt med irrationella faktorer i matematiken, herr Lothigius.

Är ni reservanter överens om viss tullfrihet på Gotlandsfärjorna, som herr Lothigius nämnde? Det är intressant om man två dagar före Folknykterhetens dag vill införa billigare spirituosa för att människorna skall kunna dricka sig till billigare kollektivbiljett i inrikes trafik.

Vad ni har åstadkommit i reservationen står i bjärt kontrast till vad man vid borgerliga partimöten enligt pressen på Gotland kritiserar och lovar när man får uppträda bland rosor, vindar och ruiner och inte behöver stå till svars för sina utfästelser. Det är ett kortsiktigt sätt att göra sig populär.

Utskottsmajoriteten delar regeringens mening att Gotlands invånare och dess näringsliv skall ges med andra landsdelars invånare och näringsliv likvärdiga möjligheter. Det ytterligare stöd som vi nu ställer oss bakom är ett steg i den riktningen. Gotland behöver sitt fraktstöd. Att statsmakterna ställer sig positiva till Gotland, därom vittnar också det beslut som fattats om att Gotland skall tillhöra stödområdet – ett beslut som inte är färskt från fjolåret, som reservanterna säger. Förra året gällde det Öland, men beslutet om Gotland är av äldre datum.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rosqvist har beskrivit det stöd som nu gäller för Gotland och det som kommer att gälla sedan propositionen antagits av

riksdagen och ställer sig frågande till det förslag som reservanterna har lagt fram. Han undrar också över att vi tidigare har talat om en utredning, medan jag nu helt frankt begär ett förslag från Kungl. Maj:t. Ett förslag kan knappast läggas fram utan att det föregås av en utredning.

Jag har i mitt anförande sagt att varje reduktion av kostnaderna för överföring av gods och personer mellan Gotland och fastlandet är välkommen och har sitt värde. Jag underskattar alltså inte alls propositionens förslag. Men det innebär inte någon slutlig och tillfredsställande lösning för Gotlandstrafiken. Kostnaderna för transporter till och från Gotland bör i princip inte vara högre än för motsvarande sträcka på fastlandet. Detta säger vi i reservationen, och vi håller fast vid det. Staten bör därför bära den merkostnad som påläggs gods, fordon och passagerare för transport mellan Gotland och fastlandet. Av den anledningen anser vi att denna fråga bör utredas och att förslag sedan bör läggas fram. Jag vill ställa frågan: Pågår någon sådan här utredning?

För bara någon vecka sedan föreslog vi att högre bussbidrag skall utgå för Gotland. Också det motsatte sig herr Rosqvist och hans meningsfränder.

Görs det alltså någon utredning i samband med den pågående utvärdering som herr Rosqvist talade om?

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Rosqvist: Är Ni verkligen nöjd med situationen på Gotland? Är Ni nöjd med utvecklingen under de senaste åren trots att vi har tillämpat taxor och stöd som dock givit Gotland vissa möjligheter att förbättra sin situation? Är Ni nöjd med dessa taxor? Har de räckt till? Kommer Gotlands situation att vara likvärdig med situationen på fastlandet?

Om det inte är så måste det väl ligga någonting i tanken att för att kunna skapa ett nytt näringsliv på Gotland med samma möjligheter som näringslivet på fastlandet har skall stödet gå i båda riktningarna, annars blir det ingen likställighet i det sammanhanget.

När det gäller den s. k. tullfriheten kunde det vara intressant att testa om man på ett lämpligt och riktigt sätt skulle kunna förändra tulltaxorna och undersöka om det så att säga kunde stimulera formerna för persontransporterna till Gotland och göra priserna mera konkurrenskraftiga. Sedan kan man avväga var någonstans man skall lägga dessa tullförändringar på ett för Gotland lämpligt sätt. Det är så långt jag vill gå i det avseendet.

Jag för in nya faktorer i bilden, en multiplikator, och det tycker jag är ett intressant diskussionsämne. Det är i alla fall en nyhet, herr Rosqvist, och man borde kunna testa en sådan form och undersöka hur det fungerar.

Det är endast detta jag har velat föra fram. Jag tror att herr Gustafsson i Stenkyrka kommer att redovisa den aktuella och näraliggande situationen på denna ö.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sellgren och herr Lothigius har ställt ungefär samma frågor. De undrar om jag är nöjd med transportstödet och med

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

den situation som råder på Gotland. Nöjd och nöjd, det är ett begrepp som kan jämföras med sådana faktorer som herr Lothigius för in – irrationella tal i matematiken.

Ett bevis för att vi vill göra det bättre är det ökade fraktstöd som nu införs. Vi har också förutsatt att det skall ske en utvärdering av stödet. Man skall följa upp och se att det verkligen träffar riktigt. Utvärderingen innebär naturligtvis också att man konstaterar huruvida stödet är tillräckligt.

Vad gäller den andra frågan som herr Lothigius tar upp – herr Sellgren finner jag för övrigt inte ha något förslag att komma med, han talar bara om utredning – där herr Lothigius presenterar ett nytt och kanske intressant förslag om försäljning av tullfria varor på färjorna, vore det intressant att få veta om det är någonting som man är överens om inom de borgerliga partierna och bland reservanterna. Är man överens om att man bör införa försäljning av billigare spritvaror för att på det sättet finansiera en kollektivbiljett till lägre pris på Gotlandstrafiken?

Herr Lothigius talade också om lösningar med hjälp av en del matematiska termer, men herr Lothigius hade glömt facit.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rosqvist vill närmast komma undan mina förslag med att säga att det inte finns några konkreta förslag. Men sådana har vi framlagt – det framgår också av reservationen. Jag kanske då i stället till herr Rosqvist får använda statsrådet Norlings ord: Vi har väl inte för all framtid hittat rätt, utan vi skall väl kunna utveckla den här frågan. Däri hoppas jag är inbegripen även en utveckling när det gäller Gotland.

Beträffande herr Lothigius' utflykter i detta sammanhang där han talar om olika multiplikatorer, tullfrihet o. d. finns inte något sådant med i reservationen. Det får stå för hans egen räkning.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag svarar gärna för mig själv i detta sammanhang. Jag tycker att det vore intressant att få en förnyelse av den här debatten, som vi fört i så många år.

Men jag har tagit upp ytterligare en faktor, herr talman, nämligen konkurrensbegreppet, som man tydligen petar undan på ett lättvindigt sätt. Det är ju så i dag att t. o. m. taxiflyget skulle kunna sänka priserna; det finns möjligheter till det. Jag har också talat med rederiföretag som sagt ungefär som så: Om vi fick del av det stöd som för närvarande utgår i viss riktning för Gotland, skulle vi kunna köra godset så gott som gratis.

Herr Rosqvist, glöm inte konkurrensen, tag med den in i bilden och försök sätta in den i sitt rätta sammanhang, så kanske situationen blir bättre.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är intressant att konstatera att reservanterna kunnat enas i en reservation. Men här i debatten har man vitt skilda förslag om hur lösningar skall ske.

Att man inte håller fast vid reservationen förstår jag, för den säger

strängt taget ingenting. Reservationen är ett enda stort ja.

Herr Lothigius framför förslag om skattefri sprit, och herr Sellgren säger nej till detta. Nu tar herr Lothigius också upp ett förslag om konkurrens. Det skulle i praktiken innebära att man upphäver beslutet om tillstånd för Gotlandsrafiken. Jag vill då påminna herr Lothigius om att tidigare kostade det 60 kronor att ta över en personbil medan det nu kostar 45. Det kostade 32 kronor per längdmeter att ta över en bil i ena riktningen, men efter den 1 juli kommer det att kosta 8 kronor. De tidigare priserna fastställdes då konkurrens rådde i fråga om trafiken -- det var två trafikföretag som körde. Genom statens ingripande kör nu bara ett trafikföretag. Priserna har därefter kunnat sänkas med 75 procent mellan Gotland och fastlandet.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Sellgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! I slutet av propositionen 95 finner vi ett förslag som berör Gotland. Där föreslås en viss ändring beträffande transportstödet för i färjetrafik med fastlandet - utgående transporter från Gotland. Ändringen innebär att ekonomiskt utrymme skapas som medger sänkning av längdmetertaxan på färjorna med 50 procent av de för närvarande gällande avgifterna.

Trafikutskottet tillstyrker förslaget. Jag vill gärna säga att vi från gotländsk sida med tillfredsställelse hälsar att ytterligare ett steg nu tas i kostnadsutjämnande riktning.

Flera motioner är väckta i anslutning till propositionen, och det finns ingen anledning för mig att ta upp och redogöra för dem. Man har tidigare redogjort för dem under diskussionen. Jag vill emellertid starkt betona att kommunikationsfrågornas lösning för Gotlands del är av övergripande natur. Skall vi lyckas klara en utbyggnad av näringslivet - och det måste vi - är trafikfrågornas lösning en absolut förutsättning. Det som gör frågan så angelägen, kanske mera angelägen för Gotland än för någon annan del av landet, är den absoluta geografiska avgränsningen.

Vidare kan framhållas att hemmamarknaden är liten. Var och en som sysslat något med näringsliv förstår att ett underlag på knappt 54 000 människor är mycket litet att bygga ett företag på. Det gotländska näringslivet blir alltså helt beroende av kommunikationerna för att nå andra marknader. Persontrafiken är givetvis också viktig. Den är viktig för handelsförbindelserna, för turismen som är utvecklingsbar, för ungdomens utbildningsmöjligheter samt inte minst för att bryta känslan av isolering. Jag tror att det egentligen kan vara ganska svårt för många fastlänningar, som vi brukar säga på Gotland, att tänka sig in i vad det egentligen innebär att se sin region havsomsloten.

Från gotländsk sida har vi hävdat att principen om allmän väg till Gotland från kostnadssynpunkt bör läggas till grund för kommande beslut. I olika delar av landet bygger staten vägar och broar eller bekostar avgiftsfria färjeleder, som förbinder samtliga regioner i vårt land med varandra - samtliga utom Gotland. Det kan synas vara ett banalt

påpekande, men det kan naturligtvis inte byggas någon bro till Gotland. Det är vi klara på. Men kostnadsmässigt är det möjligt att likställa, om viljan finns.

Den viljan tycker jag kommer till klart uttryck i reservationen 8. Jag har svårt att förstå varför utskottets majoritet, som jag tror i övrigt är välvilligt inställd till Gotland, inte har kunnat ansluta sig till synpunkterna i den reservationen. Man bör vara medveten om att tiden hastar när det gäller att vidta åtgärder. Det förefaller vara en naturlig ordning att, som reservanterna föreslår, under den pågående försöksperioden med det nuvarande transportstödet låta utreda de ytterligare åtgärder som måste till för att sätta principen om "allmän väg" till Gotland i praktisk tillämpning. Frågan är inte så enkel som det kan synas. Viss tid behövs för att nå lösningar som alla kan enas om, och det är sådana lösningar vi vill ha.

En fråga som också berörs i reservationen är Gotlands flygförbindelser: "Utredningen bör även omfatta flyget som på grund av Gotlands speciella läge är av särskilt stor betydelse för regionen."

Reservanternas påpekande är betydelsefullt. Man kanske kan säga att havet utgör en avståndsbarriär för oss. Men det är inget hinder för flyget. Med flyget som kommunikationsmedel ligger Gotland tidsnära i förhållande till stora befolkningscentra, t. ex. Stockholm.

Detta konstituerar ett *beroendeförhållande* till flyget för Gotlands del som jag tror man kan säga är större än för någon annan del av landet. Detta beroendeförhållande kan vid regeringens handläggning av kommunikationsfrågor ge anledning till skilda bedömningar.

Om *regionalpolitiska och socialpolitiska* bedömningar läggs till grund bör givetvis priserna i Gotlandsförbindelserna sättas så att man får ett verkligt folkflyg med vilket en bred allmänhet har ekonomiska möjligheter att resa.

Om *helt kommersiella* bedömningar läggs till grund för prissättningen kan Gotlands beroendeförhållande utnyttjas till att ta ut högre priser än som kostnadsmässigt är befogade, eftersom alternativa resmöjligheter med vägar eller järnvägar inte står till buds, utan gotlänningarna mer eller mindre *måste* använda flyget.

En tredje möjlighet står givetvis också till buds, nämligen att Gotlandsflyget inte belastas med extra kostnader, utan helt får svara för en skäligen andel enligt *självbärighetens* princip.

Jag tror det var herr Lothigius som berörde det dagsaktuella läget när det gäller flygtaxorna. Jag hade inte tänkt ta upp den delen till granskning här, även om jag kan vara beredd för det. För min del ser jag det inte som angeläget att skärpa några motsättningar. Tvärtom är det angeläget att vi gemensamt sätter oss ner och diskuterar frågorna och ser vilken lösning som står att finna. På längre sikt är det emellertid nödvändigt med en samordnad utredning av hela trafikproblemet för Gotlands del, som reservanterna föreslår.

Det är en absolut nödvändighet att man kommer fram till att se frågorna i hela deras vidd. Det gäller såväl sjö- som lufttrafik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 8 som är fogad till trafikutskottets betänkande 14.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är ett par saker som jag gärna vill säga i anledning av det som herr Gustafsson i Stenkyrka sagt. Jag sätter stort värde på det sista herr Gustafsson sade. Det kan inte vara angeläget för någon att skärpa motsättningarna när det gäller så viktiga frågor som kommunikationerna till och från Gotland.

Nu har emellertid av olika skäl ett läge uppstått som är – för att vara modest – besvärande. Det bör komma till kammarens kännedom att sedan de nya flygtaxorna hade trätt i kraft den 1 maj överklagades de i vanlig demokratisk ordning av tre institutioner på Gotland, nämligen Gotlands kommun, Turisttrafikföreningen och Gotlands handelskammare. Några dagar efter detta överklagande – jag minns inte exakt vilket datum – begärde Gotlands kommun att få uppvakta mig. Jag föreslog då att man i den här frågan borde följa gängse metod. Överklagandet hade remitterats av Kungl. Maj:t till luftfartsverket, som är den myndighet som fastställer priserna, för yttrande. Därför föreslog jag Gotlands kommun att man, innan man kom till regeringen, skulle uppvakta luftfartsverket för att, som jag menade, söka påverka luftfartsverkets yttrande till Kungl. Maj:t. Det är så det brukar gå till. Jag fann att man från kommunens sida borde göra på det sättet och löpa linan ut. Sedan Gotlands kommun gjort sin uppvaktning hos luftfartsverket var jag självfallet beredd att ta emot. Men det hade varit svårt för mig att dessförinnan ta emot en uppvaktning därför att jag då inte hade luftfartsverkets yttrande. Vi hade bara kommit att sitta och stängas emot varandra och meddela varandra våra uppfattningar, och det hade knappast kunnat leda till någonting positivt.

Så blev också gången i ärendet. Gotlands kommun m. fl. sökte och fick göra sin uppvaktning hos luftfartsverket.

Dagen efter startades en aktion på Gotland som jag fick vetskap om samma dag uppvaktningen skedde hos luftfartsverket. Sedan dess har någon kontakt från min sida inte tagits, vilket jag betraktat som en renlighetsåtgärd. När tre politiska partier i ett län genom offentliga uttalanden ställer sig bakom en aktion av det slag som nu pågår på Gotland -- jag övervärderar inte aktionen och har själv aldrig använt orden utomparlamentariska metoder -- och tillämpar denna form för vardagligt arbete samtidigt som de genom uppvaktningar försöker påverka själv sakfrågan, har jag bedömt det som riktigt att avvakta med att kalla Gotlands kommun.

Jag vill gärna inför kammaren säga att jag icke kommer att kalla till den uppvaktning som är begärd hos mig – en begäran på vilken jag vill svara ja – förrän de tre borgerliga partierna på Gotland officiellt tagit avstånd från pågående aktion. Om aktionen därmed avstannar bryr jag mig i princip icke om. Jag vill gärna ha sagt att jag varje dag väntar på att i vanlig ordning kunna sända en inbjudan till Gotlands kommun. Den kommer emellertid inte att avsändas förrän det har kommit ett officiellt avståndstagande från samtliga tre borgerliga partier på Gotland från den aktion som nu pågår där.

Nog sagt om detta. Men jag har velat ta upp detta mot bakgrund av vad herr Gustafsson i Stenkyrka sade om behovet av att nu icke

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

dramatisera denna fråga.

Det är så viktigt och det är så riktigt allt som har sagts här om Gotland. Det är viktigt att statsmakterna ägnar Gotland stor uppmärksamhet lika väl som vi ägnar stor uppmärksamhet åt andra delar av landet som har bekymmer. Det måste vara riktigt att vi sedan två år tillbaka exempelvis ger statens järnvägar i uppdrag att behålla busstrafiken på Gotland och att statskassan varje år får lägga ut 250 000 kronor, vilket är förlusten för dessa SJ-bussar på Gotland. Det kan väl inte vara fel, även om det låter som mycket pengar. Det är inte så många som reser med dessa bussar. Men jag har tillåtit mig, herr talman, att en gång säga litet rätt att det inte gör så mycket, för bussarna skall gå på Gotland till dess gotlänningarna själva har fått en riktig trafik ordnad.

Ingen har anmärkt på att vi lägger ut en kvarts miljon varje år på att behålla SJ:s trafik på denna ö. Ingen har protesterat emot att vi för gotlänningarna har skapat transportkostnader som i jämförelse med landtransporter på fastlandet står sig gott i konkurrensen. En passagerare på fastlandet som åker tåg andra klass enkel resa med reserverad plats samma sträcka som mellan Visby och Nynäshamn, 155 km, betalar i dag 38 kronor. En gotlänning som åker samma sträcka med båt enkel resa Visby -Nynäshamn med reserverad plats betalar 31 kronor 25 öre. Det är ett försök att tillämpa vägpriser för Gotlandstrafiken. En tågpassagerare på fastlandet betalar i andra klass, enkel resa, 213 km -- det motsvarar avståndet Visby--Stockholm i dag med reserverad plats 52 kronor. En gotlänning som reser med färja Visby -Nynäshamn och tåg Nynäshamn--Stockholm med reserverad plats betalar 39 kronor. Det är alltså 13 kronor lägre kostnad för gotlänningen att åka från Visby till Stockholm än för den passagerare som sätter sig på tåg och reser motsvarande sträcka på land.

Jag skulle kunna fortsätta hur länge som helst med sådana här exempel. I statlig bilersättning får man numera 49 öre per km. Om man tar 155 km, som avståndet är över vattnet, och multiplicerar med 49 öre, blir det 75 kronor i statlig bilersättning för en som låter sig transporteras i egen bil den sträckan. Färjekostnaden enkel resa Visby -Nynäshamn med 50 procents rabatt blir för gotlänningen med egen bil i dag 43 kronor 75 öre.

Det är klart att man skall ha anspråk utöver detta för Gotlands del. Man skall kunna kritisera nya flygpriser m. m. Men, herr talman, jag skall inte säga mer nu, eftersom det skulle kunna uppfattas som ett försök till skryt. Det är ju här fråga om hur man dag för dag skall kunna göra det bättre för Gotland, dess befolkning och näringsliv. Men det måste, herr talman, ske under solenna, hederliga och riktiga former. Vi måste kunna räkna med ett förtroendefullt samarbete med Gotlands borgerliga majoritet även när det gäller dessa frågor, som man icke löser genom att piska upp en stämning för en speciell sak, såsom nu har skett på Gotland.

Jag skulle kunna säga mycket mer, men varför skall jag göra det när tiden redan är långt framskriden och vi har flera ärenden att behandla i riksdagen i dag? Jag har tagit fasta på herr Gustafssons i Stenkyrka uttalande om att det är angeläget att inte skärpa läget.

Jag upprepar en gång till vad jag sade när det gäller kontakterna med

Gotlands kommun. Jag avvaktar ytterligare innan jag bjuder in till den överläggning som jag för länge sedan tänkt kalla till men som jag, som sagt, inte kallar till förrän de tre partierna tagit officiellt och klart avstånd från vad som just nu sker på Gotland.

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (c):

Herr talman! När man lyssnar till kommunikationsministern får man närmast ett intryck av att gottlänningarna är privilegierade människor i vårt land när det gäller kommunikationer. Jag hoppas att detta inte är kommunikationsministerns mening, för det skulle innebära att han anser att ytterligare åtgärder inte är nödvändiga. Jag vill inte tolka det så. Jag har vid upprepade tillfällen här i kammaren och även vid andra tillfällen givit kommunikationsminister Norling erkännanden för de åtgärder som vidtagits. Jag anser att kommunikationsministern tidigare har intagit en hållning till Gotland som vi uppfattat såsom positiv.

När det gäller flyget vill jag bara helt kort deklarerat, att när taxorna blev kända till sin verkningsgrad uppstod på Gotland en mycket bred folkmening, som sade att detta är orättvist. Ja, det fanns de som menade att detta är orättfärdigt. Vi har klart för oss att taxehöjningarna inte främst drabbar de på Gotland bosatta, men det drabbar dem som skall resa till Gotland, och Gotland vill inte avskämmas.

När vi resonerat inom kommunen har vi sagt oss: Det finns en riksplan enligt vilken Gotland skall vara ett primärt rekreationsområde. Vi arbetar med att avsätta naturvårdsområden. I kommunens långtidsbudget tar vi upp medel för detta. Vi har i vår regionalplanering räknat med att utveckla turismen och göra det lättare för människor som vill komma till oss att trivas. Men förutsättningen är då att människorna skall kunna komma till Gotland för ett rimligt pris – inte bara sådana människor som har exklusivt höga inkomster. Vanligt folk måste kunna komma till Gotland. Det är där roten ligger till den oro som har uppstått.

Jag kan också meddela att kommunen har haft ett fullmäktigesammanträde, där alla var ense. Det finns en motion, bl. a. från socialdemokratiskt håll, vari föreslås att vi skall undersöka möjligheterna att genom stiftelse eller bolag inrätta ett eget flyg, om inte Linjeflyg anser sig kunna flyga till rimliga priser. Mittenpartierna har väckt en motion, som jag själv har undertecknat, där vi föreslår att kommunen skall anlita teknisk och ekonomisk expertis för att undersöka om det nu satta priset kan anses rimligt. Vi kommer att vända oss till Stockholms tekniska högskola för att få hjälp härmed.

Det som försvårar möjligheterna att göra detta är att beräkningarna för taxorna är slutna. Här står uppgift mot uppgift. Gotlands handelskammare säger att Gotlandslinjerna får släppa till 7–8 miljoner kronor. Luftfartsverket talar om 2,4 miljoner kronor. Det vore bra om man kunde klarlägga vad som är riktigt.

Jag vill avsluta detta anförande med att på nytt betona – jag tror jag kan tala för alla gottlänningar i detta fall – att vi verkligen hoppas att vi på något sätt skall kunna nå fram till en rimlig lösning. Problemet måste ju lösas.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herrar Lothigius och Clarkson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lothigius begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herrar Lothigius och Clarkson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Punkterna 4 och 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs med iakttagande av den uppdelning som tillämpats i reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl.

Transportstöd för vissa transporter för jordbrukets behov m. m.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 6 såvitt avser transportstöd för vissa transporter för jordbrukets behov m. m. röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166
Nej - 155
Avstår - 3

Transportstöd för vissa råvaror och kemiska produkter, m. m.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 6 såvitt avser transportstöd för vissa råvaror och kemiska produkter, m. m. röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 159
Avstår - 4

Transportstöd för emballage för produkter från livsmedelsindustrin

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 6 såvitt avser transportstöd för emballage för produkter från livsmedelsindustrin röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Dahlgren m. fl. i motsvarande del.

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 165
Nej — 156
Avstår — 3

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 165
Nej — 156
Avstår — 3

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 165
Nej — 156
Avstår — 3

Punkterna 9–11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	165
Nej	—	156
Avstår	—	3

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	165
Nej	—	156
Avstår	—	3

Punkterna 15 och 16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Dahlgren m. fl., och förklarades den förra

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Transportstöd
m. m.

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sellgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller trafikutskottets hemställan i betänkandet nr 14 punkten 17 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herr Dahlgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sellgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	164
Nej	—	156
Avstår	—	3

§ 6 Arbetslöshetsförsäkring m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 23 i anledning av propositionen 1973:56 med förslag till lag om arbetslöshetsförsäkring m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 13 (inrikesdepartementet) under punkten B 5 (s. 121) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1973/74 beräkna ett förslagsanslag av 680 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade därefter i propositionen 1973:56, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1973,

dels föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om arbetslöshetsförsäkring,
2. lag om kontant arbetsmarknadsstöd,
3. lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet,

4. lag om ändring i förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring m. m.,

dels föreslagit riksdagen att

5. godkänna i propositionen angivna allmänna riktlinjer för finansiering av det kontanta stödet vid arbetslöshet,

6. till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1973/74 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 680 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1973:56 anfördes följande:

”I propositionen föreslås dels att den nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkringen reformeras i skilda hänseenden, dels att som komplett-

ering till arbetslöshetsförsäkringen införs ett kontant arbetsmarknadsstöd. Kommunalt kontantunderstöd och statligt omställningsbidrag avvecklas.

Möjlighet att få kontant arbetsmarknadsstöd kommer att finnas för alla förvärvsarbetande, företagare såväl som arbetstagare. Vidare kommer möjligheterna att tillhöra erkänd arbetslöshetskassa att bli större.

Ersättningstiden för de arbetslöshetsförsäkrade förlängs från 150 till 300 dagar. Uppnår den försäkrade 55 års ålder innan denna tid gått till ända utgår ersättning under längst 450 dagar. Den som har fyllt 67 år blir i fortsättningen inte ersättningsberättigad. I princip behöver endast en karenperiod om fem dagar fullgöras varje ersättningsperiod.

För rätt till ersättning krävs tolv månaders medlemskap i arbetslöshetskassa. För företagare krävs 24 månaders medlemskap. Vidare krävs att den försäkrade närmast före arbetslöshetens inträde har utfört förvärvsarbete i fem månader inom en ramtid av högst tolv månader. Med förvärvsarbete jämföras i viss utsträckning bl. a. tid då den försäkrade har genomgått arbetsmarknadsutbildning, fullgjort värnplikt och uppburit föräldrapenning. I ramtiden inräknas inte tid, då medlem har varit hindrad att arbeta på grund av t. ex. styrkt sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller vuxenutbildning.

Ersättning från arbetslöshetskassa utgår i form av skattepliktig dagpenning för högst fem dagar i veckan enligt tio klasser mellan 40 och 130 kronor. Förslaget innebär att ersättningsbeloppen höjs i förhållande till vad som nu gäller. Dagpenning får inte utgå med högre belopp än som motsvarar 11/12 av den försäkrades tidigare inkomst.

Kontant arbetsmarknadsstöd utgår till personer som inte är arbetslöshetsförsäkrade eller som ännu inte uppfyller ersättningsvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall kan arbetsmarknadsstöd utgå också till den vars rätt till ersättning från arbetslöshetskassa har upphört.

I allmänhet krävs för rätt till kontant arbetsmarknadsstöd att den arbetslöse har arbetat i minst fem månader under den senaste tolv månadersperioden. Med förvärvsarbete jämföras i vissa fall vård av åldring eller handikappad. Liksom i fråga om arbetslöshetsförsäkringen inräknas inte i tolv månadersperioden tid då sökanden har varit förhindrad att arbeta på grund av t. ex. styrkt sjukdom, värnpliktstjänstgöring eller vuxenutbildning. Den som har genomgått utbildning av visst kvalificerat slag och omedelbart därefter har varit arbetslös under fem månader skall ha rätt till arbetsmarknadsstöd. I detta fall gäller alltså inget arbetsvillkor.

Kontant arbetsmarknadsstöd utgår under längst 150 dagar för den som inte har uppnått 55 års ålder, under längst 300 dagar för den som är mellan 55 och 60 år, och under obegränsad tid för den som är mellan 60 och 67 år. Efter särskild dispens skall stöd kunna utgå under obegränsad tid även till den som har fyllt 55 år, om hans arbetslöshet är en direkt följd av strukturförändring inom näringslivet i orten eller, för företagare, i branschen. Ersättningsrätten upphör vid 67 års ålder eller när den arbetslöse dessförinnan börjar uppbära ålderspension, hel förtidspension eller helt sjukbidrag enligt lagen om allmän försäkring.

Arbetsmarknadsstödet, som blir skattepliktig inkomst, utgår normalt med 35 kronor per dag. Stödet reduceras med hänsyn till bl. a. makes inkomst samt förmögenhet.

Statsbidrag kommer såvitt gäller arbetslöshetsförsäkringen att utgå i form av progressivbidrag och förvaltningsbidrag.

I fråga om finansieringen kommer det kontanta arbetsmarknadsstödet jämte grundbidrag till arbetslöshetskassorna, vilket bidrag motsvarar arbetsmarknadsstödet normalbelopp, att täckas genom avgifter från arbetsgivarna med två tredjedelar och av statsverket med en tredjedel. För detta ändamål föreslås bildandet av en arbetslöshetsfond. Övriga bidrag finansieras av staten.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1974.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden väckta motionen 1973:1536 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp),

dels följande i anledning av propositionen 1973:56 väckta motioner:

1973:1785 av fröken Mattson m. fl. (s) vari föreslagits att riksdagen till Kungl. Maj:t hemställde att frågan om vidareutveckling av arbetsstödet togs upp till prövning och att kvinnornas situation särskilt beaktades, speciellt då förslaget om reducering av arbetslöshetsstödet i förhållande till andra makens inkomst,

1973:1825 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:56 hos Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

1973:1826 av herr Carlshamre m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:56 beslutade att

1. som överhoppningsbar tid inom den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet bl. a. skulle räknas hela den tid då den ersättningsökande vårdat eget barn eller adoptivbarn under tre års ålder,

2. den som efter avslutad utbildning trädde ut på arbetsmarknaden skulle bli berättigad till kontant arbetsmarknadsstöd redan efter att under tre månader ha stått till arbetsmarknadens förfogande utan att lämpligt arbete kunnat erbjudas henne eller honom,

3. avslå förslaget att kontant arbetsmarknadsstöd skulle reduceras med hänsyn till makes eller sammanboendes inkomst,

1973:1827 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. att s. k. överhoppningsbar tid inom arbetslöshetsförsäkringen vid vårdnad av eget barn eller adoptivbarn skulle vara 3 år,

3. att den som återinträdde eller nyinträdde på arbetsmarknaden med en äldre utbildning som fortfarande var relevant skulle bedömas så som

den vilken nyss genomgått arbetsmarknadsutbildning för erhållande av kontant arbetsmarknadsstöd,

4. att de som genomgått minst ett års yrkesutbildning, eller tre månader inom arbetsmarknadsutbildningen, skulle anses berättigade till kontant arbetsmarknadsstöd tre månader efter avslutad utbildning enligt vad som i motionen anförts,

5. att avvisa propositionen 1973:56 i de delar som reglerade behovsprövningen av det kontanta arbetsmarknadsstödet,

6. att ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande företagares rätt till kontant arbetslöshetsstöd,

1973:1828 av herr Arne Geijer i Stockholm (s) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att övre gränsen för progressivbidrag enligt bilaga till kungörelse om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor fastställdes till 85 procent i enlighet med KSA-utredningens tabellförslag,

1973:1829 av herr Helén m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:56

A. skulle anhålla

1. om utredning och förslag till en allmän arbetslöshetsförsäkring enligt i motionen angivna riktlinjer,

2. att som överhoppningsbar tid i den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet skulle räknas tid då den ersättningsökande vårdat eget barn eller adoptivbarn under tre år,

3. att den som efter avslutad utbildning trädde ut på arbetsmarknaden skulle bli berättigad till kontant arbetsmarknadsstöd redan efter att under tre månader ha stått till arbetsmarknadens förfogande utan att lämpligt arbete kunnat erbjudas honom eller henne,

4. att partiellt kontant arbetsmarknadsstöd utgick till den som arbetat minst 9 och högst 16 timmar per vecka och i övrigt uppfyllde ersättningskraven,

B. gav Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts i fråga om begreppet lämpligt arbete,

C. skulle avslå förslaget att kontant arbetsmarknadsstöd skulle reduceras med hänsyn till makes eller sammanboendes inkomst,

1973:1830 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen 1973:56 beslutade att lagen om arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd utformades i enlighet med vad som i motionen anförts,

1973:1831 av herr Lindberg m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen som sin mening uttalade att särskild kompensation inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen skulle kunna lämnas till arbetslöshetskassor som redovisade påtagligt höga arbetslöshetsutgifter och för vilka maximeringen av progressivbidraget vid 80 procent fick en särdeles ogynnsam effekt,

1973:1832 av herr Lindström m. fl. (s) samt

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

1973:1833 av herr Nordgren m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1973:56 beslutade att

1. medlemsvillkoret inom arbetslöshetsförsäkringen skulle vara 12 månader för såväl arbetslagare som företagare,

2. karensvillkoret inom såväl arbetslöshetsförsäkringen som det kontanta arbetsmarknadsstödet skulle vara 5 dagar för såväl arbetstagare som företagare.

Utskottet hemställde

1. beträffande utredning om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:1825, 1973:1827, yrkandet 1, 1973:1829, yrkandet A 1,

2. beträffande arbetslöshetsbegreppets utformning för företagare att riksdagen med avslag på motionerna 1973:1536, yrkandet 1, och 1973:1827, yrkandet 6, skulle anta i propositionen 1973:56 framlagda förslag i fråga om 4 § lag om arbetslöshetsförsäkring (LAF) och 4 § lag om kontant arbetsmarknadsstöd (LKA),

3. beträffande rådruum i samband med arbetsval att motionen 1973:1829, yrkandet B i motsvarande del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande innebörden av begreppet lämpligt arbete vid arbetsanvisning på annan ort än bostadsorten att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1829, yrkandet B i motsvarande del,

5. beträffande möjlighet att tillfälligt pröva ett arbete med rätt att återgå till kassaersättning att motionen 1973:1830 i motsvarande del inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande innebörden av begreppet lämpligt arbete såvitt gällde konfliktdrabbade arbetsplatser att riksdagen, med avslag på motionen 1973:1830 i motsvarande del, skulle anta propositionens förslag i fråga om 5 § LAF och 5 § LKA,

7. beträffande arbetsförmedlingens roll vid avstängning av kassamedlem från ersättningsrätt att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1830 i motsvarande del,

8. beträffande medlemsvillkoret för företagare att riksdagen skulle dels i anledning av motionen 1973:1833, yrkandet 1, och med förklaring att ändring borde göras i 6 § LAF anta paragrafen med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att arbetsmarknadsstyrelsen, om särskilda skäl förelåg, fick medge att medlemsvillkoret bestämdes till 12 månader för försäkrad, som haft sin huvudsakliga försörjning som självständig företagare,

dels avslå motionen 1973:1833, yrkandet 1, i den mån yrkandet inte behandlats ovan,

9. beträffande reglerna för bestämmande av med arbete jämställd tid att riksdagen, med avslag på motionen 1973:1830 i motsvarande del, skulle anta propositionens förslag i fråga om 7 § LAF och 7 § LKA,

10. beträffande överhoppningsbar tid vid beräkning av ramtid att riksdagen i anledning av motionerna 1973:1826, yrkandet 1, 1973:1827, yrkandet 2, 1973:1829, yrkandet A 2, och 1973:1830, i motsvarande del, samt med förklaring att ändringar borde göras i propositionens förslag

skulle anta 8 § LAF och 8 § LKA med av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att vid bestämmande av ramtid inte skulle inräknas tid under vilken den arbetssökande vårdade eget barn eller adoptivbarn som ej fyllt två år,

11. beträffande kontant arbetsmarknadsstöd till nyutbildade att riksdagen — med bifall till motionerna 1973:1826, yrkandet 2, 1973:1827, yrkandet 4, 1973:1829, yrkandet A 3, och i anledning av motionen 1973:1830, i motsvarande del, samt med förklaring att ändring borde göras i propositionens förslag i fråga om 9 § LKA — skulle anta paragrafen i den lydelse som utskottet föreslagit,

12. beträffande kontant arbetsmarknadsstöd till på arbetsmarknaden återinträdande yrkesutbildad arbetskraft att motionen 1973:1827, yrkandet 3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

13. beträffande slopande av karensvillkor för anställda att riksdagen, med avslag på motionen 1973:1830 i motsvarande del, godkände vad utskottet anfört,

14. beträffande karensvillkor för företagare att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1833, yrkandet 2,

15. att riksdagen skulle anta propositionens förslag beträffande 13 § LAF och 13 § LKA,

16. beträffande ersättningstidens längd för arbetslösa över 55 års ålder att riksdagen, med avslag på motionen 1973:1830 i motsvarande del, skulle anta propositionens förslag i fråga om 1 § och 14 § LKA,

17. beträffande valmöjligheten mellan utbildningsbidrag och ersättning från arbetslöshetskassa att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1832,

18. beträffande kontantstödet storlek att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1830 i motsvarande del,

19. beträffande inkomstprövning mot makes inkomst att riksdagen skulle

dels anta propositionens förslag i fråga om 21 § LKA,

dels i anledning av motionerna 1973:1785, 1973:1826, yrkandet 3, 1973:1827, yrkandet 5, 1973:1829, yrkandet C, och 1973:1830, i motsvarande del, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om utredning av frågan,

20. beträffande sänkning av tidskravet för rätt till ersättning vid deltidarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1829, yrkandet A 4,

21. beträffande vidgad rätt till ersättning vid deltidarbete att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1830 i motsvarande del,

22. att riksdagen skulle anta propositionens förslag beträffande 18 § LKA,

23. att riksdagen skulle anta propositionens förslag beträffande 19 § LKA,

24. att riksdagen skulle anta propositionens förslag beträffande 22 § LAF,

25. beträffande begränsning i ersättningsrätten vid säsongarbetslöshet att riksdagen, med avslag på motionen 1973:1830 i motsvarande del, skulle anta propositionens förslag i fråga om 28 § LAF och 25 § LKA,

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

26. beträffande makes ersättningsrätt att motionen 1973:1536, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

27. beträffande statsbidrag till kassor med hög arbetslöshet bland medlemmarna att riksdagen skulle

dels med bifall till motionen 1973:1831 och i anledning av motionen 1973:1828 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

dels avslå motionen 1973:1828 i den mån den inte behandlats ovan,

28. att riksdagen med förklaring att viss ändring borde göras i propositionens förslag i fråga om 63 § LAF skulle anta paragrafen i av utskottet föreslagen lydelse,

29. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för finansiering av det kontanta stödet vid arbetslöshet som angetts i propositionen,

30. att riksdagen skulle anta de i propositionen framlagda förslagen till

A. lag om arbetslöshetsförsäkring i den mån förslaget inte behandlats ovan,

B. lag om kontant arbetsmarknadsstöd i den mån förslaget inte behandlats ovan,

C. lag om arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet,

D. lag om ändring i förordningen (1959:552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m.,

31. att riksdagen till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1973/74 under elfte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 680 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande utredning om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c), samt herrar Oskarson (m), Mattsson i Skee (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna 1973:1825, 1973:1827, yrkandet 1, och 1973:1829, yrkandet A 1, uttalade sig för att en sådan utredning kom till stånd i enlighet med vad reservanterna anfört,

2. beträffande innebörden av begreppet lämpligt arbete vid arbetsanvisning på annan ort än bostadsorten av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Oskarson (m), Mattsson i Skee (c) och Ekinge (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1829, yrkandet B i motsvarande del, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande möjlighet att tillfälligt pröva ett arbete med rätt att återgå till kassaersättning av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1830 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

4. beträffande innebörden av begreppet lämpligt arbete såvitt gällde konfliktdrabbade arbetsplatser av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1830 i motsvarande del samt med förklaring att ändring borde göras i propositionens förslag skulle anta 5 § LAF och 5 § LKA med av reservanten angiven lydelse, innebärande att erbjudet arbete inte skulle anses som lämpligt om det avsåg arbetsplats där arbetsstrid pågick,

5. beträffande arbetsförmedlingens roll vid avstängning av kassamedlem från ersättningsrätt av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1830 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännä vad reservanten anfört,

6. beträffande överhoppningsbar tid vid beräkning av ramtid av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:1826, yrkandet 1, 1973:1827, yrkandet 2, 1973:1829, yrkandet A 2, och 1973:1830, i motsvarande del, samt med förklaring att ändringar borde göras i propositionens förslag skulle anta 8 § LAF och 8 § LKA med av reservanten föreslagen lydelse,

7. beträffande slopande av karensvillkor för anställda av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1830 i motsvarande del godkände vad reservanten anfört,

8. beträffande utformning av karensreglerna av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 15 – vid bifall till reservationen nr 7 -- bort hemställa,

att riksdagen med förklaring att ändringar borde göras i propositionens förslag i fråga om 13 § LAF och 13 § LKA skulle anta paragraferna med av reservanten föreslagen lydelse,

9. beträffande ersättningstidens längd för arbetslösa över 55 års ålder av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1830 i motsvarande del samt med förklaring att ändring borde göras i propositionens förslag i fråga om 1 § och 14 § LKA skulle anta paragraferna med av reservanten föreslagen lydelse, innebärande att den som fyllt 55 år skulle ha rätt till kontant arbetsmarknadsstöd under obegränsad tid, oavsett av vilken anledning han blivit arbetslös,

10. beträffande kontantstödet storlek av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:1830 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till kännä vad reservanten anfört,

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

11. beträffande vidgad rätt till ersättning vid deltidarbete av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 21 bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen 1973:1830 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

12. beträffande begränsning i ersättningsrätten vid säsongarbetslöshet av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet under 25 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1973:1830 i motsvarande del skulle avslå propositionens förslag i fråga om 28 § LAF och 25 § LKA.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande inkomstprövning mot makes inkomst av herr Hallgren (vpk),

2. beträffande ersättning vid deltidarbete av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärälund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Oskarson (m), Mattsson i Skee (c) och Ekinge (fp),

3. beträffande finansieringsfrågor av herr Hallgren (vpk).

Herr MATTSSON i Skee (c):

Herr talman! En central målsättning för samhällsarbetet måste vara att ge människor trygghet inför olika situationer som kan uppstå. Tryggheten måste omfatta alla. Mot den bakgrunden har centern under lång tid krävt en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Att vid arbetslöshet ha skydd för arbetsinkomsten är en viktig trygghetsfråga, det framstår som självklart. Ännu angelägnare är naturligtvis att se till att människor inte behöver vara arbetslösa och att de som nyinträder på arbetsmarknaden snabbt kan erhålla arbeten. Detta måste tillgodoses genom bl. a. en riktig näringslivspolitik och en aktiv regionalpolitik. Härigenom har vi möjlighet att minska de sociala vådorna av arbetslöshet. Utformningen av vår politik på dessa områden diskuterades i gårdagens regionalpolitiska debatt och i förra veckans näringspolitiska debatt.

Propositionen 56 föreslår ett flertal förändringar inom arbetslöshetsförsäkringen samt införande av kontant arbetsmarknadsstöd och utgör en välkommen förbättring av trygghetssystemet.

Den kritik som ändock kan riktas mot propositionens förslag är att man väljer att även fortsättningsvis ha ett frivilligt system och att härigenom vissa grupper även i framtiden ställs utanför. Framför allt gäller det dem som inte kunnat komma in på arbetsmarknaden på grund av brist på arbete, och det drabbar härigenom i första hand ungdom och kvinnor.

Utformningen är också sådan att restriktiva regler gäller för företagens försäkringsmöjligheter.

Utöver vårt önskemål om en allmän försäkring har vårt krav på ändringar i propositionen framför allt varit:

1. att när en person återinträder på arbetsmarknaden efter att ha varit borta för vårdnad av barn den s. k. överhoppningsbara tiden skulle vara

- tre år mot i propositionen föreslagna sex månader;
2. att den som efter att ha genomgått viss yrkesutbildning eller arbetsmarknadsutbildning skulle anses berättigad till kontant arbetsmarknadsstöd efter tre månader mot i propositionen föreslagna fem månader;
3. att likaledes den som har äldre relevant utbildning skulle jämföras med de grupper jag nyss nämnt;
4. att behovsprövningen inom systemet skulle avvisas samt
5. att reglerna för företagarnas försäkring och rätt till kontant arbetsmarknadsstöd skulle väsentligt förändras.

Inrikesutskottet har vid sin behandling av propositionen strävat efter att uppnå enighet om förbättringar av propositionens förslag. Detta har medfört att vårt krav på den överhoppningsbara tidens längd vid vård av barn vunnit gehör, så att tiden sättes till två år, samt att rätt till kontant arbetsmarknadsstöd efter genomgången utbildning sätts till tre månader. Det motsvarar, med en viss justering, våra yrkanden som jag nyss redogjorde för under punkterna 1 och 2.

Behovsprövningen innebär olikartad behandling av människor. Det är ju otänkbart att vi skulle införa behovsprövning i arbetslöshetsförsäkringen. Fördenskull borde även reglerna för arbetsmarknadsstödet ha utformats utan krav på behovsprövning. Det finns emellertid även andra näraliggande områden där behovsprövning tillämpas, exempelvis arbetsmarknadsutbildningen.

Utskottet har därför enats om att tillmötesgå vårt yrkande genom att föreslå att en parlamentarisk utredning tillsätts för att se över behovsprövningen inom såväl arbetsmarknadsstödet som vissa andra bidragssystem, t. ex. arbetsmarknadsutbildningen och studiemedelsstödet.

För företagares försäkring gäller andra regler än för anställda. Så t. ex. är medlemsvillkoret 24 månader mot 12 månader för anställda. Skäl finns för att medlemsvillkoret borde vara lika. För att delvis tillmötesgå detta önskemål har utskottet föreslagit att dispensmöjligheter skall finnas för arbetsmarknadsstyrelsen, så att denna i särskilda fall kan medge att medlemsvillkoret även i företagarkassor kan sättas till 12 månader.

Definitionen av arbetslöshetsbegreppet är en annan svårighet. Vi har här hävdad att krav inte borde ställas på att rörelse skall ha helt avvecklats genom att fastighet, lager m. m. försålts.

Viss dispensrätt finns även här, vilket bl. a. möjliggör att för fiskarnas arbetslöshetskassa tillämpa ett annat arbetslöshetsbegrepp. Även andra grupper kan komma att behöva behandlas enligt dispensrätten.

Utskottet anför på s. 57 bl. a. följande: "I synnerhet för företagare, vilkas verksamhet ingår såsom ett led i en integrerad produktionsprocess och därför ofta innebär begränsade möjligheter att påverka utvecklingen, kan det finnas arbetslöshetssituationer av annat slag än avveckling som det bör vara möjligt att i vart fall försäkra sig emot. Det kan gälla exempelvis vissa underleverantörer eller företagare i transportbranschen."

I inrikesutskottets betänkande nr 3 år 1972 behandlades kravet att företagare skulle ha skilt sig från sin rörelse för att kunna betraktas som arbetslös, och utskottet föreslog riksdagen att ge till känna vad utskottet anfört, nämligen att de i motioner av herr Stridsman m. fl. anförda

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

synpunkterna borde tas upp i samband med prövning av KSA-utredningens förslag.

Departementschefen har inte tagit någon hänsyn till detta utan föreslår samma hårda krav på att rörelsen definitivt skall ha avvecklats. Det uttalande på s. 57 i utskottets betänkande som jag nyss citerat innebär emellertid en viss uppmjukning. Jag hoppas att detta uttalande skall lända till efterrättelse hos handläggande myndigheter, även om det inte följts upp med ett preciserat yrkande i utskottets hemställan.

Liksom när det gäller växelarbetande jordbrukares försäkringsproblem, som har hänvisats till jordbruksutredningen, har vi anledning att uppmärksamt följa tillämpningen av dispensmöjligheterna i företagares försäkringsvillkor och återkommer med krav på förbättringar, om så blir nödvändigt.

Vi accepterar att de välkomna förbättringarna nu sker inom en frivillig arbetslöshetsförsäkring. Däremot anser vi att sedan KSA-utredningen gjorde sin värdering av frågan om frivillig eller allmän försäkring har utvecklingen gått mot att en allmän försäkring vore den rätta formen. Inte minst har påfrestningarna under arbetslöshetssvårigheterna de två senaste åren talat härför.

Den fortsatta reformeringen av arbetslöshetsskyddet kommer, som vi ser det, att innefatta dels förändringar av försäkringsbelopp och försäkringsvillkor inom de ekonomiska ramar som kan ställas till verksamhetens förfogande, dels övergång till en allmän försäkring.

Eftersom det tar sin tid att utforma ett förslag till hur arbetslöshetsskyddet i en allmän försäkring skall vara organiserat, med tillvaratagande av det värde som ligger i anknytningen till löntagarorganisationerna, anser vi det vara riktigt att omgående starta detta arbete. Vi har därför reserverat oss mot utskottets förslag och för bifall till vårt yrkande om att en utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle omgående startas.

Jag ber, ett talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Hela den sammanlagda arbetskraften i vårt land uppgår enligt arbetskraftsundersökningarna till ca 4 miljoner människor. De erkända arbetslöshetskassornas sammanlagda medlemsantal uppgår för närvarande till ca 2,4 miljoner. Det innebär att inte mindre än 1,5 miljoner människor – eller ca 40 procent – i dag saknar ett försäkringskydd, om de ställs utan arbete. Att ge dem en tryggare tillvaro genom att tillförsäkra dem en ekonomisk grundtrygghet, om de en dag ställs utan arbete, har länge varit ett av de allra viktigaste reformkraven i vårt samhälle. Det är en oförlätlig brist på handlingskraft som den socialdemokratiska regeringen genom åren visat, när den trots allt tal om att ta löntagarnas intressen till vara inte förmått lösa frågan om en grundtrygghet för den arbetslöse. När man 1934 införde de bestämmelser om statligt stöd till de frivilliga kassorna som man redan 1906 infört i Norge och 1907 i Danmark, slog man sig tydligen därefter till ro i stället för att fortsätta arbetet för att möta kommande krav på skydd vid uppkommen arbetslöshet.

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

Herr talman! Det ligger nästan något tragikomiskt i att nu gällande villkor för ersättning från arbetslöshetskassor i vårt land är desamma som fastställdes i Norge redan 1906 och i Danmark 1907. I den norska lagen fastställdes exempelvis att kassornas stadgar skulle innehålla bestämmelser om att medlemmar ej skulle äga rätt till understöd förrän de tillhört kassan och betalt avgifterna under minst 26 veckor; fortfarande gäller i vårt land 52 veckor. Vidare fastställdes karenstiden till minst tre dagar. Medlemmarna var skyldiga att mottaga det arbete kassans styrelse fann passa dem. Dessutom skulle man vara anmäld som arbetssökande vid den offentliga förmedlingsanstalten. I Danmark fastställdes 1907 i stort sett samma villkor.

Och inte heller är frågan nu slutligt löst i och med det förslag som riksdagen i dag behandlar. Kvaliteten på den förbättrade trygghet som förslaget innebär är alltför låg för stora grupper för att man med dagens beslut skall kunna slå sig till ro. Målet måste vara en väl fungerande obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Arbetsmarknadsstyrelsen registrerade vid senaste räkningen drygt 60 000 arbetslösa. Enligt statistiska centralbyråns senaste mätning är 103 000 människor arbetslösa. Arbetslösheten är i dag ungefär lika stor som förra året vid samma tid. Då – våren 1972 – var vi djupt nere i konjunktursvackan. I dag menar vi oss väl vara en bit inne i en konjunkturuppgång, men ändå är arbetslösheten oförändrat hög.

Det är mot den här bakgrunden, och mot bakgrund av alla de dystra, för att inte säga tragiska erfarenheter som vi som nation gjort – men som framför allt alla de hundratusentals arbetslösa och deras familjer gjort – under de senaste åren, närmast utmanande att vi först nu finner tiden mogen för att förbättra det ekonomiska skyddet vid arbetslöshet. Nog måste alla de som stått utan försäkringsskydd eller med helt otillräckligt kontantstöd under de två senaste, mörka åren tycka att den politiska reformkvarnen malt väldigt sakta. Eftersom alla numera vet att politik är detsamma som att vilja, kan den arbetslöse inte dra annan slutsats än att det är vilja som fattats.

Utan att hemfalla åt självförhävelse, herr talman, måste det i dag ändå vara tillåtet att påminna om den kamp för en ökad trygghet för alla i arbetskraften som folkpartiet fört under många år. En av de stora frågorna i 1968 års valrörelse var t. ex. om frågan om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring åtminstone skulle få utredas. Det socialdemokratiska motståndet var kompakt. Även om det förslag som nu äntligen läggs fram inte går oss till mötes i så måtto att det har fått formen av en allmän, obligatorisk försäkring, tror jag att jag vågar mig på den bedömningen av frågans läge att regeringen i dag hyser större förståelse för de synpunkter vi drivit än den gjorde för fem sex år sedan. I motsats till vad som gällde 1968 och när löntagarorganisationerna skrev sina remissvar på KSA-utredningen, så har i dag en av de stora löntagarorganisationerna – TCO – beslutat sig för att kräva en obligatorisk försäkring. TCO:s ställningstagande måste naturligtvis av en regering – oavsett vilka partier den vilar på – vara ett mycket starkt motiv för att lägga fram ett förslag i den riktningen. Det saknas som bekant inte heller röster inom LO-förbunden för en liknande lösning – jag vill peka på Försäkringsan-

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

ställdas förbund och Lantarbetarförbundet.

Och vad är egentligen naturligare? I folkpartimotionen 1968 pekades i första hand på tre situationer där otryggheten kan kännas särskilt stor: när det gäller möjligheterna att försörja sig vid sjukdom, ålderdom eller arbetslöshet. På de två första områdena har man löst problemet genom en obligatorisk försäkring, som i princip omfattar alla. Nu menar vi att tiden är mogen att ta upp frågan om en obligatorisk sysselsättningsförsäkring. När man ser saken så – och ingen kan väl bestrida att jämförelsen är riktig – är det naturligtvis anmärkningsvärt att socialdemokratin visat så litet intresse för denna stora sociala trygghetsfråga. I andra sammanhang har man ju inte väjt för obligatoriska lösningar.

Ett motiv för bibehållande av den nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkringen är enligt departementschefen och utskottsmajoriteten den nära kontakten mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och de fackliga organisationerna. Ett annat är att försäkringskassorna inte utan stora påfrestningar skulle kunna etablera en sådan kontakt med de arbetslösa och arbetsmarknadens organisationer som arbetslöshetskassorna kan åstadkomma. Från LO:s sida har man framhållit att man kan befara att den arbetslöse medlemmen skulle få en sämre service om arbetslöshetskassan blev en försäkringskassa i samhällets regi, då handläggningen av dessa försäkringsärenden kräver omfattande specialkunskaper om de försäkrade och deras förhållanden i arbetslivet. Dessa kvalifikationer finns varken på försäkringskassorna eller hos arbetsförmedlingarna, och man kan enligt LO:s tidning Fackföreningsrörelsen inte heller begära att de skall finnas där.

Vi har i vår motion framhållit att det är väsentligt att utnyttja de kunskaper och erfarenheter som finns inom nuvarande system, men också att det är väsentligt att utnyttja de fördelar som en närmare samverkan med den allmänna försäkringen skulle innebära. Arbetslöshetsfrågan bör ses som en del i ett större trygghetskomplex. Mellan arbetslöshetsförsäkringen och andra socialförsäkringar, främst sjukförsäkringen, finns ett samband som man inte kan gå förbi. Stödbehovet är i alla de olika fallen detsamma. Därför bör arbetslöshetsförsäkringen kopplas samman med hela trygghetssystemet och komma att omfatta hela arbetskraften – dvs. också de nytillträdande och återinträdande på arbetsmarknaden. TCO, som jag nämnde nyss, har i sitt arbetsmarknadspolitiska program tagit upp dessa tankegångar och säger där bl. a.:

”Det är å andra sidan uppenbart att arbetslöshetskassornas kännedom om förhållandena på arbetsmarknaden är utomordentligt god. Initiativ till arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att komma till rätta med arbetslöshetssituationer har ofta kommit från kassorna.”

LO:s resonemang leder fram till den som jag menar något mer konservativa ståndpunkten att, som man säger i den nämnda tidningen, ”utredningen om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring bör anstå”, medan TCO:s slutsats är den att de nuvarande fördelarna bör behållas vid övergång till obligatorisk försäkring och att det fackliga inflytandet bör ha minst samma omfattning och kvalitet vid en obligatorisk försäkring som i nuvarande system.

Inom folkpartiet delar vi TCO:s uppfattning, och vi är övertygade om

att betydande administrativa fördelar skulle uppnås om alla delar av socialförsäkringssystemet kunde samordnas. Redan enligt det nu föreliggande förslaget skall försäkringskassorna ha hand om utbetalningen av det s. k. kontantstödet enligt lagen om kontant arbetsmarknadsstöd. Här måste alltså ett samarbete etableras, som utan svårigheter borde kunna överföras att gälla hela arbetslöshetsförsäkringen. En annan betydande svaghet med nuvarande system har vi också påtalat i reservationen 1, nämligen de variationer i fråga om avgiftsnivån som finns mellan olika kassor. Detta har lett oss fram till kravet på en utredning om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

I tidningen Statstjänstemannen har man också tagit upp den här frågan, och i ett av de senaste numren heter det:

”Statstjänstemannen tog i april upp frågan och förordade då en lösning med en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med utgångspunkt från att om man betraktar arbetslöshet som någonting lika oförskyllt som sjukdom är det naturligt att samhället helt tar på sig ansvaret.”

I tidningen Försäkringsanställd har man också i en ledare tagit upp de här frågorna. Ledaren har rubriken: ”Varför inte en obligatorisk försäkring på en gång?” Eftersom Försäkringsanställdas förbund är ett LO-förbund kan det väl finnas anledning för mig att till statsrådet Holmqvist eller till utskottets socialdemokratiska talesman vidarebefordra de frågor som Försäkringsanställd ställer. Tidningen frågar: ”Kan man fortsätta att förneka de fördelar som en allmän försäkring innebär? Är det rimligt att a-kassorna skall klara den administrativt tunga uppgiften att registrera innehållen skatt och ge ut inkomstuppgift när året är slut? Är det rimligt att vissa branscher skall bära sin egen arbetslöshet med ty åtföljande höga avgifter?”

Jag ber, herr talman, att i detta sammanhang få yrka bifall till reservationen 1 vid inrikesutskottets betänkande.

Låt mig också få säga några ord, innan min tid är slut, om reservationen 2, som gäller frågan om tolkningen av begreppet lämpligt arbete när den arbetssökande blir anvisad arbete på annan ort.

Nuvarande bestämmelser säger att man är skyldig acceptera arbete på annan ort om den orten inte är mera avlägsen än att man kan pendla till hemmet över veckosluten. Vi menar för vår del att denna bestämmelse är alltför sträng. Den kan leda till en splittring av familjer och makar som från såväl mänskliga synpunkter som samhällssynpunkter icke är acceptabel. En liberalare utformning av bestämmelsen som skulle innebära att man inte behöver få ett avstängningshot över sig, om inte maken kan erbjudas ett så likvärdigt arbete på den nya orten som möjligt, och som vidare skulle gå ut på att bostadsfrågan måste kunna ordnas är enligt vår uppfattning angelägen att åstadkomma. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall också till reservationen 2.

Till sist vill jag – liksom herr Mattsson i Skee gjorde för sitt partis räkning – uttrycka vår tillfredsställelse med att det varit möjligt att i utskottet vinna enighet om ett par av kraven i vår partimotion. Det gäller beräkningen av den s. k. ramtiden, varvid som överhoppningsbar tid även skall få räknas tid för vård av eget barn som ej fyllt två år. Den kompromissen menar vi innebär ett bra steg från ett halvår, som

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

departementschefen föreslog, till tre år som vi föreslagit. Vidare gäller det dem som genomgått utbildning av visst slag och som efter avslutade studier inte kan få något jobb. Att vi har kunnat enas om att de skall få kontant arbetsmarknadsstöd sedan de stått till arbetsmarknadens förfo- gande i tre månader i stället för fem månader, som föreslagits i propositionen, innebär också ett bifall till kravet i vår motion som vi hälsar med tillfredsställelse.

Vårt sista krav i partimotionen, att kontant arbetsmarknadsstöd inte skall reduceras med hänsyn till makes inkomst, har också som vi ser det fått en relativt acceptabel lösning genom att utskottet har enats om att föreslå riksdagen att hemställa om en parlamentarisk utredning för att bedöma den regeln och liknande bestämmelser inom andra näraliggande bidragssystem. Vi hoppas naturligtvis att den utredningen snabbt skall komma i gång med arbetet.

Herr talman! Även om slutomdömet om det föreliggande betänkandet är att en del inte obetydliga förbättringar har gjorts i den nuvarande frivilliga arbetslöshetsförsäkringen samt genom tillkomsten av det kon- tanta arbetsmarknadsstödet, så kvarstår det faktum att vi inte har förmått lösa hela frågan om en grundtrygghet för alla arbetslösa.

Den kommande voteringen får väl visa var tveksamheten för en rejäl samling kring den här reformfrågan fortfarande finns.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen tillkom genom beslut av 1934 års riksdag. Försäkringen handhades av arbetslöshets- kassor, organiserade av de försäkrade själva och erkända av en statlig tillsynsmyndighet. Under åren har detta försäkringssystem byggts ut och omfattar för närvarande en stor del av befolkningen, huvudsakligen den kollektivanslutna. De nuvarande kassorna, som med åren har vuxit sig såväl numerärt som ekonomiskt mycket starka, är i allmänhet bildade av och hårt knutna till de fackliga organisationerna på olika yrkesområden. Utan tvivel har dessa kassor för sina medlemmar skapat trygghet och givit ett värdefullt ekonomiskt stöd vid arbetslöshet.

Men även om kassorna under 1960-talet har ökat sin numerär till ca 2 miljoner medlemmar stod ändå stora skaror av den totala arbetskraften utan erforderligt skydd vid arbetslöshet. Detta uppmärksammades självfallet av olika organisationer, bl. a. av dåvarande högerpartiets riksdagsgrupp. I en partimotion till 1964 års riksdag hävdades från vårt håll att alltför stora grupper av de förvärvsarbetande — då betydligt mer än hälften — inte bara stod utan arbetslöshetsförsäkring, utan de flesta av de oförsäkrade var därtill utestängda från möjligheterna att försäkra sig. Motionen utmynnade i ett förutsättningslöst utredningskrav.

År 1966 tillsattes den s. k. KSA-utredningen som en följd av bl. a. vår motion. Vi framhöll då att alla borde tillförsäkras trygghet i händelse av inkomstbortfall genom oförvållad arbetslöshet.

Jag fick förmånen att bli ledamot av denna utredning. Det var ett intensivt men intressant arbete under många år. Samtliga i utredningen var besjälade av uppgiften att lösa detta stora återstående trygghetspro- blem på ett effektivt sätt. Glädjande nog kunde vi, när arbetet efter cirka

Tisdagen den
29 maj 1973*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

sex är var färdigt, presentera ett tämligen enhälligt förslag. Detta ligger till grund för propositionen 56. Visserligen har departementschefen i propositionen inte följt utredningen på alla punkter, men inrikesutskottet, som behandlat den, har med hänvisning till inkomna motioner föreslagit en del positiva justeringar, t. ex. när det gäller arbetsvillkoret, ny- och återinträdande på arbetsmarknaden och företagarnas ställning i systemet. Till min och förvisso även övriga utredningsmedlemmars glädje -- och jag förmodar också till statsrådet Holmqvists glädje -- visar föreliggande utskottsbetänkande stor uppslutning och enighet från i varje fall de fyra demokratiska partierna. Till betänkandet är endast två reservationer fogade, två gemensamma borgerliga reservationer. Övriga reservationer är avgivna av vpk. Det är ett klart bevis att detta var en trygghetsform som alla demokratiska partier ville sluta upp omkring.

Så några ord om de två borgerliga reservationerna.

I reservationen 1 framhåller vi reservanter att det föreliggande förslaget innehåller väsentliga förbättringar. En tredjedel av arbetskraften står dock alltjämt utanför arbetslöshetskassorna. Vi har i dag ca 4 miljoner förvärvsarbetande. Ungefär 2,5 miljoner är arbetslöshetsförsäkrade. En del av de oförsäkrade har inte ens möjlighet att få det i propositionen föreslagna kontanta arbetsmarknadsstödet. En annan svaghet som enligt vår mening vidläder det föreslagna systemet är, att kassorna är fristående och knutna till olika yrkesområden. Det gör att avgiftsnivån varierar betydligt mellan olika grupper försäkrade. Det innebär i praktiken att de som har en liten arbetslöshetsrisk också har en låg avgift, medan avgiften är hög för dem som löper stor risk att bli arbetslösa. Detta är enligt vår mening föga tillfredsställande med hänsyn till den solidaritet mellan medborgarna som präglar uppbyggnaden av en socialförsäkring. Vi förordar därför en parlamentarisk utredning med uppgift att lägga fram förslag om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Till KSA-utredningens betänkande finns fogad en reservation av ledamoten Inge Svensson, som ansåg att utredningen mycket ofullständigt analyserat de skäl som talar för en allmän arbetslöshetsförsäkring och betraktar det som en brist att utredningen inte -- som ett alternativ till det framlagda förslaget -- presenterat även ett förslag om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Sedan utredningen lade fram sitt förslag har den stora löntagarorganisationen TCO anslutit sig till denna ståndpunkt.

Vi får i detta avseende visst stöd även av utskottsmajoriteten, som på s. 43 bl. a. säger: " -- -- att det i framtiden kan bli aktuellt att pröva om det är möjligt att förena fördelarna med den nuvarande ordningen med någon form av obligatorisk försäkring."

Herr Ekinge har tidigare belyst den här reservationen. Jag nöjer mig därför med detta och ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Reservationen 2 behandlar innebörden av begreppet lämpligt arbete. Det föreliggande förslaget innebär krav på stora personliga uppoffringar och kan medverka till familjesplittring. Vi reservanter anser att förvärvsarbetande make bör vara skyldig acceptera arbete på ort utanför dagligt pendelavstånd från hemorten endast under förutsättning att den andre maken kan erbjudas arbete på den nya orten.

Med detta ber jag helt kortfattat att få yrka bifall till reservationen 2.

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

Herr talman! Så några ord om företagarnas och de nyttillträdande ungdomarnas ställning i försäkringssystemet och i propositionen framlagda förslag angående dessa.

Låt mig först betona att vi med tillfredsställelse noterade att utredningen fått i uppdrag att behandla såväl de anställdas som företagarnas arbetslöshetsproblem. Helt naturligt väntade vi företagare att vi i utredningens förslag skulle bli behandlade som övriga förvärvsarbetsbetande medborgare, men så blev tyvärr inte fallet. Och trots påpekanden i remisskrivelser från bl. a. SHIO och motionsledes framställda yrkanden skärptes villkoren för oss företagare i propositionen i förhållande till vad som sagts i utredningen. Visst är vi, i varje fall mindre och medelstora företagare, vana att i olika sammanhang bli behandlade på annat sätt än övriga medborgare — att bli diskriminerade — men även om orättvisa regler skapades när t. ex. ATP-systemet infördes och dessa i vissa avseenden alltjämt finns kvar där hade vi inte väntat oss att så skulle bli fallet när den här propositionen skrevs. Vi tycker inte att det är en rättvis behandling från regeringens sida av den kår som i mängt och mycket utnyttjas av staten, t. ex. för att driva in avgifterna till de olika försäkringssystemen.

Propositionen innebär på flera punkter förändringar, som ställer företagarna i en sämre position än de anställda. Utvecklingen synes således även i detta avseende gå bort från den jämställdhet mellan olika grupper som eftersträvas i andra sammanhang.

Försämringarna för företagarna gäller t. ex. dels det s. k. tolvmånadersvillkoret för ersättning från arbetslöshetskassa, som för företagarnas del i propositionen blir omvandlat till ett tjugofyramånadersvillkor — dvs. en fördubbling av tiden —, dels karenstiden, som för företagarnas del anses kunna bli utsträckt till två månader i stället för fem dagar. Vidare måste enligt nu gällande regler en företagare för att bli ersättningsberättigad ha skilt sig från företaget, gjort konkurs eller lagt ned företaget.

Herr talman! Det är hårda villkor för att komma i åtnjutande av arbetslöshetsstöd. De här förslagen och de bestämmelser som nu gäller för företagarklasserna har också föranlett vissa rekryteringssvårigheter och mycken besvikelse från företagare som under rådande lågkonjunktur drabbats av arbetslöshet. Jag sitter själv som ordförande i SHIO:s kassas arbetsutskott, och jag försäkrar, herr talman och herr statsråd, att det inte är lätt att få vederbörande att förstå att han måste avyttra fast egendom och sina rörelsetillgångar innan han blir berättigad till ersättning. Alla, inte minst företagarna, hoppas på att åter få arbete, och därför vill de inte avyttra eller sälja alla sina tillgångar, maskiner, lastbilar eller vad det nu kan vara.

KSA-utredningen framhöll i sitt betänkande betydelsen av att försäkringsvillkoren blir så enkla och allmängiltiga som möjligt. Det var vi helt eniga om. Villkoren borde även utformas så att medlemsrekryteringen till kassorna underlättades. Försäkringsskyddet för ungdomar och andra nyttillträdande borde inträda så snart som möjligt. Utredningen ansåg det vidare vara av värde att nya medlemmar i kassan kände sig likaberättigade med övriga kassamedlemmar.

Arbetsmarknadsstyrelsens försäkringsdelegation ansåg i sitt remissytt-

Tisdagen den
29 maj 1973*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

rande, mot bakgrund från erfarenheter från företagarkassornas verksamhet, att arbetslöshetsbegreppet för företagare borde utvidgas.

De synpunkter som framförts av KSA-utredningen med bl. a. krav på enkla och allmängiltiga villkor för kassorna kombinerade med ett allmänt önskemål om ökad jämställdhet mellan företagare och anställda vad beträffar möjligheterna att bygga upp socialt skydd motiverar ett bibehållande av det tidigare gällande tolv månadersvillkoret även för företagare och lättnader i reglerna som gäller företagarens förhållande till företaget m. m. De här problemen har påtalats i såväl vår partimotion och i en del andra partimotioner som i motionerna 1536 och 1633 av mig själv m. fl.

Herr talman! Trots vad jag här framfört och trots att jag själv sitter som ordförande i nämnda kassa för företagare har jag inte reserverat mig på de här punkterna. Jag förstår att t. ex. herr Björk i Gävle m. fl. med anledning av gårdagens debatt kan vara förvånade, men med den erfarenhet som jag har av riksdagsarbetet under ca 13 år håller jag fortfarande på, att vill man sakens bästa – och jag vill verkligen söka skapa rättvisa åt alla, även åt företagarna i detta försäkringssystem – då är det bättre med en enig positiv skrivning från utskottet än en reservation, vars öde vi i förväg kan bedöma. Utskottet har nämligen, efter att ingående ha diskuterat problemen, visat företagarna större förståelse än propositionen gjort, och i skrivningen har vissa möjligheter för företagarkassorna att erhålla dispens i här berörda avseenden föreslagits.

Utskottet skriver på s. 56 t. ex.: ”AMS bör få rätt att om särskilda skäl föreligger medge att medlemsvillkoret bestäms till 12 månader beträffande företagskassor.” På samma sida i betänkandet heter det också: ”AMS äger om det föreligger särskilda skäl föreskriva att även andra arbetslöshetssituationer än definitiv avveckling” – konkurs osv. – ”skall kunna berättiga till ersättning.”

Det kan vara berättigt, säger man vidare, ”att AMS prövar om lättnader bör ske dispensvägen – – – för företagare vilkas verksamhet ingår såsom ett led i en integrerad produktionsprocess. – – – Det kan gälla exempelvis vissa underleverantörer eller företagare i transportbranschen.” När det gäller företagarnas karenstid samt makars rätt till ersättning har utskottet tolkat propositionen så, att i motionerna framförda önskemål är tillgodosedda. Vad gäller nytillträdande och föräldrar som vårdar barn och vill återinträda på arbetsmarknaden har utskottet också föreslagit vissa förbättringar, som vi hälsar med tillfredsställelse.

Herr talman! Även om företagarna inte blivit helt jämställda med anställda i det nya försäkringssystemet, tycker jag att dessa justeringar är ett steg i rätt riktning.

Jag hoppas att statsrådet Holmqvist delar denna min uppfattning. Samtidigt yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets betänkande i dessa avseenden men uttalar också en förhoppning om att arbetsmarknadsstyrelsen genom de föreslagna dispensreglerna medverkar till att skapa ökad trygghet även för företagare som drabbats av oförvållad arbetslöshet.

Slutligen vill jag – och då tror jag, statsrådet Holmqvist, att praktiskt

taget samtliga företagare delar min uppfattning – uttala min besvikelse över att propositionen föreslår att kostnaderna för den här reformen till stor del – för närvarande ca 400 miljoner kronor, alltså mer än vad vi över huvud taget diskuterade vid ärendets behandling i utredningen – skall betalas genom ytterligare höjda avgifter för företagen!

Att i dagens läge, med rekord i konkurser, hög arbetslöshet och ytterligt hård konkurrens både på den inhemska och på den utländska marknaden för svenska varor, föreslå detta anser vi helt felaktigt.

Då jag förstår att förslaget angående finansiering kommer att gå igenom, förutsätter och hoppas jag att regeringen vidtar andra åtgärder för företagsamheten, exempelvis genom att föreslå lättnader i andra avgifter där i förhållande till ändamålet stora överruttag sker. Det är, herr talman, efter vad jag förstår – och det tror jag att näringsorganisationer, företagsamhet och de flesta av företagens anställda är eniga om – nödvändigt att, om vi i fortsättningen skall ha ett konkurrenskraftigt, lönsamt näringsliv, på görligaste sätt underlätta dess villkor. Ett lönsamt, konkurrenskraftigt näringsliv är nämligen förutsättningen för ökad trygghet och fortsatt välförstånd.

I detta anförande instämde herrar Wennerfors (m) och Oskarson (m).

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Arbetslöshetskassornas tillkomst var en följd av det kapitalistiska samhällets kriser som medförde en omfattande arbetslöshet. Det var fackföreningarna som drev fram försäkringen. Det var en försäkring för att arbetarna skulle kunna överleva när kapitalisterna inte kunde bereda dem arbete. Arbetslöshetskassorna var alltså en försvarsmetod. Men samtidigt som man vidtog dessa åtgärder hoppades man att samhället en dag skulle bli sådant att det inte skulle finnas någon arbetslöshet.

I dag visar det sig att man förbisåg det viktigaste, nämligen kampen mot kapitalet. Kapitalismen har en lagbunden utveckling – koncentration och centralisering. Den har högsta möjliga vinst som mål. Det innebär en hård rationalisering som har till följd att arbetstillfällena minskar. Bristen på samhällsplanering är kännetecknande för det kapitalistiska samhället. Planeringen sträcker sig inte längre än till vad som för tillfället är lönsamt. Rationaliseringar genomförs utan att den som rationaliseras bort har tillförsäkrats nytt arbete.

Det kapitalistiska samhällets främsta kännetecken är alltså anarki. Det är denna planlöshet som arbetarna i alla år har fått försvara sig mot i kampen för brödfödan. Den viktigaste uppgiften är alltså att förändra de betingelser som är roten till arbetslöshet, dvs. att avskaffa kapitalets makt och ersätta den med lönearbetarnas. Rätten till arbete är det viktigaste. Det är ett mycket aktuellt kampkrav. Det kapitalistiska samhället kan inte uppfylla det kravet. Därför är lönearbetarnas främsta uppgift att genomföra en politik som tillförsäkrar dem ett meningsfullt arbete.

Vänsterpartiet kommunisterna arbetar aktivt för en sådan politik. Vi har på olika håll och med olika initiativ visat på en annan utveckling som leder mot målet – rätten till arbete. Men vi är tyvärr ensamma om denna

politik i riksdagen. De andra partierna bygger sin politik på kapitalismens spontana utveckling, där planlösheten är det främsta kännetecknet. De s. k. demokratiska partierna har i demokratisk ordning godkänt denna utveckling och har ansvar för den.

Till kapitalismens lagbundenheter hör även de regelbundet återkommande kriserna med stor arbetslöshet som följd. Efter varje sådan kris har vi kunnat iaktta en ständigt ökad andel arbetslösa. Vid mitten av 1960-talet förutspådde den etablerade delen av fackföreningsrörelsen att vi gick mot arbetskraftsbrist. Man predikade, bl. a. på fackliga grundkurser, att lönearbetarna skulle vara välvilligt inställda till rationaliseringar o. d. Vi skulle öka invandringen, kvinnorna skulle få arbete. Vi vet hur det har gått; i stället för en arbetskraftsbrist har vi fått en arbetslöshet. Studieförfattarnas optimistiska profetior står i dag vid skampålen.

För oss inom vpk är denna utveckling ingen överraskning. Den visar bara att den kapitalistiska produktionsordningen inte kan lösa lönearbetarnas egentliga behov.

Herr talman! Jag har velat redovisa de bakomliggande orsakerna till arbetslösheten. Det går nämligen inte att diskutera en arbetslöshetsförsäkring utan att ha detta perspektiv i bakgrunden. Vi kan inte godkänna att en arbetslöshetsförsäkring används för att dölja den verkliga arbetslösheten. En arbetslöshetsförsäkring måste kombineras med verkliga åtgärder för att eliminera arbetslösheten och ge människorna rätten till ett meningsfullt arbete.

Det får inte vara så att vådorna av kapitalismens oförmåga att ge arbete skall betalas av lönearbetarna själva genom skatter. Redan har ju skattebetalarna genom skyddad och halvskyddad sysselsättning, beredskapsarbete och omskolningar fått bidra till att betala arbetslöshetens effekter. Indirekt har detta dolt den verkliga arbetslösheten.

Att det behövs en arbetslöshetsförsäkring och ett arbetsmarknadsstöd för dem som har drabbats av arbetslöshet eller över huvud taget inget jobb har fått, därom råder ingen tvekan. Man får en känsla av, när man läser reservationen 1 om en utredning om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, att innebörden är att det skall finnas en permanent försäkring — man har accepterat att det skall råda en kraftig arbetslöshet.

Vpk har anslutit sig till propositionens förslag om att det skall vara en frivillig arbetslöshetsförsäkring, men vi vill här deklarerat att det i framtiden kan bli aktuellt att pröva frågan om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, där de positiva delarna ur arbetslöshetskassorna kan tillföras en obligatorisk försäkring. Ett grundvillkor för detta är emellertid att en sådan försäkring kombineras med en plan för att öka sysselsättningen och ge alla ett meningsfullt arbete.

Vpk:s målsättning är alltså rätten till arbete. I detta sammanhang utgör en arbetslöshetsförsäkring bara en marginell garanti. I dagens situation med hundratusentals arbetslösa behövs naturligtvis en förstärkning av arbetslöshetsförsäkringen och ett skydd för dem som inte omfattas av denna försäkring.

Propositionen 56 är därför trots allt en förbättring jämfört med vad som nu gäller. Jag tänker framför allt på den höjda dagpenningen för t. ex. ungdomar som vill komma ut på arbetsmarknaden men som inte

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

fått något arbete. I propositionen finns emellertid flera brister, och om man i stället tog vpk:s förslag, som framförts i våra reservationer, skulle försäkringen få en starkare prägel av att stödja arbetarna. Jag skall här i korthet beröra dessa punkter.

När det gäller avstängning från kassaersättning eller kontantstöd skulle en väsentlig förbättring ernås, om den arbetslöse hade rätt att pröva ett arbete under viss tid. Om arbetet inte skulle passa eller motsvara den arbetssökandes villkor, kunde han återgå utan karens. Denna förändring vore ett led att göra arbetsmarknaden till den arbetssökandes marknad, där han kunde välja, och inte som nu arbetsköparens marknad.

I propositionen föreslås att den arbetssökande inte skall hänvisas till arbetsplats som är under stridsåtgärd, tillåten enligt lag. Denna inskränkta syn tar inte alls i beaktande de förhållanden som existerar på dagens arbetsplatser. Det är väl inte för kammarens ledamöter obekant att arbetare ser sig tvingade att, när arbetsköpare uppträder oresonligt, vidta stridsåtgärder trots att det strider mot lagen. Att hänvisa arbetslösa att ta arbete på sådana arbetsplatser skulle i realiteten innebära att de kunde tvingas uppträda som strejkbrytare. Riksdagen bör därför anta reservationen 4 för att kunna ha hedern i behåll inför arbetarna.

När det gäller frågan om avstängning från arbetslöshetsförsäkringen talar erfarenheterna för att i den nuvarande situationen arbetsförmedlingarna har en alltför stor roll och för mycket att säga till om. Vpk anser att en av huvudanledningarna till att man skall bygga vidare på de frivilliga arbetslöshetskassorna är att bedömningen av rätten till ersättning skall göras av arbetslöshetskassan och den lokala fackföreningen. Detta bör särskilt betonas när man förstärker arbetslöshetsförsäkringen. Den byråkratisering som man kunnat skönja i denna fråga måste vi klart reagera mot.

Jag vill bara påminna om den roll som arbetsförmedlingarna spelat i den stora folkomflyttningen från Norrland till södra Sverige. Där har hot om avstängning många gånger tvingat arbetare till södra delarna av vårt land. Genom ett bifall till vpk-reservationen i denna fråga kunde denna lucka helt täppas till. Arbetslöshetskassorna får inte användas som ett medel i tvångsförflyttningen.

Skall vi få en arbetsmarknad där vi skall kunna ge kvinnorna möjlighet att verkligen komma ut och få jobb, krävs det att lagar och bestämmelser utformas och tillämpas på ett sådant sätt att de ger möjlighet till detta. KSA-utredningen föreslog att vård av barn skulle räknas som överhoppbar tid tills barnet fyllt tre år. Detta var med hänsyn till bristen på daghemsplatser och bristen på valmöjligheter mellan arbete och vårduppgifter. När det gäller den överhoppbara tiden för beräkning av ramtiden skulle detta innebära att förälder som har arbete de sista fem månaderna före ett barns födelse och därefter avstår från förvärvsarbete för att ta hand om barnet fortfarande är kvalificerad till ersättning i fråga om arbetsvillkoret, om arbete söks då barnet uppnått tre och ett halvt års ålder.

En av de förnedrande paragraferna i lagen om arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd för lönearbetarna är § 13, gällande karenstid. Att man fortfarande måste ha karenstid är diskriminerande. En

arbetslös har lika väl som en sjuk behov av kompensation för inkomstbortfall. Motiveringen i utskottet för avslag på vpk:s motionsyrkande om slopande av karensreglerna är en kostnadsfråga. Man drar enligt mitt förmenande två för arbetarna felaktiga slutsatser. Det är ju populärt hos de ledande socialdemokraterna att tala om viljan. Vill man skapa resurser för att de arbetslösa inte ensamman skall bära bördorna av kapitalismens rovdrift då gör man det. Då skapar man dessa saker. Men tydligen saknas viljan. Det kanske också hänger samman med den andra felsynen att man beräknar och godkänner att arbetslösheten skall förbli på denna höga nivå.

När det gäller det kontanta arbetsmarknadsstödet längd för arbetslösa över 55 år föreslår vpk-motionen att alla över denna ålder skall få detta stöd, oavsett vilket skäl som orsakat arbetslösheten. Vi har under senare år upplevt en starkt ökad utslagning på våra arbetsplatser. Orsaken är de höga effektivitetskrav som ställs. En förstahandsuppgift är naturligtvis att få arbetsplatsförhållanden och en arbetsmiljö så att alla arbetare kan göra en meningsfull insats utan att i förtid slitas ut. Men redan nu har vi stora skaror som fått betydande besvär av arbetslivet när de uppnått 55 års ålder. Vi menar att så länge detta förhållande existerar måste stödet utgå från 55 år.

Beträffande kontantstödet storlek kan sägas att detta inte bör sättas lägre än dagpenningbeloppet enligt arbetslöshetsförsäkringens lägsta klass, dvs. 40 kronor.

Utvecklingen på senare år har gått mot ett ökat deltidsarbete främst för kvinnor. Det gäller dels deltidsarbete vid säsongtoppar och liknande, dels deltidsarbete i regioner där annat arbete inte står att få. En arbetslöshetsförsäkring måste utformas så att denna grupps intressen tillgodoses. De som önskar heltidsarbete men av regional- och arbetsmarknadsmässiga skäl tvingas att ta arbete på deltid måste vid arbetslöshet vara berättigade till hel ersättning.

En av de paragrafer som det rimligtvis saknas skäl att upprätthålla är ersättningsreglerna för säsongarbetares ersättningsrätt. En sådan paragraf kan med fördel utgå.

Om dessa punkter som jag här har berört tillgodoses kommer lagen om arbetslöshetsförsäkring och kontant arbetsmarknadsstöd att få en mer positiv effekt.

I framtiden är också en av de viktigaste frågorna när det gäller arbetslöshetsskyddet att finansieringsformen omprövas så att arbetsköparna får bära hela kostnaden. Så länge arbetsköparna kan ohejdat strejka med att tillhandahålla sysselsättningstillfällen är det en rimlig konsekvens att kostnaderna bestrids av dem.

Vpk:s förslag innebär alltså en förstärkning av propositionens förslag. Vår inställning är att man inte isolerat kan se frågan om en arbetslöshetsförsäkring. Den måste kombineras med en nedtrappning av arbetslösheten.

Herr talman! Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 och 12.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Utredningen om kontant stöd vid arbetslöshet, KSA-utredningen, tillsattes våren 1966 och avlämnade sitt betänkande 1971 efter ungefär fem års arbete. Det var ett imponerande utredningsarbete som avslutades. Nödvändigheten av att ge medborgarna ett skydd vid arbetslöshet omfattades av allt större medborgargrupper.

I utredningsdirektiven sades bl. a.: ”Som tidigare nämnts saknar vissa grupper av yrkesutövare som kan bedömas löpa risk att bli arbetslösa ekonomisk trygghet vid arbetslöshet. Främst gäller det vissa småföretagare, jordbrukare och hemarbetande.” Utredningen skulle vara förutsättningslös. Man skulle lägga stor vikt vid erfarenheterna från de frivilliga kassornas verksamhet. Genom att de försäkrade själva haft ett avgörande inflytande i kassorna, hade många känsliga problem kunnat lösas. Om utredningen kom fram till att någon form av obligatorisk försäkring behövdes, skulle man undersöka möjligheterna att samordna detta med den frivilliga försäkringen.

Resultatet av utredningsarbetet är den proposition som nu skall behandlas och det utskottsbetänkande som finns i anledning av den.

Andra talare har redan sagt vilka ändringar som utskottet har gjort, men jag vill slå fast att i allra största utsträckning propositionen godtagits av en majoritet inom utskottet.

Jag skall inte räkna upp ändringarna i de olika paragraferna, utan bara hänvisa till vad herr Mattsson i Skee och herr Nordgren har sagt. Jag tycker inte man skall förstora de gjorda ändringarna. Det gäller ett så stort lagkomplex att man alltid kan ha olika uppfattningar. Man jämkar ihop och söker få fram det bästa.

Man kanske inte tillräckligt tydligt har framhållit att det förslag som nu finns är uppdelat i två lagar. Det är dels lagen om arbetslöshetsförsäkring, som reglerar kassornas verksamhet, dels lagen om kontant arbetsmarknadsstöd.

Inom arbetslöshetsförsäkringen kommer ersättningarna att variera mellan 40 och 130 kronor, så att högsta ersättningsbelopp blir 91,7 procent av dagsinkomsten. Det kontanta arbetslöshetsstödet blir 35 kronor per dag. Beloppen blir skattepliktig inkomst och ger ATP-poäng.

Jag anser det inte nödvändigt att gå in på de olika bestämmelserna i lagarna i detta sammanhang. Låt mig bara säga att finansieringen skall ske dels genom en arbetsgivaravgift på 0,4 procent, dels genom en egenavgift och dels genom statsbidrag. Kostnaderna för reformen belöper sig till 1 600 miljoner kronor, varav statsbidraget är 950 miljoner, arbetsgivaravgiften 400 miljoner och medlemsavgiften inklusive fondavkastningarna 250 miljoner kronor. Jag kan här konstatera att enighet råder i utskottet om att även arbetsgivarna nu skall ta en del av ansvaret för arbetslöshetsförsäkringens finansiering.

Vid utskottsbetänkandet har fogats 12 reservationer, och det har väl framgått av herr Hagbergs anförande att av dessa står vpk för tio. Jag vill endast sammanfattningsvis säga att det är klart att man kan föreslå ökade ersättningsförmåner på många punkter. Det finns ingen försäkring som är fullständig, och arbetslöshetsförsäkringen kommer säkert att ändras även i fortsättningen. Till de här reservationerna finns emellertid ingen

finansplan utan bara ett särskilt yttrande, där man utgår ifrån att på tilläggsstat skall anvisas erforderliga belopp.

Om man inte behöver ta hänsyn till kostnader är det ingen konst att föreslå förbättringar i de flesta socialförsäkringarna. Men varje reform måste betalas, och att hänvisa till att i en nära framtid bör finansieringen omprövas, så att arbetsgivarna får bära kostnaderna, räcker heller icke till när det gäller att anvisa medel. Herr Johansson i Simrishamn kommer senare i debatten att i anledning av dessa reservationer utförligare motivera utskottets ställningstagande.

De borgerliga partierna har avlämnat två reservationer i anledning av utskottets ställningstagande. I den första begärs att man omedelbart skall tillsätta en ny utredning angående en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Denna fråga prövades av KSA-utredningen, som enhälligt kom fram till att man skulle behålla systemet med erkända arbetslöshetskassor av bl. a. följande skäl: att man ansåg att kassorna hade fullgjort sitt uppdrag på ett bra sätt, att man skulle ha ett nära samband med de fackliga organisationerna och arbetsmarknaden i övrigt och att de förslag, som KSA-utredningen lämnade och som också är propositionens, gav alla såväl företagare som anställda möjlighet att bilda och gå in i en arbetslöshetskassa och att även de som ställde sig utanför skulle genom det kontanta arbetsmarknadsstödet vara garanterade ett grundskydd.

Till utredningens förslag var fogat ett särskilt yttrande av herrar Elmstedt, Erik Filip Petersson och Nordgren – den sistnämnde har ju förut varit uppe i denna talarstol – där man inledningsvis konstaterade följande:

”Det förslag om vidgat arbetslöshetsskydd som KSA-utredningen nu framlägger kan i stort sett sägas fylla kravet på ett allmänt sådant. En förbättring av arbetslöshetsförsäkringen och framför allt införandet av det s. k. kontanta arbetsmarknadsstödet ger många grupper en trygghet, som de hittills saknat.”

Även LO och TCO ställde sig bakom utredningens förslag. Under den senare tiden har TCO svängt i och med att organisationen gav ut sitt arbetsmarknadspolitiska program. Låt mig i anledning av detta och av det som herr Ekinge har berört bara säga att när TCO skriver att även med ett obligatoriskt system bör de fackliga organisationerna ha ett avgörande inflytande, så förstår jag inte hur detta skall kunna klaras. Vi kan se på försäkringskassornas uppbyggnad. Och man bör väl ha i minnet att det kommer in 1,5 miljoner människor till i en sådan arbetslöshetsförsäkring. De skall väl också ha något att säga till om.

Vidare tycker jag att man gör sig skyldig till en felsyn när man jämför arbetslöshetsförsäkringen med sjukförsäkrings- och pensionssystemen och menar att den förra inte är obligatorisk medan de senare är det. Jag hävdar att det finns ett starkare inslag av grundskydd i det förslag vi nu behandlar än vad som finns i något av de nämnda försäkringssystemen. Vad har jag då för grund för detta påstående? Jo, enligt förslaget erhåller under vissa förutsättningar en arbetslös 35 kronor per dag under 22 dagar per månad, vilket gör 770 kronor eller per år 9 240 kronor. Sjukpenningens grundskydd blir fr. o. m. den 1 januari 1974, då en höjning träder i kraft, 8 kronor per dag eller 240 kronor per månad, vilket gör 2 880

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

kronor per år. Folkpensionen plus ett halvt poäng i ATP-systemet, vilket är lika med det pensionstillskott som träder i kraft 1980, blir ca 9 000 kronor i dagens penningvärde eller 750 kronor per månad.

I samtliga dessa försäkringar har t. ex. en egen företagare möjlighet att stå utanför. Herr Nordgren ansåg att företagen är diskriminerade inom sjukförsäkringen och ATP-försäkringen. Låt mig dock framhålla att det var de själva som ville ha rätten till undantagsförmåner vad gäller karenstidens längd och möjligheterna att stå utanför ATP. De särbestäm- melser om frivillighet för företagen som finns där liksom också inom den föreslagna arbetslöshetsförsäkringen har tillkommit på begäran av företagen och inte på något sätt i illvilja mot dem.

Nu begär man en ny utredning. Men vi bör väl först se till att den nu aktuella försäkringen kommer i gång innan vi tillsätter nya utredningar. Den reform vi nu föreslår innebär ett allmänt grundskydd, och försäkringen kan i den meningen anses vara obligatorisk. På vilka punkter är det egentligen ni reseranter vill utöka skyddet? Skall nyutbildad ungdom få mer än 35 kronor per dag? Ja, kanske det, men säg det i så fall i klartext och berätta hur det skall finansieras! Även i ett obligatorium måste man ju ha vissa regler för beviljande av arbetslöshets- stöd – eller har de borgerliga reseranterna några speciella finansierings- system som garanterar alla en obligatorisk försäkring på låt oss säga 100 kronor per dag?

När jag har hört de olika talesmännen för de borgerliga partierna har det slagit mig att herrar Mattsson i Skee och Nordgren verkar tämligen till freds, medan herr Ekinge synes vilja antyda att vi här i Sverige är kvar på samma nivå som gällde för de nordiska grannländerna i början på detta sekel. De årtal som herr Ekinge nämnde är ganska roliga. Han säger: Danmark och Norge införde detta 1906 och 1907, men i Sverige infördes det inte förrän 1934. Ja, vad var det som hade skett däremellan? Jo, det var faktiskt att en socialdemokratisk regering hade bildats i vårt land 1932. Det var det förhållandet som gjorde att vi fick denna reform genomförd. Att de borgerliga partierna i Danmark och Norge tydligen varit mera på alerten än vad ni var här i Sverige skall inte socialdemokra- tin anklagas för. Anklaga i stället er själva i detta sammanhang!

Vidare säger herr Ekinge bl. a. att Försäkringsanställdas förbund, som tillhör LO, har en annan uppfattning än LO i detta sammanhang. Ja, redaktören i förbundets tidning skrev en ledare som tyder på detta. Jag har dock en viss kontakt med förbundet, eftersom jag tillhör dess förbundsstyrelse, och där har mig veterligt inget ställningstagande skett annat än på en enda punkt. Vi kommer nämligen att föreslå förbundets kongress att en egen erkänd arbetslöshetskassa startas fr. o. m. den 1 januari 1974. Det är alltså dåliga argument som herr Ekinge anför för att få stöd för sin synpunkt i detta sammanhang.

Herr Nordgren tog dock upp en fråga som kan vara av en viss betydelse när man diskuterar obligatorium eller frivillighet, och det är avgiftssystemet. Det är ju på så sätt i dag att en kassa med hög arbetslöshetsrisk får betala en högre avgift. Den svårigheten klaras till en del i propositionen, där progressivbidraget höjs från nuvarande 75 procent till 80 procent. KSA-utredningen föreslog 85 procent, och i en

motion föreslår herr Arne Geijer att man skulle följa KSA-utredningens förslag. Utskottet förordar en annan linje, nämligen att de medel som beräknas för stöd till kassor i första hand inriktas på kassor med ett stort antal ersättningsdagar per medlem. Detta belopp är 25 miljoner, eller lika mycket som en höjning av progressivbidraget skulle kosta.

Problemet med olika avgifter kan man lösa genom en höjning av progressivbidraget, och denna fråga kan bli aktuell om det visar sig att arbetslösheten kommer att variera mycket mellan olika kassor och de nu föreslagna förbättringarna inte räcker till för en utjämning. I så fall får vi återkomma för att via progressivbidraget lösa de problem som här har tagits upp.

Det finns en reservation till från de borgerliga, nämligen nr 2 om skyldigheten att ta arbete på annan ort om man kan pendla till hemmet över veckosluten. Reservanterna anser att sådant arbete skall man bara behöva ta, om den andra maken kan få ett likvärdigt arbete på den nya orten. Vad innebär en sådan bestämmelse som den föreslagna? Jo, ett likvärdigt arbete för grovarbetaren eller städerskan är det kanske ganska enkelt att erbjuda, om vi inte har en stor arbetslöshet. Men när det gäller vissa specialarbetare kan det vara värre att skaffa fram jämförligt arbete. Att införa en ny klassbestämmelse kan jag inte vara med om. Och problemet är ju inte löst med ett sådant förslag, för det leder bara fram till att man får uppbära understöd en längre tid tills man blir utförsäkrad. Sedan blir man i alla fall tvingad att ta ett jobb.

Till slut, herr talman, vill jag framhålla att för mig personligen är det beslut som vi snart skall fatta ett av de största som jag har varit med om under mina år i riksdagen. För en brukspojke, som upplevde arbetslösheten i det Sverige som under de första åren av 1930-talet styrdes av de borgerliga partierna, är det ett stort ögonblick. Det ligger en oändlighet i fråga om social trygghet mellan 1930-talets första år och i dag. Jag kan när som helt se kön av oss ungdomar mellan 16 och 18 år – för unga att få nödhjälpsarbete, hänvisade till ett kontant understöd – där vi stod framför arbetslöshetsnämndens ordförande på fredagarna för att hämta ut en matlapp på 4:20 kronor, vilket var summan av det understöd som vi fick för en vecka. Jag kan också se familjeförsörjarna, iklädda nya manchesterbyxor och storvästar som de hade fått ta på kredit, i kamp mot en stenig Smålandsnatur bygga Hästövägen. Ovana vid arbetet, frusna och hungrande försökte de få ihop en dagsförtjänst, varierande mellan 3 och 5 kronor. Jag kan också uppleva fackföreningsmötena, där de som hävdade reformismens väg till ett bättre samhälle blev kallade socialfascister och arbetarförrädare. När vi i dag beslutar om en arbetslöshetsförsäkring, som skall ge ca 91 procent av lönen och som kan uppgå till 130 kronor per dag, eller ett kontant arbetslöshetsstöd med 35 kronor per dag, känner jag tacksamhet mot alla dem som var med och slogs för denna sak även i motgångens stund och som ständigt hävdade den reformistiska socialismens väg. När man återgår till nutiden och upplever dagens revolutionärer med ungefär samma argumentation som för 40 år sedan eller de borgerliga partiernas svartmålning av dagens samhälle kan man inte ge mer än *ett* löfte för att hedra minnet av de gamla hedersmännen från 1930-talet. Och det är att med samma

entusiasm som de hade gå ut och kämpa såväl mot revolutionära frasmakare och smutskastare som mot de borgerliga politikernas svartmålning av och inbillning om vad socialdemokratien utträttat i vårt land.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till att herr Nordgren har blivit kallad till hovrättsförhandlingar kl. 14 har jag fått talmannens tillstånd att här gå in och säga några ord.

Jag är överens med herr Fagerlund om värdet och betydelsen av den här reformen, och jag skulle också vilja säga till herr Fagerlund att jag tycker att vi i utskottet har arbetat med en mycket positiv inriktning från alla håll och att vi har åstadkommit ett gott resultat, fränsett de punkter där vi i reservation har framfört en annan mening.

Jag vill kanske inte riktigt instämna med herr Fagerlund när han säger att förändringarna som utskottet har enats om inte är så viktiga. Jag tycker de är mycket väsentliga, och vi är tacksamma över att vi har fått dessa ändringar till stånd. Det gäller tillgodoräkande av tiden för vård av barn under två år, det gäller de nytillträdande på arbetsmarknaden och det gäller även möjligheterna för AMS att ge dispens till företagare då det gäller kortare medlemstid. Herr Fagerlund! Jag hoppas att vi är överens om att dessa ändringar är betydelsefulla och har ett stort värde.

Herr Fagerlund var inne på vad herr Nordgren hade sagt om ATP och sjukförsäkringen. Herr Nordgren sade inte efter vad jag kunde höra – det får väl protokollet visa – att det skulle vara någon illvilja som här hade kommit till uttryck mot företagare. Men vi kan väl inte heller komma ifrån det faktiska förhållandet. När ATP infördes var det så att de bara fick två tredjedelar av ATP-pensionen. Det har rättats till, och efter vad jag tror sade herr Nordgren också detta i sitt anförande.

Företagares maka som arbetar i rörelsen har ju fortfarande inte samma möjligheter när det gäller ATP och sjukförsäkring. Utan att påstå att det är någon illvilja så måste vi här konstatera fakta – att det allt fortfarande finns problem som pockar på att lösas.

I reservationen har vi begärt en utredning om en obligatorisk försäkring. Det är inget nytt krav, det har framförts från vårt håll sedan länge. Lät mig bara säga att det är stora fördelar förenade med en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Det blir trygghet för alla, alla kan vara med. Avgifterna kommer också att bli lika för alla.

Herr MATTSSON i Skee (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller det anförande som herr Fagerlund höll skulle jag vilja instämna i innehållet i hans avslutning – att det är ett mycket gott arbete som man genom facket har lagt ned för att skapa trygghet för sina medlemmar. Skillnaderna i uppfattning oss emellan i den här frågan är väl inte så stora – de rör sig framför allt om huruvida vi skall ha en obligatorisk försäkring eller ej. Vi har olika värdering av situationen i dag. Från socialdemokraternas sida har man stannat för ett bibehållande av den frivilliga försäkringsformen. Men som det redan har citeras i debatten är ju utskottet i sin helhet inte så säkert på att detta är

den framtida lösningen, utan man säger på s. 43 att det i framtiden kan vara aktuellt att pröva om och se på möjligheterna att förena den med det nuvarande frivilliga systemet. Som jag tidigare sagt tror jag att utvecklingen kommer att gå i den riktningen. Jag tycker att jag har ett gott stöd för det påståendet i den omständigheten, att när man nu skall utöka arbetslöshetsförsäkringen att omfatta flera grupper och införa det kontanta arbetsmarknadsstödet måste man för rätt stora delar av arbetsmarknaden gå in för ett system som inte kan grundas på en frivillig försäkring. Jag tror inte att det i längden är vettigt och möjligt att upprätthålla de här två formerna och att socialdemokraterna därför så småningom kommer över till vår ståndpunkt. För detta anser jag mig ha stöd, som jag sade, i de formuleringar som gjorts i utskottsbetänkandet.

Vi har kommit till den ståndpunkten att det inte skulle finnas någon anledning att fördröja övergången till ett obligatoriskt system och vill därför att utredningsarbetet skall starta omgående. Herr Fagerlund citerade det särskilda yttrandet som finns i KSA-utredningens betänkande. Det är inga meningsskiljaktigheter därvidlag mellan yttrandet och centerpartiets representanter i InU. Det har ju hänt något sedan KSA-utredningens betänkande framlades, och jag sade också i mitt anförande att vi nu accepterar de förändringar som föreslås ske inom den frivilliga försäkringens ram men att vi bedömer det så att en övergång till ett annat system är nödvändig.

Argumentet att man inte skulle kunna ha kontakt med fackorganen och ge dem tillräckligt inflytande kan jag inte förstå. På de flesta samhällsområden försöker vi ju skapa inflytande för alla grupper. Herr Fagerlunds uttalande att det skulle vara svårt att i ett obligatoriskt system ge inflytande åt fackorganisationerna kan därför inte vara något argument.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund tvivlar på att TCO tänkt igenom sitt ställningstagande och sitt förord för en allmän försäkring. Han kan inte förstå att en obligatorisk försäkring skall kunna förenas med ett avgörande inflytande för löntagarorganisationerna.

Jag kan bara hänvisa till vad TCO sagt i sitt arbetsmarknadspolitiska program, där det står: "Praktiskt kan detta bl. a. lösas genom att företrädare för de fackliga organisationerna ges inflytande över verksamheten vid arbetsförmedlingens distriktskontor genom de av TCO föreslagna distriktsnämnderna."

Jag anför detta bara som ett exempel på att för den som vill en förändring i rätt riktning finns det naturligtvis lösningar på sådana här frågor. Och inflytandet måste självfallet vara starkt från löntagarorganisationernas sida. Jag kan inte se att det är någon svårighet att åstadkomma det.

Vidare frågar herr Fagerlund om jag är med på att man genom arbetsgivaravgift skall betala detta. Vad vi sagt är ju först och främst att vi vill att det skall vara en förutsättningslös utredning om en obligatorisk försäkring. Vi har nu inte motsatt oss det första steget när det gäller att en viss del av finansieringen skall ske genom arbetsgivaravgiften. Men vi

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

kan självfallet inte föreslå en utredning och samtidigt föreslå hur utredningen skall lösa de olika frågorna. Jag tror att det är helt rimligt att räkna med att man kan få gå båda vägarna.

Herr Fagerlund sade att jag hade hänvisat till att vi står kvar på samma nivå som vid seklets början. Ja, jag sade att när det gäller villkoren för ersättning står vi kvar på denna nivå. Och det gör vi: exempelvis ett års medlemskap och fem månaders arbete under den senaste tolv månadersperioden innan man kan få ersättning. Man måste alltså ha haft arbete under denna tid för att man skall få ersättning om man blir arbetslös. Beträffande karenstiden har vi i stort sett samma villkor.

Slutligen frågade herr Fagerlund: Vad gjordes före 1934? Då vill jag svara att enligt vad jag har funnit gjordes den första insatsen på detta område när en frisinnad företrädare i riksdagen år 1908 väckte en motion om arbetslöshetsförsäkring. Med liberalt stöd och med en liberal regering infördes sedan också folkpensionen 1913. Vi har börjat med obligatorium och bör kunna fortsätta med det, vi bör skapa ett skydd för alla.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund vittnade här om sin ungdom, när han fick stå med mössan i hand då han var 16–18 år. Han säger att dagens beslut är det största beslut som fattats av riksdagen, men jag vet inte om jag skall ta det som intäkt för att man uppnått den reformistiska arbetarrörelsens mål. Jag trodde faktiskt att herr Fagerlund hade större mål än så. Jag vet inte om herr Fagerlund får uppleva den dagen då vi här i riksdagen beslutar om att alla skall ha rätt till arbete, men jag undrar hur herr Fagerlund då skulle reagera. Men efter 40 år tycker jag ändå att detta måste vara en mycket liten etapp på vägen att bekämpa arbetslösheten, en arbetslöshet som är större nu än den har varit på många herrans år.

Därmed är jag inne på herr Fagerlunds kritik för att vi inte kunnat anvisa finansieringsvägar för genomförandet av våra förslag. Men enklast kunde vi göra det genom att bekämpa arbetslösheten på ett så effektivt sätt som vi har talat för. Då kostade arbetslöshetsförsäkring inte så mycket pengar. Men jag förstår herr Fagerlunds dilemma. Om man inte kan bekämpa arbetslösheten, så kostar den pengar. Och då får man också möta kritik från arbetarna. Men för man en vettig regionalpolitik och ser till att det skapas arbetsmöjligheter, så behöver de förslag vi ställt inte kosta mycket inom en snar framtid.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall försöka bemöta talarna i tur och ordning.

Herr Oskarson påstod att jag sagt att ändringarna inte var så viktiga. Ja, allting är ju relativt, och i förhållande till hela reformen är ändringarna inte så stora, men visst är de viktiga utplockade var och en för sig.

Vad obligatoriet beträffar, herr Mattsson i Skee, har jag tidigare sagt att obligatoriet i arbetslöshetsförsäkringen är större än obligatoriet i pensioneringen och sjukförsäkringen. Jag instämmer emellertid med herr Mattsson i Skee, när han sade att visst kan man få ett fackligt inflytande

även i ett obligatorium, men det var det avgörande inflytandet som jag kopplade samman med ett obligatorium.

Så har det här hänvisats till vad utskottet har skrivit, och man har sagt att vi socialdemokrater väl så småningom kommer över på oppositionens linje. Ja, om det vore så enkelt att man varje gång kunde binda sig för all framtid! Då kunde man ju se in i framtiden. Jag återkommer till det, herr Hagberg, litet senare. Men nu diskuterar vi dessa frågor utifrån dagens situation. Självfallet kan förhållandena ändras. Ja, jag vet att det kommer att bli ändringar i framtiden. På vilka punkter vet jag i dag inte, men att ändringar kommer att göras är jag helt övertygad om.

Sedan sade herr Ekinge att man på hans sida har arbetat i rätt riktning, och som exempel på det nämnde han åter ett årtal, nämligen 1908. Men skyll inte på socialdemokratin i det fallet, herr Ekinge! Jag vet inte exakt, men jag tror att det fanns 20–25 socialdemokrater i riksdagen 1908. Skyll då i stället på det borgerliga samhället, det samhälle som herr Ekinge i alla andra sammanhang slår vakt om. Det är ju ni som är skuld till att vi inte kom i gång förrän 1934.

Herr Hagberg frågade sedan: Är det som vi når med dagens beslut herr Fagerlunds mål? Nej, det är det inte. Långt därifrån. Men det är ett etappmål på vägen i det reformistiska arbetet, och det var uppbyggandet av den reformistiska socialismen från 1932 fram till i dag som jag pekade på. Vilket är vårt mål? Jag får säga som Birger Norman: För mig är det en rörelse; en riktning som jag stöder. Den rörelsen har gått i rätt riktning under de här 40 åren, och jag hoppas att den gör det även i fortsättningen.

Är det så enkelt som herr Hagberg säger, varför har man då arbetslöshet i Jugoslavien?

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är givetvis medveten om att varken herr Fagerlund eller jag kunde göra någonting åt vad som hände mellan 1908 och 1934 och inte under den närmaste tiden därefter heller. Vi är båda brukspojkar, och mitt hjärta klappade i takt med herr Fagerlunds när han talade om situationen på de gamla bruken.

Skyll inte på socialdemokraterna, skyll på de borgerliga, säger herr Fagerlund. Nej, vad jag framhöll var att det knappast hänt någonting tills i dag. Fortfarande står stora grupper utanför möjligheterna till skydd vid arbetslöshet. Det kan jag skylla på den regering som varit verksam i vårt land i 40 år och inte åstadkommit någon förändring av de förhållanden som gällde i Europa i början av seklet. Det kan jag skylla socialdemokraterna och regeringen för, och det gör jag. Hade man haft intresse av att utsträcka möjligheten till skydd till alla människor, hade man redan genomfört en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Vi har varit med om att genomföra sjukförsäkringen och den allmänna pensionen, vi har varit förkämpar för det. Vi har varit förkämpar också för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, men motståndet från socialdemokraterna och regeringen har gjort att vi ännu inte fått till stånd en tillfredsställande lösning.

Då herr Fagerlund tillhör styrelsen för Försäkringsanställdas förbund

borde herr Fagerlund kunna svara på de frågor som förbundets redaktör framställt. Det är intressant med självständiga redaktörer, men det är lika intressant om styrelseledamoten svarar offentligt på de frågor hans medarbetare ställt i förbundets tidning.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund säger att den reformistiska arbetarrörelsen arbetar i rätt riktning. Ja, det får stå för socialdemokraterna och herr Fagerlund. Men de arbetare som i dag är arbetslösa och blickar 40 år tillbaka i tiden, då det också var arbetslöshet, funderar över vilken riktning det är. De som har blivit uteslutna från arbetsmarknaden på grund av hetsen, de som får gå i halv- och helskyddad sysselsättning, de som befinner sig i beredskapsarbete, de kanske inte tycker att riktningen är den rätta.

Det är, som jag tidigare påpekade, avsaknaden av en riktig kamp mot kapitalet som gör att vi har denna arbetslöshet. Jag vill ställa en konkret fråga till herr Fagerlund: Arbetar socialdemokratin för rätt till arbete för var och en, och när kan det genomföras med den politik man i dag för?

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jo, vi slåss för rätten till arbete för alla. Däremot kan jag inte svara på, vilken dag och vilket klockslag det skall kunna genomföras. Om herr Hagberg har ett recept på det, tala då om det här i riksdagen! Även om kommunisterna kommer till makten tror jag inte ni kan säga vilken dag och vilket klockslag ni skall införa rätt till arbete åt alla.

Nu talas det igen om beredskapsarbete, skyddad sysselsättning etc. Jag för min del betraktar inte dem som är sysselsatta i sådana arbeten som sämre anställda. Jag hävdar att de gör precis samma insats som alla andra i detta sammanhang.

Herr Ekinge kom tillbaka till att vi båda är brukspojkar. Skillnaden är bara den att vi dragit olika slutsatser av det. Han har valt det parti som i början av 1930-talet slogs för AK-systemet, för att man inte skulle ha avtalsenliga löner o. d. Jag har valt det parti som avskaffade AK-systemet, som införde arbetslöshetsstöd och skapade jobb.

Sedan säger han att jag skall svara på de frågor som redaktören ställde. Dem försökte jag svara på i mitt första inlägg när jag redogjorde för argumenten för en frivillig försäkring kombinerad med ett obligatoriskt grundskydd.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Medan vi för den här debatten om arbetslöshetsförsäkringens utformning är arbetslösheten på en mycket hög nivå, en av de högsta som någonsin har noterats.

Trots en rad ekonomisk-politiska åtgärder av generell och selektiv natur är det många människor som inte kan få arbete på den öppna arbetsmarknaden. SCB-siffrorna över arbetslöshetens omfattning är 103 000 för april månad 1973, AMS-siffran för samma månad 71 000 och maj-siffran enligt AMS nära 61 000. Trots en mycket omfattande arbetsmarknadspolitisk insats är det många som inte kan få beredskapsar-

bete eller arbetsmarknadsutbildning. De är för kortare eller längre tid beroende av att få ett ekonomiskt skydd vid arbetslöshet. Det skyddet är emellertid för många bristfälligt. Ersättningsnivån är i många fall för låg och ersättningstiden i många fall för kort. Och för många är skyddet obefintligt. De är inte med i försäkringen. De får inte vara med.

AMS har de senaste månaderna redovisat 60 000–70 000 arbetslösa. En tredjedel av dem står utanför försäkringen. Om vi mäter arbetslösheten enligt SCB:s metod blir siffrorna väsentligt högre.

Vi har fört en mångårig debatt om arbetslöshetsförsäkringen, en på många sätt märklig debatt. Det är få som bestrider att den nuvarande försäkringen har betydande svagheter. Kraven på bättre trygghet är gamla, men regeringen har i denna väsentliga försäkringsfråga varit anmärkningsvärt passiv.

Det var 1964 års riksdag som begärde en utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Riksdagen begärde den utredningen därför att 1964 års reform betraktades som otillräcklig. Det dröjde två år innan KSA-utredningen tillsattes. Den arbetade – eller i varje fall pågick – i nära fem år. Regeringen behövde sedan ytterligare två år för att bearbeta utredningens förslag, och i år framläggs ett förslag om en reform som börjar gälla 1974 – tio år efter det att riksdagen begärde en utredning.

Det är många arbetslösa som under dessa tio år har fått ett otillräckligt skydd från samhällets sida, som har fått uppleva onödiga svårigheter till följd av att regeringen har fördröjt denna reform. Det märkliga är att den reform som nu snart kommer att beslutas liksom 1964 års reform är otillräcklig. KSA-utredningen gjorde aldrig den utredning som 1964 års riksdag begärde. Sammanställningen av argument på några få sidor i utredningens betänkande kan inte kallas en utredning av frågan om allmän arbetslöshetsförsäkring. Den är torftig, t. o. m. som sammanställning av argument.

Vi har alltså inte fått den utredning som vi skulle behöva. Vi har inte fått den trots att en rad krav på en sådan utredning har framförts under de gångna åren: här i riksdagen genom partimotioner från vårt partis och så småningom även från andra partiers sida, genom enskilda motioner – jag kan här bl. a. nämna motioner från 1964 och från 1966, den senare av Olle Westberg, Folke Nihlfors och mig själv – samt genom krav, framförda i allmän debatt, framförda i programskrifter och i partiprogram.

Men nu kommer vi att än en gång genomföra en delreform. Vi kommer att förbättra den gällande försäkringen, och i synnerhet om riksdagen följer utskottet och ändrar regeringsförslaget på ett par punkter, där detta är ovanligt svagt, blir det förbättringar som i många avseenden är riktigt bra. Det är bra att de som är med i arbetslöshetskassorna kommer att få högre ersättning och en längre ersättningstid, och det är bra att en ny stödform – kontant arbetsmarknadsstöd – införs för dem som inte är med i någon kassa.

Men – som redan har sagts i debatten, bland andra av herr Ekinge – det är inga särskilt märkliga förbättringar som vidtas. Huvuddelen av de nya pengar som satsas på arbetslöshetsförsäkringen går ju tillbaka till statsverket i form av skatt. Regeringens förslag betyder att den nuvarande

Tisdagen den
29 maj 1973.

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

arbetslöshetsförsäkringens brister kommer att kvarstå i några väsentliga avseenden. Försäkringen omfattar inte alla förvärvsarbete, försäkringen gäller bara under en begränsad tid och försäkringen ger i många fall otillräcklig ersättning. Det betyder att arbetslöshetsförsäkringen fortsätter att vara vår svagaste socialförsäkring, att människor inte heller i framtiden kan känna samma ekonomiska trygghet vid arbetslöshet som exempelvis vid sjukdom.

Herr Fagerlund menade nyss att arbetslöshetsförsäkringen ger ett bättre grundskydd än andra socialförsäkringar. Nu är det kanske så, att det är en tid sedan herr Fagerlund praktiskt sysslade med att beräkna socialförsäkringar; i vart fall kan man sätta åtskilliga frågetecken kring hans summeringar. Vid exempelvis en jämförelse med folkpensioneringen – som herr Fagerlund gjorde – blir siffrorna för folkpensionärer med ålderspension, pensionstillskott och kommunala bostadstillägg andra än de som han nämnde. Vi bör ha i minnet att folkpensionen, i den mån den är den enda eller den huvudsakliga inkomsten, inte beskattas, medan arbetsmarknadsstödet inom arbetslöshetsförsäkringen kommer att beskattas.

Detta är ändå inte det väsentligaste, även om frågetecknen kring beräkningarna alltså är åtskilliga. Det väsentliga är ju att det inte bara är grundskyddet det gäller, utan också standardtryggheten, och att standardtryggheten inom arbetslöshetsförsäkringen kommer att bli otillräcklig. Därför måste vi gå vidare. Det behövs en mer omfattande reform: en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det är först vid en sådan organisationsform som ordentliga förbättringar av försäkringens materiella innehåll kan ske. Därför har herr Fagerlund åtskilligt kvar att kämpa för – inte mot några partiets dimbildningar eller skräckmålningar utan mot en verklighet som tyvärr rymmer arbetslöshet för många. Det stora beslutet återstår att fatta, och jag skulle vara glad om herr Fagerlund ville medverka till det.

Det borde ju, som har sagts i ett inlägg tidigare, vara naturligt att se på inkomstbortfall vid arbetslöshet på samma sätt som på inkomstbortfall vid sjukdom, olycksfall, invaliditet och ålderdom. Det finns en allmän sjukförsäkring som ger ekonomisk trygghet vid sjukdom och olycksfall. Den omfattar alla, och den fick vi 1955. Det finns en allmän pensionering som ger ekonomisk trygghet vid ålderdom och invaliditet. Den omfattar alla, och den fick vi 1913. Men en allmän arbetslöshetsförsäkring är i dag, 1973, konstruerad så att den bara omfattar en del av arbetskraften, ungefär två tredjedelar. Resten kan inte vara med. Också om kassorna byggs ut och medlemsantalet ökas kommer många ändå att få ett otillräckligt skydd.

Ett av skälen till att regeringen nu har stannat för att behålla den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen är att arbetslöshetskassorna har en nära anknytning till de fackliga organisationerna. Ja, den anknytningen är värdefull, det är ingen som har någon annan mening. Men det måste vara möjligt att utnyttja de kunskaper och erfarenheter som finns inom nuvarande system också inom en allmän försäkring. Vi måste finna en organisationsform som förenar kraven på samordning mellan olika grenar av socialförsäkringen, på en rationell administration och utbetalning och

på medverkan av de fackliga organisationerna.

Det är också intressant att notera att flera fackliga organisationer numera förordar en allmän arbetslöshetsförsäkring. Vi har i vår partimotion refererat några yttranden. I denna debatt har nämnts TCO:s nya arbetsmarknadspolitiska program. Från vissa LO-förbund och från SACO-håll har liknande synpunkter framförts. Från arbetsgivare, socialförsäkringshåll -- bl. a. riksförsäkringsverket --, från socialvårdare och från skilda delar av samhället med erfarenhet av arbetsmarknadsfrågor framförs allt starkare krav på en allmän försäkring.

Visst finns det fortfarande de som vill vänta. Jag skall nämna ett par avsnitt av en kommentar i nr 11 för i år av Fackföreningsrörelsen. Jag är besviken över att en tidskrift av den karaktär som den tidningen dock har och bör ha inte kan känna respekt för oppositionspartiernas ärliga vilja att ge trygghet för människorna. Jag är förvånad över att tidningen menar att en utredning om en allmän försäkring bör anstå, tills man har fått erfarenheter av den reform av försäkringen som nu skall genomföras. Man är medveten om -- och säger det helt klart -- att frivilligsystemet har vissa nackdelar. Varför då inte i dag ta itu med att förbättra försäkringen? Vi har erfarenheter nog av de nackdelar som nuvarande system har. Och flera av de nackdelarna kommer ju att kvarstå.

Det finns alltså olika röster, men tendensen är klar: Det finns en växande opinion för en allmän försäkring. Hur länge kommer nu regeringen att fortsätta att fördröja en sådan allmän försäkring?

1973 års riksdag är i samma situation som riksdagen för nio år sedan 1964. Då beslutade riksdagen om vissa förbättringar av då gällande försäkring. Nu kommer vi att göra detsamma. 1964 års riksdag beslutade samtidigt att begära en utredning om en allmän försäkring. Den utredningen gjordes inte. Riksdagen bör nu ånyo begära en sådan utredning. Vi bör få en utredning rörande organisation, administration och finansiering av en allmän arbetslöshetsförsäkring. Den utredningen bör kunna göras snabbt. En allmän arbetslöshetsförsäkring är en av de trygghetsreformer som återstår att göra, en reform som skulle öka tryggheten för de många som i dag har otillräckligt skydd eller inget skydd vid arbetslöshet.

Herr talman! Den reformen kan inte vänta längre.

I detta anförande instämde herrar Westberg i Ljusdal (fp) och Karl Bengtsson i Varberg (fp).

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag kan kanske ha anledning att anknyta till det som herr Mundebo sade avslutningsvis. Han menade att vi inte kan vänta längre. Herr Mundebos inlägg är ganska betecknande för folkpartiets hållning i arbetsmarknadsfrågor. Man har i allmänhet inte fäst avseende vid vad organisationerna själva ansett, utan man har tyckt att det skulle vara bättre för dem om de följde folkpartiets linje. Jag är inte övertygad om att man kommer att imponera på löntagarna genom en sådan inställning. ATP-debatten t. ex. är väl ändå i färskt minne hos många. Jag skall återkomma till detta längre fram.

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

Jag skall inte hålla någon historisk betraktelse över arbetslöshetsförsäkringen, även om det skulle finnas god anledning till det. Låt mig i alla fall erinra om att det var arbetarnas fackliga organisationer som startade de första arbetslöshetskassorna. Det skedde utan något stöd från staten. Först 1935 fick de ett sådant bidrag, och det var ganska blygsamt från början. Sedan har statens bidrag vuxit, och efter hand har kassorna fått ökad omfattning, fler har anslutit sig och nya grupper har bildat kassor. Förmånerna har också successivt förbättrats. Det har varit möjligt därigenom att man gett ett allt generösare statsbidrag.

När de första erkända arbetslöshetskassorna kom till hade de knappt 50 000 medlemmar fördelade på fem kassor. I dag har vi 44 kassor med närmare 2,5 miljoner medlemmar. Under denna snart 40-åriga period har det varit en praktiskt taget oavbruten framgång för kassorna. Det är viktigt att ha detta i minnet, när vi nu skall ta ställning till kassornas framtida organisation. Ännu viktigare är emellertid att vi kan konstatera att kassorna under denna tid har fullgjort sin ofta svåra uppgift på ett föredömligt sätt. Jag har själv haft tillfälle att under en tioårsperiod arbeta i en organisation, ett fackförbund, och där haft daglig kontakt med dem som skötte arbetslöshetskassan i det förbundet. Jag vill gärna framhålla att bedömningarna i dessa frågor gjordes med både intresse och kunnsighet från kassaföreståndarens och hans medarbetares sida. När en arbetslöshetsituation uppstår, har de ansvariga i kassorna inte bara nöjt sig med detta konstaterande, utan de har också tagit reda på orsakerna och ofta påkallat insatser från arbetsförmedlingen och vidtagit åtgärder på annat sätt för att råda bot för problemet. Man har med andra ord hjälpt medlemmarna ekonomiskt under en arbetslöshet, men man har också tryckt på för att försöka åstadkomma den allra bästa hjälpen, nämligen att få in människorna i produktiv sysselsättning. Kassornas möjligheter att fungera på det här sättet har i hög grad underlättats av den anknytning man har haft till de fackliga organisationerna. Därmed har man fått kännedom om arbetsförhållandena för de enskilda medlemmarna och om förhållandena på de olika arbetsplatserna. Detta har varit av utomordentligt stor betydelse när det gäller att ta ställning till de ärenden som uppkommit. Det är självklart att vi med en under decennier vunnit erfarenhet har fått en tillgång, som vi inte skall förspilla. Att bygga upp en sådan erfarenhet tar lång tid. Enligt min mening är dessa goda erfarenheter inte bara ett resultat av den verksamhet som pågått under lång tid, utan de beror just på att kassorna kunnat anpassa sig till de olika yrkesgruppernas situation och att just detta är en lämplig organisationsform i det här sammanhanget.

En förutsättning för att vi skall kunna bibehålla det som jag anser lyckliga samband mellan intresseorganisationen och kassorna är naturligtvis att det alltså skall finnas ett aktivt intresse hos dessa kassor att fortsätta sin uppgift, viljan att stå som huvudmän för verksamheten i fortsättningen. Det är inget märkligt i att det vuxit fram rörelser i vårt samhälle som velat ha sociala förbättringar och som först sökt få fram dem i form av frivillig samverkan; så småningom har man funnit att verksamheten vuxit ut på sådant sätt att samhället borde överta den. Men vi har ju inte den situationen, utan vi kan konstatera att dessa kassor

alltjämt vill fortsätta sitt arbete.

I de remissvar som lämnades till KSA-utredningen förespråkade alla fackliga organisationer liksom arbetslöshetskassornas samorganisation och även flertalet remissinstanser att de frivilliga kassorna skulle bibehållas i framtiden. Visserligen har inom TCO förts fram ett förslag om att organisationen skulle ändra sin uppfattning på den här punkten och att man nu skulle förespråka en obligatorisk försäkring. Naturligtvis måste en sådan tvekan av en av de stora organisationerna tillmätas en viss betydelse, men jag har ändå svårt att förstå den här inställningen. Den innebär, att den grupp som TCO representerar vill frånhända sig möjligheten att genom ett eget organ bestämma inom en facklig organisations vitala intresseområde.

Jag har kunnat konstatera att man i tidskriften Fackföreningsrörelsen faktiskt givit uttryck för oro inför möjligheten av att en försämring skulle bli följden för de medlemmar man representerar, om ett obligatorium skulle komma till stånd. Den artikel jag läst är förmodligen densamma som den herr Mundebo här refererat. Men om TCO:s nya synsätt skulle accepteras av allt flera får man självklart vara beredd att ompröva denna sak. Men innan vi gör en sådan omprövning bör vi under alla omständigheter först skaffa oss erfarenheter av den nya ordning vi nu står beredda att besluta om. Vi kommer nu att få förutsättningar att bedöma möjligheterna av förbättringar på det sätt som KSA-utredningen har föreslagit. På alla väsentliga punkter tror jag att det föreliggande förslaget innebär sådana förbättringar att de ofullkomligheter som man ofta pekat på i det nuvarande systemet kan komma att undanröjas. Samtidigt bevarar man de avgjorda fördelar som den frivilliga försäkringen i alla fall har.

Kritiken mot det nuvarande systemet inriktas framför allt på två saker som också kommit fram i debatten här i dag. Det gäller dels att frivilliga kassor inte skulle kunna omfatta alla och dels att avgifterna i de olika kassorna är beroende av arbetslöshetens omfattning inom respektive kassakollektiv.

Jag har redan nämnt att det är 2,5 miljoner medlemmar. Kassorna omsluter därmed större delen av de förvärsarbetande. För dem som inte är kassaanslutna införes nu ett kontant arbetsmarknadsstöd. Vi får därmed också ekonomiskt skydd för alla arbetslösa som uppfyller de villkor som ställs för ersättningen.

Med detta är jag inne på den viktigaste delen av den här frågan. Oavsett om vi kallar det här arbetslöshetsskyddet för försäkring, kontant arbetsmarknadsstöd eller någonting annat, så måste vi ha regler som anger under vilka förutsättningar som stödet skall utgå. Dessa bestämmelser avgör i realiteten vilken personkrets som detta skydd kommer att omfatta.

Den grundläggande principen för det förslag som vi nu behandlar är att ersättningen skall ge en viss kompensation för ett inkomstbortfall som förorsakas av arbetslöshet. Man kvalificerar sig för ersättning vid arbetslöshet genom att man har arbetat under viss tid.

Man kan också ha andra kvalifikationsgrunder. Inom det norska obligatoriska systemet, som herr Ekinge här åberopar, har man den

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

bestämmelsen att vederbörande skall ha taxerat för minst 6 000 kronors inkomst under det föregående året för att ha rätt att få ersättning efter de obligatorium som där tillämpas. Vad innebär det? Jo, alla nytillträdande som inte varit ute i arbetslivet ställs utanför. Man åberopar det norska obligatoriet som något av ett ideal, men där ställs ändå stora grupper utanför.

Jag anför detta exempel närmast för att belysa vilken betydelse bestämmelsernas innehåll har. Det är inte den benämning vi lägger på en reform eller en anordning som är avgörande.

Som jag nyss sade är grundprincipen för vårt förslag att arbetslöshetsersättning skall utgå till den som på grund av arbetslöshet har förlorat inkomst av förvärvsarbete. Det är alltså en obligatorisk ersättning till alla som hamnar i den situationen. Vi har dock för vissa grupper gått ett steg längre. Även den som inte har haft förvärvsarbete eller som av en eller annan anledning inte fullgjort arbetsvillkoret på fem månader under de senaste tolv månaderna kommer ju under vissa förutsättningar att kunna få kontant arbetsmarknadsstöd.

Jag skall inte närmare gå in på detaljer, utan nöjer mig med att peka på att här öppnas möjlighet för dem som genomgått ungdomsutbildning, vuxenutbildning eller arbetsmarknadsutbildning i tre månader att kunna få det kontanta arbetsmarknadsstödet om de inte kan beredas sysselsättning. Utvidgningen av stödet till dessa grupper är ju mycket betydelsefull. Några erfarenheter har vi naturligtvis inte ännu av detta system, och därför kan vi väl inte heller helt bedöma vilka effekter det kommer att få. Följaktligen kan det finnas anledning att, innan man går ifrån propositionsförslaget på denna punkt, skaffa sig vissa erfarenheter av hur systemet kommer att verka.

Det kan också finnas anledning att betona i detta sammanhang att den enskilde inte bidrar med några avgifter eller ger någon tribut för denna förmån. Vi får se hur detta verkar. Jag hade för något halvår sedan tillfälle att besöka en kommun, där man sade mig att man hade infört kommunalt kontantunderstöd för två år sedan. Jag hade sett att det blivit ett språng uppåt i antalet arbetslösa inom kommunen. Jag visste då inte om att man hade infört ett kontantunderstöd. Men, sade man, vi har redan gått ifrån stödet därför att vi kunde helt enkelt inte behärska det i kommunen.

Det är klart att vi ger oss in på något nytt nu. Det är endast ett 40-tal kommuner som tillämpar systemet med kontantunderstöd, men nu skall vi utvidga det till att gälla för hela landet, och alla de grupper som jag har nämnt kommer in i systemet. Därför tror jag det kan finnas anledning att vi säger oss: Låt oss skaffa oss erfarenheter innan vi bygger ut systemet.

Självfallet gäller vad jag har sagt om arbetslöshetsskyddet att det inte automatiskt blir bättre därför att man kallar det ett obligatorium. Detsamma gäller naturligtvis också beträffande ersättningsnivån. Ett obligatorium ger ju inte i och för sig bättre ersättning. Det är ingenting som säger det. Avgörande blir ju ändå vad vi anser oss ha råd med, vad staten skall betala eller vad medlemmar skall ge i avgifter eller vad företagen skall betala. När det gäller en försäkring tillkommer ju även att den compensation som skall utgå skall stå i relation till den inkomst man

har. Kompensationen får ju rimligtvis inte vara större än inkomsten om det skall vara någon mening i begreppet ersättning för inkomstbortfall. Därför är jag litet förvånad över herr Mundebo när han står upp och rycker på axlarna åt de ersättningsbelopp som nu föreslås skall gälla i kassorna och säger att det där är ju ingenting. Han borde ändå veta att grundprincipen är att vi skall komma upp högst till 11/12 av den förlorade inkomsten. Jag vet inte om herr Mundebo menar att man skulle gå längre.

Jag skall ännu en gång knyta an till den norska försäkringen för att beskriva vad ersättningsnivån kan betyda. I Norge har man ordnat det på det sättet att en dagspenning utgår med 4 kronor plus 1 krona per dag för varje tusenlapp som vederbörande har förtjänat per år tidigare. Om detta system skulle ha tillämpats i Sverige för en årsinkomst på 30 000 kronor, skulle ersättningsbeloppet ha blivit 40 kronor per dag räknat på femdagarsvecka som vi har i Sverige. I Norge har man sexdagarsvecka och där blir dagsersättningen lägre. Jag har för mig att ungefär 60 kronor skulle en försäkrad i samma inkomstläge kunna påräkna i Sverige i de frivilliga kassor vi har. Vår försäkring är ju uppbyggd på ett annat sätt än den norska. Det är ju kassorna som själva bestämmer dagsersättningen, som då inte får överskrida viss nivå. Ersättningen är i dag skattefri. Nu föreslår vi att maximibeloppet skall höjas upp till 130 kronor, men det skall, som redan har framgått här, då beskattas. Därför kan man inte göra jämförelser mellan de nuvarande beloppen och de som skall tillämpas i framtiden. Men om man beaktar skatteeffekterna torde den summa som den försäkrade erhåller i kassor, som gått upp till de högsta ersättningsbeloppen, bli ungefär 75 kronor.

Liksom tidigare får dock ersättningen inte överskrida 11/12 av medlemmens arbetsinkomst. Att alla inte får samma dagpenning vid arbetslöshet har alltså inget samband med att det är en frivillig försäkring – om det nu skulle vara någon som tror det. Det beror på att det är en ersättning för inkomstbortfall. Att inkomsterna är ojämna kan vi inte rätta till via arbetslöshetsskyddet. Det måste ske på andra vägar. Det är ingen som har yrkat att ersättningarna skall vara högre än de som föreslagits i propositionen, bortsett från att en reservant vill att konsekvenserna av höjningen av det kontanta arbetslöshetsstödet närmare skall utredas.

Självfallet kan det kontanta stödet, 35 kronor per dag, synas lågt. Men de jämförelser som herr Fagerlund nyss gjorde visar ju att i förhållande till andra områden i vårt sociala trygghetssystem ligger den ersättning som vi nu introducerar inom arbetsmarknadsstödet inte särskilt illa till. Vi bör också hålla i minnet att det bara är i inledningsskedet som man har att räkna med detta belopp. Efter hand som arbetstagaren får en fastare anknytning till arbetsmarknaden har han möjlighet att komma in i en arbetslöshetskassa och där komma i åtnjutande av högre bidrag.

Alla som arbetar inom en kassas verksamhetsområde har enligt lagförslaget uttryckligen rätt att ansluta sig till kassan. Med den snabba utbyggnad av kassorna, bl. a. inom företagarsektorn, som har skett kommer det att vara möjligt för de allra flesta förvärvsarbetande som så önskar att förbättra sitt skydd. Det kan kanske finnas skäl att

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

understryka att vi bör propagera för att människor ansluter sig. Särskilt när det gäller de nya områdena behövs det naturligtvis information för att en fulltalig anslutning skall komma till stånd. De antydningar man ibland hör att arbetslöshetsförsäkringen skulle vara ett privilegium för LO-medlemmar saknar all grund. Vi har ju nu skapat ett system som möjliggör för alla grupper att utnyttja arbetslöshetsersättningarna.

En effekt av att kassorna har olika ersättningsbelopp är att avgifterna varierar mellan kassorna. När en kassa höjer ersättningsbeloppen slår det i viss mån igenom på avgifterna. Det anser jag inte vara något fel. Förbättrar kassan medlemmarnas förmåner är det rimligt att de är med om att betala för denna förbättring. Också inom sjukförsäkringen varierar avgiften beroende på vilken sjukpenningklass man tillhör. Allvarligare är naturligtvis att avgifterna inom arbetslöshetskassorna också är beroende av hur stor arbetslösheten är inom respektive kassa. Statsbidraget har emellertid en utjämnande effekt. En del av statsbidraget är progressivt – det medför att bidraget täcker en allt större andel av kassans utgifter när arbetslösheten ökar. Detta gäller redan nu, men i förslaget förstärks den effekten väsentligt. Såsom utskottet påpekar finns också möjligheten att via det särskilda stödet biträda sådana kassor som råkar i en besvärlig situation.

De nya bestämmelserna kommer att medföra enhetliga villkor för alla kassamedlemmar och vidare att flertalet får ersättning under längre tid än vad som nu är fallet. De förbättringar som 1968 genomfördes för de äldre genom förlängd kassaersättning och omställningsbidrag inordnas nu definitivt i arbetslöshetsskyddet. Genom att ersättningstiderna förlängs förbättras situationen för de mest behövande, nämligen de långtidsarbetslösa. Jag tror att det kan vara viktigt att understryka det i den här situationen.

I och med att den här reformen genomförs försvinner de kommunala kontantunderstöden. De har under den senaste tiden fått något ökad omfattning. Tidigare förekom de ju i ett 30-tal kommuner. Några har tillkommit, som jag antydde, och nu är det 40 kommuner som har denna stödform. Arbetsmarknadsstyrelsen har beviljat sammanlagt 8 000 s. k. understödsrum i det här sammanhanget. En stor del av dem som har fått sådant stöd är utländska medborgare. I de fallen har kommunerna fått full täckning för sina kostnader från staten, och därför har vissa kommuner, där man har haft ett stort inslag av utländska medborgare, praktiserat det här systemet. I övriga fall har kommunen haft 20 procents statsbidrag. I och med att det kommunala kontantunderstödet nu ersätts av det nya arbetsmarknadsstödet befrias kommunerna från en del av kostnaderna. De kommuner som inte har haft kommunalt kontantunderstöd bör möjligen också kunna nedbringa sina socialutgifter en aning.

Omställningsbidrag uppbär i dag ca 4 300 personer. Även det bidraget är avsett att inordnas i det nya stödet. Det kommer dock att finnas vissa övergångsbestämmelser för dem som har omställningsbidrag i dag.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag säga att den här reformen innebär att alla förvärvsarbetande får ett grundskydd vid arbetslöshet. De allra flesta får vidare möjlighet att ansluta sig till en arbetslöshetskassa och kan därmed tillgodogöra sig de ytterligare förmåner som det medför.

Förmånerna i kassorna förbättras genom att ersättningstiderna förlängs och maximum för dagpenningen blir högre. De äldres situation förbättras dels genom längre ersättningstid i kassorna, dels genom tidsmässigt obegränsat kontant arbetsmarknadsstöd från 60 till 67 års ålder.

Reformen är, som herr Fagerlund antydde, genomgripande, och jag tror att man kan tala om en ny epok i arbetslöshetsskyddets historia. Men jag vill betona att vi samtidigt bibehåller och vidareutvecklar den nära anknytningen i försäkringen mellan medlemmen och hans kassa. Jag tror att det skulle vara oklokt att pröva ett annat arbetslöshetsskydd innan vi har fått erfarenheter av det nu föreslagna. Det ligger enligt min mening ett stort värde i att man kan bevara och vidareutveckla det positiva intresse som har markerats från organisationernas sida i denna betydelsefulla trygghetsfråga.

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan inte vänta längre — det är enligt statsrådet Holmqvist vad jag oftast säger om arbetsmarknadspolitik. Ja, vi vill inte vänta på att förbättra tryggheten för de människor som är utan arbete, på att ge ett tillfredsställande skydd.

Organisationernas uppfattning är självfallet av stor betydelse för oss liksom, antar jag, för andra partier. Vi har också då det gäller arbetsmarknadspolitik i väsentliga frågor samma uppfattning som TCO nu har framfört i sitt arbetsmarknadspolitiska program. Ett studium av folkpartiets partimotioner om arbetsmarknadspolitik under gångna år visar klart detta. Det visar också att vi har drivit flera frågor som LO har fört fram men där man i förstone inte har fått gehör från regeringens sida.

Statsrådet Holmqvist säger att TCO:s tvekan måste tillmätas betydelse. Men TCO tvekar inte. TCO säger:

”TCO anser

att man från utgångspunkt från en strävan att tillvarata de förtjänster som det nuvarande systemet för arbetslöshetsförsäkring obestridligen har utan dröjsmål bör tillsätta en utredning om hur en obligatorisk försäkring skall utformas, finansierad med arbetsgivaravgifter men med bibehållande av ett avgörande inflytande från de fackliga organisationerna på systemets tillämpning.”

Så säger TCO. Det är icke någon tvekan. Man begär en utredning om en obligatorisk försäkring; den skall tillsättas utan dröjsmål.

Skulle TCO:s synpunkter delas av flera, så skall vi göra en omprövning, säger statsrådet. Liknande synpunkter har förts fram från SACO, från vissa LO-förbund, från SAF, från socialförsäkringsexperten, t. ex. riksförsäkringsverket, från socialvårdare, t. ex. Föreningen Sveriges socialvårdschefer. De politiska oppositionspartierna har i motioner och i utskotts- betänkandet redovisat samma uppfattning. Det finns en bred och en växande opinion för en allmän arbetslöshetsförsäkring. Skulle vi inte åtminstone kunna få en utredning om organisation, administration och finansiering av en sådan försäkring? Statsrådet Holmqvist skulle göra en god insats i svensk social historia om han i dag skulle säga: Ja, vi vill göra den utredningen.

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern ville göra gällande att jag förordade de bestämmelser som nu gäller i Norge. Nej, inte på något sätt. Vad jag framhöll var att det inte kan vara självklart att vi skall ha i stort sett samma hårda villkor för erhållande av ersättning från kassorna som man hade i Europa och i våra nordiska grannländer kring sekelskiftet, när vi nu genomför en reform 65–70 år senare.

Vidare kan det inte vara självklart att många som i dag vill komma in på arbetsmarknaden inte skall kunna få del av försäkringen. Därför kräver vi en utredning, inriktad på en obligatorisk försäkring som får en större bredd på samma sätt som gäller för sjukförsäkringen och de andra sociala försäkringarna.

Herr MATTSSON i Skee (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl rätt naturligt, när en sådan här fråga diskuteras, att det blir mycket tillbakablickar på hur verksamheten har byggts upp och vilka ståndpunkter man från olika partier har intagit. Jag har nöjt mig med att inledningsvis i mitt anförande konstatera att vi under ett antal år hävdade att en obligatorisk försäkring vore den riktiga formen. Någon ytterligare historieskrivning har jag inte gett mig in på därför att jag tycker att det i alla fall är fråga om att utforma regler för 1970-talet. Då kan visserligen historien vara intressant och tjäna som en viss bakgrund och som ett erfarenhetsunderlag för oss. Men den skall ju ändå inte styra den ståndpunkt vi intar när det gäller hur vi i framtiden skall ha arbetslöshetsskyddet organiserat.

Departementschefens anförande här var en beskrivning av vad propositionen innehöll, och det var närmast bara den meningsskiljaktigheten mellan departementschefen och centerpartiet att vi anser att man bör verkställa en utredning för övergång till ett obligatoriskt system. Det är alldeles riktigt som statsrådet Holmqvist säger, att bestämmelsernas utformning är det viktigaste. Det kommer ju att vara avgörande även i ett obligatoriskt system.

Men som jag konstaterade redan i min replik till herr Fagerlund kan vi slå fast att man inte klarat av utökningen till flera grupper, utan att gå utanför det frivilliga systemets ram. Då tror jag att den nyinträdande på arbetsmarknaden tycker att det är litet underligt att han, om han inte får arbete med detsamma och om han uppfyller kravet på de tre månaderna, har möjlighet att få kontant arbetsmarknadsstöd genom att vända sig till något samhälleligt organ som svarar för detta, medan det är tillhörigheten till arbetslöshetskassa som ger honom möjligheter att få stöd om han blir arbetslös efter att ha varit i arbete under viss tid.

Jag tror att utvecklingen går den vägen att vi ganska snart måste räkna med att samordna detta i ett enda system.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag hade den föreställningen att hela det arbetsmarknadsprogram som TCO har utarbetat och där den här frågan behandlas är ett förslag som kommer att föreläggas kongressen för ställningstagande, och därför har jag varit angelägen att betona att för mig är det tills vidare

ett förslag.

Till herr Mundebo vill jag säga: Om en utredning får uppdraget att se över möjligheterna att övergå till ett obligatorium eller att bibehålla det nuvarande systemet och utredningen, med stark förankring hos olika parter, finner att förslaget bör utformas så att de nuvarande kassorna kan bibehållas men kompletteras med en anordning som i stort sett innebär ett obligatorium för de nytillträdande på arbetsmarknaden, vad är det i så fall för fel på utredningssystemet som sådant? Utredningen har ju gjort en bedömning och kommit till den här uppfattningen.

Jag upprepar att herr Mundebo tycks mena att han eller vissa andra tänker klarare och bättre än de som suttit med och utrett frågan och som representerar de stora grupper som är berörda.

Jag har i mitt anförande försökt visa att avgörande är inte om vi kallar trygghetssystemet för det ena eller det andra, utan det är de många detaljbestämmelserna som här är av betydelse. Det tycker jag att herr Ekinge gick helt förbi, när han talade om Danmark. Jag talade för min del om Norge, men det spelar kanske mindre roll.

Om vi granskar det system som tillämpas i Norge finner vi kanske att man snabbare kan få ersättning där. Men i gengäld får man, herr Ekinge, inte ersättning i mer än 13 till 21 veckor – sedan bortfaller ersättningen. Som jag antytt utgår ersättningen under längre tid här i Sverige.

Det går ju inte att bara ta fram en bit i ett visst system, den som ser bra ut och avstå från det andra. Det har inte heller varit min mening. Jag ville bara illustrera hur man med ett obligatorium ändå kan få svagheter. Vad det gäller är att skapa social trygghet, men systemet skall naturligtvis utformas på ett sådant sätt att det ställer vissa krav på och förutsätter ett visst ansvar hos medborgarna. Det är rätt naturligt att en person inte kan säga, att jag är beredd att i morgon ta ett arbete -- om jag inte får det skall jag ha ersättning i stället. Så kan systemet inte utformas.

När herr Mundebo kritiserar förslaget vill jag därför säga: Ge mig anvisning på i vilket land man har någonting som är bättre! Och hur skulle det se ut som herr Mundebo nu drömmer om – bortsett från att det skall vara ett obligatorium? Hur skall stödet utformas för att representera något väsentligt bättre än vad vi här diskuterar?

Sedan, herr Mattsson i Skee, är det naturligtvis bestämmelserna som är avgörande. Jag vill gärna ge det erkännandet till herr Mattsson att utskottet ju har tagit det här förslaget praktiskt taget oförändrat. De avvikelser som har gjorts är verkligen mycket små. Det enda väsentliga är egentligen huruvida vi redan nu, innan vi sett hur det nya systemet verkar, skall säga att vi inte skall hålla fast vid detta system utan måste utreda ett obligatorium. Och det är det som jag anser att vi inte har anledning att göra. Jag har emellertid sagt att sådana situationer kan uppkomma. Men jag tror det är viktigt att riksdagen har respekt för de uppfattningar som råder inom organisationerna. Tänk om vi inom andra områden, där vi har fri samverkan, skulle gå ut och säga; nej, nu vill vi ordna detta på annat sätt än såsom medlemmarna har velat!

Med de goda resultat som vi här har nått tror jag man kan säga att vi har all anledning att fortsätta med systemet, med de modifieringar och förbättringar som nu införs.

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

Herr MUNDEBO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, om det vore så att en kommitté efter grundlig prövning av frågan hur arbetslöshetsförsäkringen bör utformas kommit fram till att en frivillig försäkringsform är att föredra, och om remissinstanserna delat den bedömningen, så skulle jag självfallet respekterat detta. Men den utredningen är ju inte gjord! KSA-utredningens sammanställning på några få sidor är inte en sådan utredning. Felet med KSA-utredningen är inte att den har tänkt fel; felet är att den inte har tänkt alls. Den har inte gjort någon utredning om en allmän försäkring. Normalt sett tror jag att statsrådet Holmqvist, med de krav på sakmaterial som han har, inte skulle var tillfredsställd med det som KSA-utredningen här presterat.

Det behövs underlag för nytt tänkande i denna fråga, och jag och mina kolleger här i kammaren skulle då också få sakunderlag rörande organisation, administration och finansiering för att kunna ta ställning till en bättre försäkring. Jag är medveten om att det inte är benämningen som är det avgörande och inte heller organisationsformen i sig, utan det är det materiella innehållet och försäkringens effektivitet. Jag menar att kraven på samordning och på rationell administration tillvaratas bäst inom ramen för en allmän försäkring, som organiseras så att de fackliga organisationernas erfarenheter och kunskaper är med i bilden. Och detta är inte bara min mening. Åtskilliga fackliga organisationer, näringslivet samt socialförsäkrare och socialvårdare är av samma mening. Vi har förvisso respekt för organisationernas uppfattning.

Allt fler förordar en utredning om en allmän försäkring. Låt oss få den, så att vi får ett bättre sakunderlag för att forma en effektivare försäkring, till tjänst för de människor som drabbas av arbetslöshet.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag vill slå fast är bara att vi i alltför hög grad låter oss styras av de begränsningar som under de gångna åren gällt för ersättning från erkända kassor. Jag håller med herr Mattsson i Skee om att det inte är någon mening med historieskrivning i och för sig, men om vi vid den framtida bedömningen låter oss styras av det läge vi haft under många år, så är det angeläget att vi är medvetna om det. Vi läser då fast våra ställningstaganden.

Jag beklagar att debatten givit ett sådant slutintryck. Det verkar bli svårt att komma över och förbi den låsta situation som frågan kommit i och därmed försvåra att få den utredning av ett obligatorium som skulle främja möjligheterna även för grupper som i dag står utanför försäkringen.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten.

Jag måste säga till herr Mundebo att jag tycker att det är litet övermaga att om en kommitté, som arbetade mycket seriöst och ambitiöst, ge det omdömet att den inte tänkte alls. Det tycker jag herr Mundebo kunde besparat sig. Jag tycker KSA-utredningen gjorde ett mycket gott arbete och bringade ordning i härvan av föreställningar om

vilken trygghet man kunde åstadkomma. Det var inte måtta på de förhoppningar som på sin tid ställdes i det avscendet, och inte minst personer som herr Mundebo bidrog till att skapa en viss förvirring i saken.

Herr Mundebo gör gällande att det skulle råda mycket delade meningar om förslaget. Herr Mundebo borde gå till de handlingar vi haft att bygga på, dvs. de remissutlåtanden som föreligger. Naturligtvis har jag riktigt refererat att det bland dem fanns en stor anslutning till förslaget. Vi kan inte rå för att någon sedan dess kan ha ändrat mening. Det är för tidigt att ta ställning till det ännu, menar jag.

Till herr Ekinge vill jag säga att om man verkligen velat åstadkomma förändringar, så hade det, även inom det här systemet, funnits möjligheter att göra det. Om man velat föreslå ändrade grunder för den personkrets som skulle omfattas, så hade det varit möjligt att göra det. Men här gäller det tydligen bara att skapa föreställningen att reservanterna vill någonting annat. Vad är det som skiljer sysselsättningsstödet från någonting som man skulle kunna kalla ett obligatorium? Vill man komma åt kassorna och ta ifrån dem deras fria ställning genom att på något sätt länka in dem i ett obligatorium?

Herr förste vice talmannen anmälde att herrar Mundebo och Ekinge anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr STRINDBERG (m):

Herr talman! Det har varit en lång men mycket intressant debatt med en hel del historik. Jag skall, åtminstone inte inledningsvis, gå så långt tillbaka i tiden som man här har gjort. Men låt mig för att fullständiga bilden erinra om att det vid 1967 års riksdag av bl. a. fru Kristensson och herr Åkerlind väcktes en motion om en allmän inkomstförsäkring, som man kallade det. I motionen underströks bl. a. att en allmän inkomstförsäkring krävs för att på ett effektivt sätt lösa ett av samhällets stora återstående trygghetsproblem.

Det är mot den bakgrunden naturligt att vi i den arbetslöshetsförsäkring som kammaren om en stund går att fatta beslut om ser ett betydelsefullt komplement till tidigare trygghetsreformer. Nya grupper får genom beslutet ökad trygghet vid arbetslöshet. Vi inom moderata samlingspartiet hälsar detta med stor tillfredsställelse. Jag delar i stort sett den glädje som herr Fagerlund gav uttryck för. Men dagens beslut får endast betraktas som ett steg på vägen mot det mål som vi inom moderata samlingspartiet länge har arbetat för, nämligen en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Under den fortsatta utbyggnaden av arbetslöshetsförsäkringen bör de erfarenheter som vunnits inom de frivilliga arbetslöshetskassorna utnyttjas.

Alltför många får dock i framtiden även med det förslag som nu föreligger ett bristfälligt arbetslöshetsskydd, vilket även understryks i reservation 1. Det är därför angeläget att den av oss begärda utredningen om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring snarast kommer till stånd. Jag vill i förbigående gärna säga, eftersom både herr Fagerlund och inrikesministern varit inne på det, att det naturligtvis inte är möjligt att

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

här stå och deklarerat hur olika detaljer skulle se ut i den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen. Hade det varit möjligt hade vi inte haft någon som helst anledning att begära en parlamentarisk utredning.

Men även om det förslag som vi nu behandlar har sina brister – vilket för övrigt påpekas i den tidigare diskuterade artikeln på ledande plats i nr 11 av Fackföreningsrörelsen – finner jag det vara av allra största värde, inte minst mot bakgrund av den stora ungdomsarbetslösheten, att ungdomar kan erhålla kontant arbetsmarknadsstöd. Ungdomar som efter avslutad utbildning träder ut på arbetsmarknaden utan att kunna få ett lämpligt arbete skall efter en kvalifikationstid på tre månader kunna erhålla det kontanta arbetsmarknadsstödet. Även om tre månader kan synas vara en lång tid för en arbetslös ung människa är det utskottsförslag som här framläggs en avsevärd förbättring jämfört med propositionens förslag, som går ut på en kvalifikationstid av fem månader.

Jag vet, herr talman, att kammaren nu arbetar under tidspress och skall därför försöka begränsa mig. Herr Nordgren har dessutom understrukit moderata samlingspartiets principiella syn på det föreliggande förslaget. Jag skall därför endast ta upp ett par frågor som inte varit föremål för så mycket debatt i utskottet men som tagits upp här i kammaren.

Det är, vilket konstaterats, en viktig reform som vi skall besluta om, men det har också påpekats att den kostar rätt mycket pengar. Kostnaden för budgetåret 1974/75 uppskattas till hela 1 600 miljoner kronor, och det är ett stort och betungande åtagande mot bakgrund av den besvärliga ekonomiska situation vi befinner oss i i dag. Men det har ändå rätt enighet om att vi skall ta på oss den kostnaden. Statskassan belastas med, som herr Fagerlund påpekade, ca 950 miljoner kronor, medlemsavgifter och fondavkastningar beräknas ge 250 miljoner kronor, och resterande 400 miljoner skall finansieras med arbetsgivaravgifter.

Det vill sannerligen till att vi driver en resursskapande politik för att vi skall få utrymme för dessa stora nya utgifter. Jag vill också understryka att vi, när vi senare i dag går att fatta beslut om det framtida avgiftsuttaget till ATP, bör beakta de ökade kostnader som nu i olika sammanhang läggs på företagen. De anställda i företagen är för sin trygghet beroende av att de inte genom politiska beslut driver upp företagens kostnader för obligatoriska avgifter till omotiverad höjd.

Sedan vill jag göra ytterligare ett par reflexioner, herr talman. När jag hörde herr Fagerlund tala med stort patos om situationen på 1930-talet kände jag mig närmast förpassad till en förstamajdemonstration. Jag vill försäkra att det inte är någon som inte delar herr Fagerlunds uppfattning att vi inte vill ha tillbaka den situation som rådde på 1930-talet. Men herr Fagerlund skildrar en tidsperiod som vi tack vare ett expansivt och konkurrenskraftigt enskilt näringsliv rimligtvis inte skall behöva uppleva på nytt. Jag vill gärna ge det erkännandet att den politiska och fackliga arbetarrörelsen har medverkat till en rimligare fördelning av produktionsresultatet, men jag vill erinra herr Fagerlund om att andra åstadkommit produktionsresultatet – i dag inte tack vare socialdemokratin utan många gånger trots socialdemokratin. Vi får ändå inte glömma bort att det är detta produktionsresultat som skall utgöra grunden för vårt välförhållande.

Här har gjorts många historiska återblickar, och jag tror att det var herr Ekinge som talade om den första folkpensionsreformen. Låt mig i det sammanhanget ändå erinra om att 1913 års lag tillkom som ett resultat av 1907 års ålderdomsförsäkringsutredningskommitté, som den så vackert hette. Den kommittén tillsattes av dåvarande högerministären under Arvid Lindman. Jag säger inte detta, herr talman, för att på något sätt understryka den framsynthet som kännetecknade högerpartiet under tidigare år – den känner naturligtvis den kvalificerade församlingen till ändå – utan jag gör det endast som konstaterande av historiskt faktum.

Herr förste vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Endast en sak: Herr Strindberg ger socialdemokratin och fackföreningsrörelsen det erkännandet, att de har omfördelat resurserna i det här landet, men han säger att det är andra som har skapat dessa resurser. Jag protesterar; socialdemokratin och fackföreningsrörelsen är en del av det svenska folket, och de har också skapat dessa resurser, som är en följd av den politik som har förts.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Den saken är tämligen klar, herr Fagerlund, att hade det inte funnits enskilda företagare som haft initiativkraft och vågat satsa på ett enskilt näringsliv, hade det sett annorlunda ut i det här samhället. Jag tror att vi har all anledning att inte förringa det enskilda näringslivets insatser – det tycker jag att man alltför ofta gör.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig förringat värdet av de enskilda företagar-
nas insatser, under alla förhållanden icke i den utsträckning som herr Strindberg gör beträffande arbetare och anställda.

Herr STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! I min kommentar förut låg ingen som helst ringaktning av de anställda inom det svenska näringslivet, men jag vill understryka att dessa anställda icke hade fått någon anställning, om det enskilda näringslivet icke hade varit initiativkraftigt.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Mot bakgrunden av den i olika sammanhang uttalade önskan och ambitionen att så många som möjligt skall omfattas av försäkringsskydd vid arbetslöshet är det förslag vi nu behandlar att hälsa med stor tillfredsställelse.

Det skall noteras att förslaget har anpassats till den aktiva arbetsmarknadspolitik som den fackliga och politiska arbetarrörelsen i så hög grad verkat för. Förslaget bygger också på vunna erfarenheter och principer om försäkringens natur och målsättning. De reformer som vi har genomfört på vår arbetsmarknad när det gäller tryggheten och rätten till

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

arbete har vuxit fram och anpassats till den förändring som vårt näringsliv och vår arbetsmarknad genomgår. Detta är också ett genomgående drag i det förslag vi nu behandlar.

I propositionen har departementschefen ingående redovisat och motiverat förslaget. I ett anförande tidigare i den här debatten har herr Fagerlund utvecklat synpunkter på förslaget, och jag ber att helt få instämma i hans anförande.

Det råder i stort sett inga delade meningar om förslaget. Vänsterpartiet kommunisterna har i några reservationer anfört en från utskottsmajoriteten avvikande mening. Jag skall här något kommentera dessa reservationer.

I reservationen 3 yrkar reservanten en ordning som innebär att arbetstagare skall ha rätt att tillfälligt pröva ett arbete och att få återgå till kassaersättning utan karens, om arbetet inte visar sig vara lämpligt. I själva verket har vi en sådan ordning redan i dag. Ibland kan det vara tveksamt, om en arbetssökande är lämpad för ett visst arbete. Visar det sig i praktiken att han inte orkar med det eller av annat skäl inte klarar av arbetet, anses han inte som självförvållad arbetslös om han slutar sin anställning. I och med att arbetslösheten inte är självförvållad är han berättigad till kassaersättning om man inte kan skaffa fram ett annat arbete åt honom. I allmänhet torde det också ganska snart visa sig om arbetet är lämpligt eller icke, och det blir då inte fråga om någon ny karens.

Som utskottet anför torde motionärens önskemål vara tillgodosett. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan på den aktuella punkten nr 5.

I reservationen 4 angående konfliktdrabbade arbetsplatser gäller att ett arbete inte skall anses lämpligt om det hänför sig till en arbetsplats där det råder lovlig arbetskonflikt.

Även till arbetsplatser där det råder arbetskonflikter som inte är lovliga enligt lag eller kollektivavtal kan det vara mindre lämpligt att anvisa arbetssökande. Utskottet har därför betonat att man skall vara försiktig med den typen av arbetsanvisning. Framför allt är detta betingat av att man inte skall försätta den enskilde arbetssökande i svåra situationer.

Vad jag nu har sagt innebär emellertid inte att man godtar en regel av det slag som vpk tänker sig. En sådan regel skulle innebära att om en liten extremistgrupp på exempelvis tio personer startar en konflikt på en arbetsplats med kanske tusentals anställda utan att få med sig några av dem i aktionen, skulle det vara olämpligt att anvisa arbetssökande till en sådan arbetsplats. En sådan ordning vore att underkänna den lokala fackliga organisationen och skulle innebära ett stöd åt de extremistgrupper som i dag söker sabotera det fackliga arbetet.

Jag yrkar därför bifall till propositionens lagförslag på denna punkt som innebär ett bibehållande av vårt nuvarande system. Jag tror inte heller att motionärerna kan peka på att den nuvarande ordningen inte fungerar tillfredsställande.

I reservationen 5 tar reservanten upp frågan om beslut om avstängning från kassan. Därvid hävdar reservanten att arbetsförmedlingen beslutar

om avstängning. Detta är fel. Arbetsförmedlingen har en kontrollfunktion i sammanhanget. Genom sin organisatoriska uppbyggnad och sitt sätt att verka har arbetsförmedlingen överblick över tillgång och efterfrågan på arbetstillfällen. Då målsättningen är att den arbetslöse skall erhålla ett lämpligt arbete så snart som möjligt, är det naturligt att den arbetslöse har skyldighet att anmäla sig vid arbetsförmedlingen för att där bli informerad om de arbetstillfällen som står till buds. I försäkringens stadgar är angivet hur denna handläggning skall ske. Vid utformningen av dessa stadgar och vid handläggning av försäkringsärenden är medlemmen företräd i de olika instanserna. Arbetsförmedlingen beslutar i inget fall av avstängning utan har att till kassan meddela de faktiska förhållanden som förelegat. Det är sedan kassan och tillsynsmyndigheten som beslutar. Den personliga erfarenhet jag som arbetsförmedlare har av detta system är positiv. Ärendena handläggs i förtroendefullt samarbete mellan berörda parter. I sammanhanget skall också observeras att kassamedlem alltid har rätt att få sin sak prövad i högre instans.

Jag vill än en gång understryka att det är kassan och inte arbetsförmedlingen som beslutar om avstängning, och jag yrkar avslag på reservationen 5.

I reservationerna 7 och 8 yrkas att karensreglerna skall slopas. Vi i utskottsmajoriteten kan i princip dela reservantens uppfattning, men i likhet med vad departementschefen anför anser vi att ett slopande av karensreglerna skulle medföra en alltför stor belastning på arbetslöshetskassornas administration och ekonomi.

Ett bifall till reservationen beräknas medföra bruttoutgifter på över 100 miljoner kronor. Reservanten har heller inte anvisat hur detta skall finansieras. Jag yrkar därför avslag på reservationerna 7 och 8.

I reservationen 9 vill vänsterpartiet kommunisterna ha obegränsad ersättningstid för förvärvsarbete som är över 55 år. Sådan obegränsad tid gäller i dag för arbetskraft som blir friställd på grund av strukturomvandlingar i näringslivet. Som utskottet ser det är den regeln tillräcklig.

Det är inte meningen att 55-åringar generellt sett skall lyfta arbetslöshetsersättning fram till pensionsåldern. I stället skall man öka ansträngningarna för att ge sådana arbetstagare arbete. De s. k. äldrelagarna är ett viktigt instrument. Och den lagstiftning om ökad anställningstrygghet som vi nu väntar på blir ett ytterligare medel för att främja sysselsättningen för äldre arbetskraft. Den praktiska tillämpning som vi börjar få genom anpassningslag och liknande är de medel vi skall pröva för att hjälpa äldre och svårplacerad arbetskraft till sysselsättning.

För flertalet människor fyller arbetet ett viktigt socialt behov. De vill inte gå på kassan från 55 års ålder fram till pensionsåldern utan vill i stället förvärvsarbete. Vi skall alltså i första hand hjälpa dessa människor till arbete.

Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen 9.

I reservationen 12 slutligen föreslås att begränsningen vid säsongarbetslöshet skall helt slopas. Från utskottsmajoriteten vill vi understryka att denna begränsningsregel endast tillämpas i ytterst begränsad omfattning. Vi anser att tillsynsmyndigheten liksom för närvarande skall ha

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsför-
säkring m. m.

denna lagfästa rätt att efter prövning kunna införa en begränsning. Erfarenhetsmässigt vet vi att det kan förekomma arbetsutbud som av olika anledningar begränsas till 10–12 veckor per år. Det kan i sådana situationer vara berättigat med denna begränsade åtgärd. Det är viktigt att komma ihåg att försäkringen inte får vara en inkomstutfyllnad utan är en försäkring med skyldighet att uppfylla de krav som stadgarna föreskriver.

Med det anförda, fru talman, ber jag att få yrka bifall till inrikesutskottets betänkande nr 23.

Under detta anförande övertog fru andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Jag skall inte gå in i någon längre polemik med herr Johansson i Simrishamn. Vi har genom skilda erfarenheter olika synpunkter på denna fråga.

Jag vill framför allt rätta till en sak beträffande reservationen 5, där herr Johansson påstår att vi säger att arbetsförmedlingarna beslutar om avstängning. Jag vill framhålla att de i praktiken gör det. Jag hänvisar till de fall där arbetsförmedlingarna har varit ett verksamt instrument i folkomflyttningen och genom sin verksamhet i det avseendet gjort att människor avstängts från ersättning.

På ett sådant sätt skall inte denna verksamhet handhas. Vi anser att den måste läggas längre ner i fackföreningarna. Den lokala fackföreningen skall ha ett avgörande inflytande. Med tanke på den decentralisering som sker inom fackföreningsrörelsen är det ett mycket viktigt påpekande och bör vara en klar förstärkning i denna del.

Det andra jag vill ta upp gäller karensreglerna och de pengar som vi inte säger att man har. Jag vill återkomma till detta. Anser socialdemokraterna att man skall behålla den höga arbetslösheten, är det klart att problemet blir bestående. Men syftar man till en politik som minskar arbetslösheten, får man ett bättre förhållande för de arbetslösa – tills alla får rätt till arbete – om de slipper denna karenstid. Det tycker jag är mycket viktigt. Att nu rygga för kostnaderna är en mycket defensiv position. Man kan äska medel på tilläggsstat, vilket vi tycker räcker i detta sammanhang. Vi vill också sätta samman frågan om arbetslöshetsförsäkring i stort med frågan om rätt till arbete.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är riktigt att arbetsförmedlingen medverkar i förflyttningen. Men, herr Hagberg, i de instruktioner som finns för arbetsförmedlingen samt i arbetsmarknadskungörelsen och i de stadgar kassorna gemensamt beslutat om ryms inte sådana situationer som herr Hagberg här beskrivit. Arbetsförmedlingen är ett serviceorgan som har till uppgift att förmedla utbud och efterfrågan på arbetskraft.

Vid en avstängning händer följande: den arbetslöse kassamedlemmen blir informerad om lediga platser. Han blir också informerad om de bestämmelser som gäller och om vad följden blir av att avvisa erbjudet

lämpligt arbete. Detta skall motsvara krafter, färdighet samt förhållanden i övrigt, som termerna uttrycker det. Skulle han mot förmodan vägra, avstänger inte arbetsförmedlingen honom. Den meddelar kassaredogöraren de fakta som föreligger och sedan blir det en överläggning mellan de berörda parter som har att ta ställning i denna fråga. Ytterst är det AMS, som är tillsynsmyndighet, och försäkringsdomstolen som har att ta slutlig ställning. Det råder inget tvivel om att detta har fungerat på ett tillfredsställande sätt genom åren.

Jag vill än en gång understryka att det förtroendefulla samarbete som har utvecklats mellan arbetsförmedlingen, kassorna och medlemmarna har varit positivt.

Herr HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Alla som har blivit hotade med avstängning, inte minst i Norrland, kan inte dela herr Johanssons uppfattning om arbetsförmedlingens roll. Men vi kan ha olika erfarenheter.

Ett bifall till reservationen 5 skulle innebära att man eliminerar möjligheterna för byråkrater med viss politisk inriktning att styra verksamheten och försätta den arbetslöse i situationer, där han kan riskera att mista sin ersättning. Det är just därför en förstärkning bör skrivas in, vilket vi föreslår i reservationen 5.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag måste reagera på mina kollegers vägnar, när herr Hagberg säger att det hotas med avstängning på arbetsförmedlingen. Så är inte fallet. De som besöker arbetsförmedlingen i sin egenskap av arbetslösa kassamedlemmar borde väl ändå känna till de bestämmelser som gäller i den kassa de sökt medlemskap i. Det har inte skett något övergrepp.

Såsom jag sagt två gånger tidigare har man möjlighet att få sin sak ånyo prövad i olika instanser. Det är således fel, som herr Hagberg gör gällande, att de arbetslösa under hot tvingas flytta.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Fru talman! Idén med arbetslöshetsförsäkringen är att trygga vederbörandes försörjning vid verklig arbetslöshet, dvs. när arbete inte står att få. Ursprungligen var också villkoren för s. k. arbetsvägran hårda. Efter hand har de liberaliserats. Den nu gällande ordningen, uttryckt i 36 §, anger den grundläggande förutsättningen för att ett erbjudet arbete skall anses lämpligt, nämligen "att det motsvarar medlemmens krafter och färdigheter". Att nu redovisa vad det kan innebära praktiskt skulle föra för långt. Viktigt är emellertid att erinra om att det är en försäkring *mot arbetslöshet* och inte en *yrkesförsäkring*, dvs. en försäkring som ger oss rätt att vägra ta ett erbjudet arbete därför att "det ligger utanför det yrkesområde, inom vilket den arbetssökande har utbildat sig eller eljest förvärvat yrkesvana", för att nu direkt citera KSA-utredningen. En annan sak är, att ett arbete inte anses lämpligt, om det förutsätter viss kompetens som den arbetssökande saknar. Ett annat grundvillkor för skyldighet att ta ett erbjudet arbete är att för arbetet och branschen

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

avtalsenliga anställningsvillkor tillämpas.

KSA-utredningen har ganska ingående redovisat gällande regler och diskuterat vad som skall gälla i framtiden. I särskilt två avseenden har man enligt mitt tycke gått alldeles för långt. Till min stora tillfredsställelse har jag kunnat konstatera att propositionen tar direkt avstånd från utredningen på de punkterna och att utskottet följer propositionen.

Den ena anmärkningen mot utredningen gäller lönevillkoren, alltså vad som skall anses som "skälig lön". Utredningen noterar att "den erbjudna lönsens skälighet prövas utan hänsyn till de inkomster kassamedlemmen haft i tidigare anställning". Därefter säger man: "Enligt utredningens mening kan det inte heller komma i fråga att nu frånga denna princip." Efter detta kategoriska och förståndiga ställningstagande säger dock utredningen: "Emellertid förekommer stundom i praktiken vissa fall där en strikt tillämpning av denna princip upplevs som en orättvisa av kassamedlemmarna. Utredningen syftar på det fall att den arbetssökande erbjuds ett arbete som är förenat med lägre nettolön (efter skatt) än den ersättning som han har rätt till från sin arbetslöshetskassa." Utredningen fortsätter: "Mot bakgrunden av det sagda föreslår utredningen att erbjudet arbete skall anses lämpligt bara om anställningsförmånerna är skäliga i förhållande till den ersättning som den arbetssökande har rätt till enligt försäkringen."

För den som inte tänker efter eller tänker alls låter det kanske bra och humant med ett sådant synsätt. I verkligheten är det trist att en statlig utredning har kunnat kläcka fram en så reaktionär och för försäkrings-systemet i grunden farlig idé. Vad utredningen här föreslår är ingenting mindre än en gradering av skyldigheten att ta ett erbjudet arbete så att den som tidigare har haft hög lön och har därav följande hög arbetslöshetsersättning skall kunna vägra ta ett illa betalt arbete, som en medlem vilken haft sämre betalt arbete måste acceptera. Utredningen vill alltså — tvärtemot en princip den själv säger sig hylla -- införa ett helt nytt synsätt, en ny grundval för bedömning av skyldigheten att ta ett arbete, nämligen att ett tilltänkt arbetserbjudande också skall prövas mot vederbörandes tidigare lön. Därigenom skulle försäkringen också få viss karaktär av lönestandardförsäkring, eller hur man nu skall uttrycka det.

Ifrågavarande utredningsförslag kommer inte under proposition här i dag. Trots det vill jag med skärpa understryka det orimliga i tankegången att arbetslöshetsförsäkringen skulle utvecklas mot något av en lönegaranti för välbetalda på vår arbetsmarknad. Vi är inne i en tid, när jämlikhet har burskap och präglar åtskilligt av vår politik. Att då förverkliga ifrågavarande förslag vore att arbeta stick i stäv med jämlikhetssträvandena. Detta är inte "bara" en fråga om principer, som sannerligen inte är något "bara", utan också om en politik som bl. a. skulle få negativa praktiska verkningar för näringslivets försörjning med arbetskraft och en sund rörlighet på arbetsmarknaden och som dessutom skulle verka mycket utmanande på människorna.

Nu vill, förmodar jag, utredningen hävda att de praktiska verkningarna av förslaget skulle bli små. Det tror emellertid inte jag. Dessutom skall vi ha klart för oss att har man en gång accepterat principen, så får vi räkna med en vidgning av tillämpningen efter hand. Tanken blir inte bättre av

att den aktualiserats från LO-an slutet håll, och det förvånar storligen att man på den kanten inte beaktat elementära jämlikhets- och rättfärdighetselement i fackföreningsrörelsens idévärld.

Propositionen inte bara tiger ihjäl utredningen på ifrågavarande punkt utan tar direkt avstånd. Detta är så viktigt att jag tar mig friheten, fru talman, att inläsa till protokollet vad propositionen säger:

”Jag” - alltså inrikesministern -- ”vill i likhet med bl. a. LO understryka angelägenheten av att samtliga grupper arbetssökande behandlas lika hos arbetsförmedlingen. Tidigare lönesättning eller utgående kassaersättning bör, som de kritiska remissinstanserna anför” - och de är åtskilliga - ”i princip inte vara avgörande för vare sig om de arbeten som erbjuds den arbetssökande skall anses lämpliga eller om han skall kunna vägra anta arbetet utan påföljd för ersättningsrätten. Mot denna bakgrund anser jag att kassaersättningen storlek inte får vara avgörande för om arbetserbjudande skall anses lämpligt eller ej. Huvudregeln i fråga om skälig lön bör därför liksom hittills vara att anställningsförmåner är förenliga med vad som utgår till kollektivanställda inom samma yrkesområde.”

Jag vill direkt tacka inrikesministern för att han så klart tagit avstånd från utredningen i det här avseendet. Den princip utredningen varit inne på skulle få vådliga konsekvenser, om man accepterade den som synsätt i vår socialpolitik.

Utredningen föreslår vidare att den nuvarande regeln om hänsynstagande till den arbetssökandes krafter och färdigheter ersätts med en bestämmelse att erbjudet arbete skall anses lämpligt, om inom ramen för tillgången på arbetstillfällen skälig hänsyn har tagits såväl till sökandens yrkesvana och förebyggande förutsättningar i övrigt för arbetet som till hans önskemål i fråga om arbetsval eller andra personliga förhållanden. Det är här fråga om uppmjukning av gällande regler för vad som skall anses som lämpligt arbete. Utredningen utvecklar idén om att en arbetssökande skall ges tillräckligt andrum för att söka ett arbete som han gillar och trivs med. Med andra ord: vederbörande skall i viss utsträckning kunna vägra ta ett erbjudet och i och för sig lämpligt arbete i avvaktan på ett arbete som han finner mer attraktivt.

Inrikesministern tar avstånd från utredningen även på denna punkt och säger klart ifrån att han inte är ”— — beredd förorda en uppmjukning av gällande regler för vad som skall anses som lämpligt arbete”.

Det är självklart att det är lyckligt ifall man kan erbjuda var och en ett för honom lämpligt och eftertraktat arbete. Det bör också vara en strävan från arbetsförmedlingarna. Men att låta den arbetssökande avvisa arbete han i och för sig kan ta i väntan på ett bättre vore en ohållbar politik och oförenligt med den rörliga arbetsmarknad vi har och måste ha, om vi skall kunna klara vår produktion tillfredsställande. Dessutom skulle det bli dyrt, och ingen vet vad en dylik ”valmöjlighet” skulle sluta i. Jag överlåter till lyssnarna att spela med sin fantasi på den punkten.

Dessutom tycker jag att utredningen förbiser att alla arbetstagare numera har en viss respittid för att söka arbete genom avtalens uppsägningsregler, vilka för övrigt torde komma att väsentligt utsträckas

Tisdagen den
29 maj 1973

Arbetslöshetsförsäkring m. m.

genom förestående trygghetslagstiftning för löntagarna. Vidare är det ju inget som hindrar en som erhållit ett mindre attraktivt arbete att söka ett annat och bättre. Utredningens förslag skulle endast leda till ökad arbetslöshet och större sociala kostnader. Något enda bättre arbetstillfälle på arbetsmarknaden skulle det inte skapa, och därmed heller inte öka den totala valfriheten i ett samhälle där kanske de flesta människorna trots allt inte har möjlighet att välja det arbete de vill ha.

Självfallet är jag glad åt propositionens avvisande hållning även här.

Varken utredningen eller inrikesministern har funnit skäl ändra på reglerna för anvisning av arbete på annan ort, om jag läst materialet rätt. De synpunkter inrikesministern anför beträffande de problem äkta makar möter finner jag generösa, ja möjligen generösa i överkant, i varje fall inte snåla med hänsyn till de faktorer vi ändå måste beakta. Vi är här inne på problem och tillämpningar, som kan ge arbetslöshetsförsäkringen delvis en annan karaktär än vi avser, nämligen att ge understöd till personer som vare sig vill eller kan stå till arbetsmarknadens förfogande, för att nu tala rent språk. Jag menar alltså att det är viktigt att vi iakttar omsorg och försiktighet.

I reservationen 2 till utskottets betänkande föreslår de borgerliga – i en inte så ofta återkommande enhetsfront – att ”-- -- förvärvsarbetande make bör vara skyldig acceptera arbete på ort utanför dagligt pendlingsavstånd från hemorten endast under förutsättning att den andre maken kan på den nya orten erbjudas ett i stort sett likvärdigt arbete som han har samt att bostadsfrågan kan ordnas”. Man går alltså längre än propositionen och skiljer bl. a. inte på barnfamiljer och barnlösa. Jag skall inte säga annat än den gamla borgerliga oron för ”understödstagaranda”, den oro som under årtionden var en käpp i hjulet för den socialpolitiska utvecklingen här i landet, sannerligen har blåst all världens väg.

Nu är man beredd till den mest vidlyftiga generositet minsann. För oss socialdemokrater gäller det emellertid att hålla huvudet kallt så att vår reformpolitik ger vad vi avsett.

Jag har, fru talman, uppehållit mig vid till synes negativa saker. Det är dock mycket väsentligt att vi i socialpolitiken inte bryter ner ”arbetslinjen” genom falsk generositet och vårdslöshet. Jag har flera gånger förut framhållit att jag betraktar det som utomordentligt väsentligt att hålla ”arbetslinjen” i helgd, givetvis när så kan ske. Att borgerligheten numera visar sådan liberalitet inom arbetslöshetsförsäkringen, måtte ha något samband med att andra än arbetare i dag kan bli arbetslösa. Det hade varit tacknämligt, om något av denna välvilja hade kommit de arbetslösa till del även då det bara var arbetare som led av arbetslöshetens gissel och när arbetarrörelsen ensam fick slåss för att trygga existensen vid arbetslöshet.

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELMSTEDT (c):

Fru talman! Jag skall inte ge mig in på att försöka försvara KSA-utredningen. Visserligen var jag ledamot av denna, men jag finner ändå ingen anledning att i det här sammanhanget sätta mig på

svarandebänken. Låt mig bara erinra om ett par saker i anledning av en del inlägg som gjorts här.

Det har gått en del år sedan utredningen arbetade och sedan den framlade sitt betänkande. Det är väl heller ingen ovanlighet att man i propositioner finner att en del av utredningsförslagen blivit borttagna, annat har kommit till i stället osv. Det är alltså inte något särskilt originellt, och man kan ha olika uppfattningar om de förslag som en utredning lagt fram lika väl som man kan ha olika uppfattningar om de förslag som kommer i propositioner.

Jag har suttit och lyssnat i över tre timmar på denna diskussion som varit rätt omfattande och som i huvudsak rört sig kring frågan om en obligatorisk försäkring eller en utbyggnad av den frivilliga. Det har också fällts en del omdömen om arbetsordningen och tidsutdräkten i utredningsarbetet. Jag vill då erinra om att beställningen från riksdagen kom 1964. År 1966 tillsattes utredningen, som lämnade sitt betänkande 1971. Den arbetade alltså under fem år, och naturligtvis kan man diskutera denna tidsrymd. Själv har jag vid många tillfällen funderat över om utredningsmaskineriet behöver vara så omfattande som det är, men eftersom vi nu har det systemet som vi har, tycker jag att den tid som gick åt i sammanhanget knappast kan anföras som särskilt avskräckande.

Utredningen fick dessutom tilläggsdirektiv och framlade 1968 ett förslag som riksdagen senare fick en proposition på. Denna behandlade äldrestödet. Detta har inte nämnts här i dag, men det kanske kan vara lämpligt att även erinra om detta.

Jag går sedan över till den principfråga som här diskuterats, obligatorium eller frivillighet. Det har sagts att utredningen tog lätt på den uppgiften.

Utredningen började med att titta på denna fråga, och jag vill här inför kammaren gärna redovisa att jag för min del ganska snart fann, att det fanns skäl som talade för att man i det dåvarande läget inte gick in för ett obligatorium utan att man borde välja en utbyggnad av det frivilliga systemet och ett komplement för dem som står utanför försäkringen.

I reservationen 1 talar man om att det är angeläget att ta vara på de erfarenheter som finns inom de nuvarande kassornas ram. För min del ansåg jag att där fanns mycket av värde. Jag tror att den koppling som här finns, med något av dubbelkontroll, genom att arbetslöshetskassorna har intressen både på betalandesidan och på försäkringstagarsidan, rymmer positiva effekter som man inte utan vidare kan kasta loss ifrån. Inte minst betyder detta rätt mycket ekonomiskt. Det tror jag är värdefullt och klokt att beakta oavsett vilken uppfattning man har i själva principfrågan.

Emellertid tror jag att de positiva erfarenheter som jag här har redovisat så småningom kan komma att få revideras allteftersom åren går. Det har skett och sker en förändring även på det området. Man får folk som skall syssla med detta och som kanske inte från början har upplevt situationen på försäkringstagarsidan på samma sätt som hittills. Därför tror jag att vi går i riktning mot ett obligatorium av ungefär den omfattning som redovisas i reservationen 1. Men jag anser att det finns anledning att ta vara på de positiva effekter som kommer fram av det

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

förslag som vi här står i begrepp att fatta beslut om i dag. Fördenskull behöver man inte avstå ifrån att hålla principfrågan levande och att i framtiden räkna med ett system som mera har en obligatorisk karaktär.

1960 års arbetslöshetsförsäkringsutredning som hade att ta ställning till en del justeringar i arbetslöshetskassornas verksamhet, lade fram sitt betänkande 1963 och innehöll då en reservation ifrån ledamoten herr Fälldin. En reservation som gick ut på att vi skulle ha ett arbetslöshetsförsäkringssystem där grundtryggheten var garanterad för alla människor. När vi i KSA-utredningen kom fram till lösningen med det kontanta arbetsmarknadsstödet uppfattade jag det för min del som en uppföljning av detta krav och ett steg på vägen mot ett försäkringsskydd för alla dem som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Det har ju här i dag med all rätt vittnats om att det är många som står utanför. Det kontanta arbetsmarknadsstödet kommer alltså in som den komponent som skulle svara för något av grundtrygghet för de människor som står utanför försäkringssystemet. Detta system fångar in en hel del av dem som tidigare befunnit sig utanför, exempelvis de som haft omvårdnaden om anförvanter, åldrande föräldrar och andra och som hittills har haft svårigheter att klara sin utkomst när den uppgiften har upphört. De har inte haft vanan att umgås på den traditionella arbetsmarknaden. Nu kommer de alltså in i systemet. Det finns flera sådana exempel.

Vårt särskilda yttrande till KSA-utredningen har här i dag apostroferats, och jag vill i likhet med herr Mattsson säga att det inte finns något motsatsförhållande mellan detta yttrande och resonemanget i reservationen 1.

Det är helt klart att propositionen på vissa områden är sämre än vad utredningsförslaget är. Särskilt gäller detta alla de företagare, jordbrukare och andra, som numera ofta riskerar att bli arbetslösa kortare eller längre tid. Utskottet har förvisso förbättrat på en del punkter, men uppenbara brister finns. Jag skall inte ge mig in på att göra någon närmare analys av detta. Låt mig bara säga att jag noterar med tillfredsställelse de förändringar i positiv riktning som utskottet har föreslagit, samtidigt som jag vill säga att det finns ingen anledning att betrakta det här förslaget och den här reformen som något som utan ändringar skall stanna för framtiden. Det finns säkert anledning att återkomma.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 164
Nej — 154
Avstår — 2

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkning m. m.*

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 166
Nej — 143
Avstår — 11

Punkten 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 300
Nej — 16
Avstår — 3

Tisdagen den
29 maj 1973

*Arbetslöshetsför-
säkring m. m.*

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	301
Nej	—	15
Avstår	—	3

Punkten 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	301
Nej	—	15
Avstår	—	3

Punkterna 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 punkten 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	299
Nej	—	15
Avstår	—	2

Punkterna 14 och 15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 17

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 10 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 19 och 20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 22–24

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 25

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 26–31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggspension, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 i anledning av propositionen 1973:48 angående uttaget av avgifter till försäkringen för tilläggspension och till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen jämte motioner.

I propositionen 1973:48 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1973, föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970–1974 till försäkringen för tilläggspension,
2. lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggspension,
3. lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,
4. lag om ändring i lagen (1971:281) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1972–1974 till yrkesskadeförsäkringen m. m. och
5. lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till yrkesskadeförsäkringen m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att avgiften till försäkringen för tilläggspension (ATP) för år 1974 skall bibehållas på 10,5 % av det pensionsgrundande löneunderlaget i stället för att, som tidigare faststälts, höjas till 11 %. För år 1975 föreslås ATP-avgiften utgå med 10,75 % och för åren 1976–1979 med 11 %.

Vidare föreslås att avgiften till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen bestäms till 0,25 % för år 1974 i stället för tidigare fastställda 0,30 %. Detta lägre avgiftsuttag föreslås gälla även för åren 1975–1979.”

I detta sammanhang hade behandlats

A. med anledning av propositionen väckta motioner:

1973:1649 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemstälts att riksdagen skulle anta av motionärerna framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970–1974 till försäkringen för tilläggspension,
2. lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggspension och
3. lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till yrkesskadeförsäkringen m. m., innebärande att avgiftsuttaget för den allmänna tilläggspensioneringen för åren 1974–1979 skulle fastställas till 11 % och att procentsatsen för uttag av avgifter till yrkesskadeförsäkringen skulle bestämmas till 0,30 för ettvarvt av åren 1975–1979,

1973:1690 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemstälts att riksdagen skulle besluta att fastställa ATP-uttaget för perioden 1974–1979 till 9,5 %,

B. vid riksdagens början väckta motioner:

1973:102 av herr Fällidin m. fl. (c) vari hemställdt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om prövning av möjligheterna att befria äldre arbetskraft från avgift till tilläggs pensioneringen, innebärande att avgift för äldre inte behövde erläggas under visst utökat antal år före vederbörandes pensionsålder,

1973:641 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställdt att riksdagen beslutade att sänka ATP-uttaget fr. o. m. den 1 januari 1973 med en procentenhet samt

1973:1137 av herr Hovhammar m. fl. (m, c, fp) vari hemställdt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att pensionsålderskommittén genom tilläggsdirektiv anmodades utarbeta förslag till differentierade avgifter till tilläggs pensioneringen för äldre arbetskraft med bibehållen pensionsrätt, innebärande att avgiften förslagsvis halverades för arbetstagare och egenavgiftsinbetalare mellan 55 och 59 års ålder samt att avgiften slopades från fyllda 60 år.

Utskottet hemställde

1. beträffande ATP-uttaget för åren 1973–1979

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:48 samt med avslag på motionerna 1973:641, 1973:1690 och 1973:1649, sistnämnda motion i motsvarande del, skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

a) lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970–1974 till försäkringen för tilläggs pension,

b) lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggs pension,

2. beträffande uttaget av avgifter till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen för år 1974

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:48 skulle anta de vid propositionen fogade förslagen till

a) lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring,

b) lag om ändring i lagen (1971:281) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1972–1974 till yrkesskadeförsäkringen m. m.,

3. beträffande uttaget av avgifter till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen för åren 1975–1979

att riksdagen med bifall till propositionen 1973:48 och med avslag på motionen 1973:1649 i motsvarande del skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till yrkesskadeförsäkringen m. m.,

4. beträffande ATP-uttaget för äldre arbetskraft

att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:102 och 1973:1137.

Reservationer hade avgivits

beträffande frågan om 9,5-procentigt avgiftsuttag till ATP för åren 1973–1979

1. av herrar Ringaby (m) och Björck i Nässjö (m) vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:641 och 1973:1690, med anledning av propositionen 1973:48 och med avslag på motionen

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

1973:1649 i motsvarande del skulle anta av reservanterna framlagda förslag till

a) lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970–1974 till försäkringen för tilläggs-pension och

b) lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggs-pension,

beträffande frågan om 11-procentigt avgiftsuttag till ATP för åren 1974–1979

2. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1649, med anledning av propositionen 1973:48 samt med avslag på motionerna 1973:641 och 1973:1690 skulle anta de vid motionen 1973:1649 fogade förslagen till

a) lag om ändring i lagen (1968:243) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1970–1974 till försäkringen för tilläggs-pension,

b) lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggs-pension,

beträffande uttaget av avgifter till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen för åren 1975–1979

3. av herr Olsson i Stockholm (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av propositionen 1973:48 och med bifall till motionen 1973:1649 i motsvarande del skulle anta det vid motionen fogade förslaget till lag om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till yrkesskadeförsäkringen m. m.,

beträffande ATP-uttaget för äldre arbetskraft

4. av herrar Carlsson i Vikmanshyttan och Magnusson i Nennesholm samt fröken Pehrsson (samtliga c) vilka ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:102 och 1973:1137 hos Kungl. Maj:t begärde utredning av frågan om befrielse från eller differentiering av avgiften till tilläggs-pensioneringen för äldre arbetskraft.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herr Jonsson i Mora (fp) och fröken Bergström (fp) samt

2. av herrar Ringaby (m) och Björck i Nässjö (m).

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22, som vi nu behandlar, finns en reservation av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. beträffande ATP-uttaget för äldre arbetskraft, och jag vill något kommentera denna reservation.

Under den senaste konjunkturnedgången har arbetslösheten varit hög, och i detta läge har inte minst den äldre arbetskraften drabbats hårt. Företagsnedläggelser och omstruktureringar medför ofta otrygghet i arbetslivet. Visst skall teknikens framsteg tillvaratas, men strukturuom-

vandlingen får inte medföra att enskilda eller grupper får försämrade arbetsvillkor. Tyvärr har denna utveckling fått negativa konsekvenser, framför allt för den äldre arbetskraften.

KSA-utredningen visade att arbetslösheten stiger kraftigt med åldern. Utredningen visade också att den relativa arbetslösheten är högre i de äldre åldersgrupperna och att det finns ett tydligt samband mellan åldern och arbetslöshetens längd. De äldre har betydligt svårare att få nytt arbete och får därför gå arbetslösa betydligt längre tid än de yngre. Under senare år har detta problem blivit alltmer framträdande. Även under högkonjunktur har många äldre sysselsättningsproblem; de drabbas i ökad utsträckning av svårigheter på arbetsmarknaden.

Tyvärr torde inte detta förhållande minska i framtiden. Tvärtom visar bl. a. långtidsutredningen att vi har att vänta oss en åldersmässig omfördelning av befolkningen i de yrkesverksamma åldrarna. Antalet personer som är över 50 år ökar de närmaste åren snabbare än den totala arbetskraften, under det att antalet yngre minskar ganska kraftigt. Långtidsutredningen konstaterar att om den tendens skulle bestå som iakttagits på vissa delar av arbetsmarknaden – att i första hand efterfråga yngre – kommer detta att medföra vidgade klyftor mellan yngre och äldre.

Därför kommer svårigheterna i framtiden att öka för den äldre arbetskraften i konkurrensen med den yngre, inte bara på grund av lägre omställningsberedskap utan också på grund av företagens benägenhet att i första hand anställa yngre arbetskraft. I detta läge är det angeläget att samhälle och näringsliv genom olika åtgärder söker, så långt detta nu är möjligt, säkerställa den äldre arbetskraftens trygghet och rätt till arbete och inkomst.

Riksdagen beslöt 1971 att införa visst anställningsskydd för den äldre arbetskraften, men trots detta har arbetslösheten bland de äldre ökat. En tänkbar väg kan då vara att stimulera företagen att inte bara behålla utan även nyanställa äldre arbetskraft.

Av stor betydelse i detta sammanhang är naturligtvis också pensionsförhållandena, inte minst frågan om pensionsåldern. Den sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år som vi inom centern år efter år föreslagit skulle också på ett markant sätt öka tryggheten för de äldre som i dag utestängs från en aktiv arbetsinsats. Givetvis skall det finnas möjlighet till rörlighet i fråga om tidpunkten för pensionsuttag. De äldre personer som vill kvarstå i arbetslivet bör också ha möjlighet till detta. Det gäller alla äldre oavsett om de har passerat pensionsåldern eller inte, då det för många är väsentligt att få stanna kvar i arbetslivet också efter pensionsåldern.

Även om i dag möjligheterna till förtidspension vidgats kvarstår ändå frågan om den sänkta pensionsåldern som mycket viktig ur såväl trygghets- som rättvisesynpunkt. Den snabba utvecklingen mot större arbetslöshet bland äldre arbetstagare bedömer vi som mycket oroande, och den utgör enligt vår mening ett bevis för att de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som hittills vidtagits inte har varit tillräckliga för att ge den äldre arbetskraften en tillfredsställande anställningstrygghet. I detta läge bör enligt vår mening alla vägar prövas som kan förbättra de äldres

Tisdagen den
29 maj 1973

*Avgifter till försäk-
ringen för tilläggs-
pension, m. m.*

arbetssituation. Arbetslösheten för de äldre kan bara inte få fortsätta att öka när arbetslösheten för övriga grupper minskar.

Det är mot den bakgrund jag här tecknat, fru talman, som centern anser så angeläget att samhället genom olika åtgärder söker medverka till att sysselsättning kan beredas den äldre arbetskraften. Och det är från denna utgångspunkt man skall se vårt förslag, om att ATP-avgiften inte skall uttagas under ett antal år före pensionsåldern. Vi anser att detta kan vara av stor betydelse för den äldre arbetskraftens möjligheter att erhålla anställning.

Avgift till tilläggs pensioneringen erlæggs för löner som utbetalas till arbetstagare upp till 65 års ålder. På grund av fondens storlek och dess växtkraft kommer inte denna av oss föreslagna avgiftsbefrielse ett par år före 65-årsåldern att medföra några konsekvenser vare sig för rätten till pension eller för möjligheterna att finansiera ATP-systemet. Däremot torde en sådan åtgärd, som innebär en inte oväsentlig kostnadsminskning för arbetsgivarna, kunna medverka till att starkt förbättra de äldres situation på arbetsmarknaden. Därför anser vi att frågan bör bli föremål för en särskild prövning, vilken lämpligen kan ske inom ramen för pensionsålderskommitténs arbete.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen 4 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl. som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! I debatten den 24 maj här i kammaren om aktieköp i det privata näringslivet genom en fjärde AP-fond påpekade bl. a. herr Regnéll följande – jag citerar ur snabbprotokollet: ”En pensionär får ur AP-fonderna alls ingenting annat än vad reglementet bestämmer på grundval av intjänade år och pensionspoäng. Därutöver har han ingenting att hämta. Fonderna kan bli hur feta som helst – pensionärerna får inte fördenskull några förbättringar.” Det är, fru talman, självfallet alldeles riktigt. AP-fonderna i sig själva är naturligtvis inte någon garanti för säkra pensioner. Avgörande för att framtida pensionsutfästelser skall kunna tryggas och helst utvecklas och bli bättre är att fondmedlen placeras på ett förståndigt sätt, så klokt att landets välståndsutveckling inte äventyras. Avgörande för att pensionssystemet skall fungera så som det är tänkt att fungera är också att avgifterna inte blir så höga att de försvårar näringslivets investeringsbehov och därmed hämmar utvecklingen i vårt land.

I propositionen 48, som socialförsäkringsutskottets majoritet har tillstyrkt, föreslås att ATP-avgiften för 1974 oförändrat skall utgå med 10,5 procent och för 1975 med 10,75 procent samt för åren 1976–1979 med 11 procent av det pensionsgrundande löneunderlaget.

I reservationen 1 föreslår jag och herr Björck i Nässjö att ATP-uttaget i likhet med vad som föreslagits i partimotioner från moderata samlingspartiet skall vara 9,5 procent under hela perioden 1973–1979. Somliga hävdar att detta är orealistiskt och att det skulle äventyra ATP-systemet. Vi hävdar rakt motsatt uppfattning. ATP-systemet kommer i verklig fara om inte landets produktionsapparat blir tillräckligt lönsam och får

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

tillräckligt med investeringskapital samt, inte minst, om det inte blir ett ökat nyföretagande. På dessa områden är utvecklingen för närvarande inte helt tillfredsställande, och där kan faktiskt ett hot mot ATP-systemet som sådant uppstå. Aldrig så stora fonder avvärjer inte automatiskt ett sådant hot.

Det är inte självklart att ATP-fonderna skall växa. Vi har i vår motion redovisat att även om man tar ett så lågt uttag som 8,5 procent år 1975 och sedan låter uttaget stiga till 10,5 procent år 2000, så kommer AP-fonderna år 2000 att vara 150 miljarder kronor i 1972 års priser. Med en 4-procentig inflation kommer de att vara ungefär 450 miljarder kronor år 2000. Fonden ökar brant. Med en så låg avgift som 8,5--10,5 procent ökar fonden ändå brant fram till år 1995 och planar sedan ut till år 2000. Vi har där räknat med riks-försäkringsverkets huvudalternativ.

AP-fonden motsvarar i dag ungefär 28 procent av bruttonationalprodukten. Med regeringens och utskottsmajoritetens förslag kommer AP-fonden att vara 70 procent av bruttonationalprodukten år 2000. I moderata samlingspartiet vill vi också ha en decentraliserad ekonomisk makt här i landet. Vi ser en fara i att ha så stor AP-fond, och vi tycker att det är en fara oavsett vilken regering vi kommer att få i framtiden.

Jag vill här också gärna hänvisa till den gamle socialdemokratiska pionjären och förre chefredaktören för Dala-Demokraten, redaktör Söderlund, som medverkade i programmet Kvällsöppet – möjligen var det i något annat sammanhang – och då hävdade att arbetarrörelsen faktiskt har svikit sina gamla ideal, därför att arbetarrörelsen när den startade också var emot statlig maktkoncentration i alltför hög grad. Vi kan helt instämma i detta.

I samband med behandlingen av propositionen 48 har utskottet behandlat motionen 1137 av herr Hovhammar m. fl. Motionärerna föreslår att en lägre ATP-avgift skall uttas för 55-åringar och att man skall slopa avgiften för dem som är 60 år och därutöver, och detta i syfte att underlätta anställningen av äldre arbetskraft. Vi instämmer gärna i syftet med motionen; allt som kan göras för att underlätta anställningen av äldre bör givetvis göras. Men problemet i dag är att nyutbildade ungdomar och kvinnlig arbetskraft har lika svårt att få arbete som äldre arbetskraft. Att i det läget göra den yngre arbetskraften ännu dyrare i relation till andra grupper, främst de äldre, tycker vi inte är realistiskt.

Som ett alternativ till tvångslagstiftning i syfte att öka anställnings-möjligheterna för t. ex. äldre och handikappade, som har diskuterats, kan man tänka sig differentierade avgifter. Men skälen måste vara mycket starka om man skall tillgripa ATP-avgifter på olika nivåer. I dagens läge, med lika stora besvärligheter på arbetsmarknaden för unga och gamla, framstår en generell sänkning av ATP-uttaget som den överlägset bästa metoden att öka sysselsättningen, och därmed också faktiskt trygga ATP-systemet.

Fru talman! Talet om att 60 miljarder kronor i AP-fonderna skulle vara nödvändigt i nuläget för att trygga pensionsutfästelserna är naturligtvis inte riktigt. Folkpensionen finansieras liksom ATP med bl. a. egenavgifter och av statsmedel, även om fördelningen och konstruktionen är en annan; i ATP-systemet har vi som bekant också arbetsgivaravgifter,

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggspension, m. m.

men det spelar i detta sammanhang faktiskt ingen roll. I pensioner från ATP-systemet betalas det i år ut omkring 2,5 miljarder. För detta sägs det vara nödvändigt med 60 miljarder i fonder. I folkpensioner betalas det i år ut omkring 10 miljarder kronor, alltså fyra gånger så mycket som från AP-fonderna. Men det klarar man med en fond på 1 337 miljoner kronor. Och den fonden har varit oförändrad i åtskilliga år. Man klarar alltså i ena fallet 10 miljarder i pensionsutbetalningar med en fond på drygt 1 miljard. Varför skall man då i det andra fallet behöva 60 miljarder i fonder för att klara 2,5 miljarder i pensionsutbetalningar?

Syftet med AP-fonderna är självfallet ett helt annat än att trygga ATP-systemet.

Man kan alltså med fog hävda att för höga ATP-avgifter skapar problem för pensionssystemet genom minskad lönsamhet i näringslivet, ökad arbetslöshet och svåra problem för arbetskraftsintensiv verksamhet, inte minst inom sjukvården, alltså för t. ex. landstingen. Dessutom har vi omkring 110 000 egenföretagare i landet som inte har några anställda – småbrukare och liknande – som får betala dryga arbetsgivaravgifter på sina mycket små inkomster, alltså en form av skatt som andra grupper inte har. Av grupper som småbrukare, som verkligen har låga inkomster, skulle en sänkning av ATP-uttaget uppfattas som en skattesänkning. De har också genom arbetsgivaravgifterna en betydligt högre skatt än motsvarande inkomstgrupper bland löntagarna har.

Med det anförda, fru talman, kan jag faktiskt med mycket stor tillfredsställelse yrka bifall till reservationen 1, som innebär att ATP-avgiften för perioden 1973–1979 fastställs till 9,5 procent.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! Betänkanden från socialförsäkringsutskottet innehåller vanligtvis förslag till åtgärd eller åtgärder som innebär förbättring ur socialpolitisk synvinkel. Det gäller inte detta utlåtande, nr 22. Där föreslås i stället en sänkning av ATP-avgiften i förhållande till den tidigare fastställda planen för åren 1970–1974.

Den i höstas framlagda propositionen 125 föreslog att avgiften inte skulle höjas till i planen fastställda 10,75 procent utan bibehållas vid 10,5 procent. Det var en bland flera andra s. k. konjunkturstimulerande åtgärder. Det förelåg inga försäkringsmatematiska beräkningar, som visade att åtgärden var befogad, utan regeringspartiet utgick från att minskade utgifter för de kapitalistiska företagen skulle leda till ökad sysselsättning. Omsorgen om de ATP-försäkrade fick stå tillbaka. I remissyttrandena till propositionen 48 år 1973 anför också försäkringsinspektionen att man, om den föreslagna avgiftsnivån bibehålles i fortsättningen, måste räkna med avgiftshöjningar i framtiden om försäkringsförmånerna skall kunna utgå i fastslagen omfattning. Regeringen fullföljer således sin linje att ge subventioner till kapitalägarna. Det skulle vara intressant att få veta hur många nya arbetstillfällen som skapats genom dessa gåvor och subventioner.

Riksdagen har nyligen bestämt att medel ur AP-fonderna skall få användas till köp av aktier. En bärande anledning till det beslutet har regeringspartiet angett vara att kapitalförsörjningen till näringslivet skall

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

garanteras och att därmed sysselsättningen tryggas. Men hur går ekvationen ihop när regeringen nu vill minska AP-fondernas möjlighet att medverka till en snabbare ökning av produktionsapparaten? Statsministern har dessutom i ett TV-program sagt att en generell subvention, såsom sänkning av arbetsgivaravgiften, inte garanterar ökad sysselsättning. Vad är det för skillnad ur konjunkturpolitisk synvinkel mellan att sänka ATP-avgiften och att sänka arbetsgivaravgiften?

Det bästa sättet att skapa sysselsättning — i första hand där arbetslösheten är störst — vore naturligtvis att medel ur AP-fonderna används till att anlägga statliga basindustrier i enlighet med tidigare vpk-förslag. Nu anser emellertid vi i vänsterpartiet kommunisterna inte att ATP-avgiftens storlek skall bestämmas av tillfälliga konjunkturer eller i första hand regleras av sysselsättningsläget. Till grund för avgiftsuttagen måste främst ligga att de försäkrade garanteras sina förmåner, och då skall även kommande förbättringar i ATP-systemet vara med i beräkningen. Standardtryggheten inom pensioneringssystemet är en olöst fråga. Höjningar av utbetalt belopp sker visserligen i takt med basbeloppets stegring, men den allmänna standardförbättring som man möjligen kan förvänta sig, kommer inte pensionärerna till del. Pensionsålderskommittén arbetar enligt uppgift med frågan, men det står klart att det kostar pengar om man skall skapa rättvisa för pensionärerna. Därför ter sig en sänkning av ATP-avgiften i förhållande till tidigare fastställd plan som orealistisk.

Vidare är frågan om pensionstillskotten till dem som har ringa eller ingen ATP inte tillfredsställande löst, varför det måste vara mera angeläget att i enlighet med en vpk-motion täcka merutgifterna för pensionstillskottens höjning via AP-medel än att sänka den tidigare fastslagna ATP-avgiften.

En annan vinkling av problemet ger departementschefen i propositionen, när han uttalar följande: "När det gäller förändringar av avgiftsuttaget till ATP är det också naturligt att beakta de andra anspråk från delar av socialpolitiken som påverkar de avgifter till den allmänna försäkringen som inte gäller tilläggs-pensioneringen."

Samma tankegångar kom fram i propositionen från i höstas gällande konjunkturstimulerande åtgärder, där bl. a. den ökade arbetsgivaravgiften för den allmänna tandvårdsförsäkringen anfördes såsom skäl för att sänka ATP-avgiften.

Det förefaller mig, fru talman, att vara en märklig filosofi som här framskyftar. Alla kommande förbättringar inom socialpolitiken som innebär ökade arbetsgivaravgifter skall alltså kompenseras med lägre ATP-avgifter! Varje kamp för förbättringar på socialpolitikens område skulle därmed vara ett indirekt hot mot de ATP-försäkrade.

Samma synsätt gör sig gällande beträffande avgiften till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. Alla remissinstanser utom en har förordat att avgiften skall vara 0,3 procent. Lika fullt föreslår propositionen 0,25 procent med motiveringen, att arbetarskyddsavgiften skall höjas från 0,05 procent till 0,1 procent. Här finns heller inga försäkringsmatematiska beräkningar som visar att det är befogat att underskrida riks-försäkringsverkets förslag. Departementschefen tycks anse att arbetarna får

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggspension, m. m.

välja; vill de ha bättre arbetarskydd, minskas försäkringsförmånerna vid inträffade skadefall. Nu behöver man förhoppningsvis inte räkna med sämre förmåner inom yrkesskadeförsäkringen, men det vore intressant att veta, hur riksförsäkringsverket skall få finanserna att gå ihop.

Fru talman! Jag anser att riksdagen bör avvisa denna syn på socialpolitiken med en gång för alla fastställda avgifter och med olika områden som fungerar som kommunicerande kärl. Införs en ny reform, medförande arbetsgivaravgift, skulle avgiften till ett annat redan beslutat ändamål minskas. I stället bör en förbättring av pensionärernas levnadsstandard vara ett förstahandsintresse, och en förbättring av arbetarskyddet via högre avgifter får inte leda till en sämre yrkesskadeförsäkring.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3, som fogats till utskottsbetänkandet.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! I socialförsäkringsutskottets föreliggande betänkande behandlas Kungl. Maj:ts proposition nr 48 med förslag till avgiftsuttag för tilläggspension för åren 1974 t. o. m. 1979 samt avgifter till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen.

Avgiftsuttaget för tilläggspensioneringen har hittills fastställts för femårsperioder. Under den första perioden, 1960–1964, steg den med 1 procent om året från 3 till 7 procent samt under perioden 1965–1969 med 0,5 procent om året till 9,5 procent år 1969.

Enligt beslut av 1968 års riksdag skulle avgiften för innevarande femårsperiod öka till 10 procent år 1970 och därefter med 0,25 procent om året, så att den skulle uppgå till 10,75 procent år 1973 och till 11 procent år 1974.

Under 1972 beslöt riksdagen att avgiften för 1973 med hänsyn till arbetsgivarfinansieringen av vissa sociala reformer skulle behållas på 1972 års nivå, dvs. 10,5 procent. Enligt tidigare beslut skulle avgiften för 1974 vara 11 procent. Redan i statsverkspropositionen förutskickades emellertid att avgiften skulle stanna vid 10,5 procent också för 1974.

Socialministern föreslår nu i propositionen att avgiften till försäkringen för tilläggspension för år 1974 skall bibehållas på 10,5 procent av det pensionsgrundande löneunderlaget. För 1975 föreslås avgiften utgå med 10,75 procent och för åren 1976–1979 med 11 procent.

I samma proposition föreslår socialministern att avgiften till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen bestäms till 0,25 procent för år 1974 i stället för tidigare fastställda 0,30 procent. Detta lägre avgiftsuttag föreslås gälla även för åren 1975–1979. Sänkningen gör att yrkesskadeavgiften tillsammans med arbetarskyddsavgiften, som föreslagits bli fördubblad till 0,1 procent - herr Olsson i Stockholm har påmint om det - från den 1 januari 1974, blir oförändrat 0,35 procent.

Alltsedan ATP-systemet infördes har de borgerliga partierna riktat attacker mot detsamma. Om dessa attacker hade rönt framgång här i riksdagen skulle de ha inneburit en uppluckring av bestämmelserna i systemet till förfång för de försäkrade. Det har nästan varje år väckts motioner av de borgerliga partierna som riksdagen har avvisat. I år återkommer man med nya motioner. Jag skall här något kommentera de

Tisdagen den
29 maj 1973*Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.*

reservationer som har avgivits och som bygger på de motioner som har väckts.

I reservationen 1 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö, som herr Ringaby nyss kommenterade, föreslås en generell sänkning av arbetsgivaravgiften med 1 procent för att fr. o. m. 1974 utgå med 9,5 procent samt en retroaktiv sänkning av avgiften för år 1973 med 1 procent till 9,5 procent.

Man säger i reservationen att ATP-avgiften är en kostnad för näringslivet. Riktigheten av det påståendet kan naturligtvis inte bestridas. Men tanken bakom förslaget måste väl vara att man vill öka vinsterna, och därmed förutskickar man att företagen skall vara mer benägna att öka sin verksamhet och eventuellt anställa några nya i företagen. Men hur är det med vinstökningen till följd av en sänkning av den generella ATP-avgiften?

För de stora företagen förmodar jag att det inte föreligger några större bekymmer. När man tittar på redovisningarna för år 1972 kan man konstatera att vinstutvecklingen – i varje fall som jag bedömer det från lekmannasynpunkt – har varit något så när tillfredsställande. De redovisningar som gjorts för första kvartalet 1973 visar att vinsterna ökar synnerligen kraftigt. Jag vill poängtera att jag här talar om de större företagen.

Vad skulle då följden bli för de små företagen, om man skulle sänka ATP-avgiften med 1 procent som föreslås i moderatmotionen? Om man utgår från att genomsnittslönen på vilken ATP skall uttas ligger på 38 000 kronor och tar bort basbeloppet kan man alltså räkna med ett uttag på 10 à 10,5 procent på 30 000 kronor. En sänkning av ATP-avgiften med 1 procent skulle då innebära en minskning med 300 kronor per år och anställd. Ett företag med 200 anställda skulle alltså öka sin vinst med i runt tal 60 000 kronor. Jag tror att detta är ett slag i luften – det är säkert helt andra åtgärder som måste vidtas.

Det har också kunnat konstateras i den senaste tidens debatter och i TV-sändningar att pengar finns det gott om i företagen – det är några andra komponenter som tydligen fattas för att verksamheten skall komma i gång. Jag tror inte ett dyft på ATP-avgiften i detta avseende.

Vad betyder 1 procent i sänkt ATP-avgift för företagen? LO, TCO och SAF har anlitat en grupp ekonomiska experter som lagt fram ett program som de kallar en lönebildningens idologi. I det programmet sägs att det för de närmaste åren finns utrymme för en löneökning på 7 procent inom företagen. Ställer man det i relation till 1 procent i sänkt ATP-avgift förstår var och en vad en sådan sänkning kan betyda.

Jag vill tillägga att i remissvaret till detta betänkande förordar SAF för sin del 10,5 procent mot moderaternas här föreslagna 9,5 procent. Det visar klart att man från SAF:s sida har bättre insikt om de fondbildningar som behöver göras för att fonderna skall klara åtagandena gentemot löntagarna.

Reservationerna 2 och 3 är vpk-reservationer, som vi nyss hört herr Olsson i Stockholm kommentera. Vpk menar att man begår ett svek emot försäkringstagarna i och med att man föreslår en sänkning av ATP-avgiften. Som jag redan sagt var denna sänkning aviserad i

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

statsverkspropositionen. Sänkningen är inte heller så förfärligt stor som herr Olssons anförande kanske gav sken av. Det rör sig om 0,5 procent när det gäller ATP-avgifterna och några hundra delar procent när det gäller avgifterna till yrkesskadeförsäkringen. Det är inga större summor. Jag vill ändå betona, herr Olsson, vad socialministern sagt i propositionen om att man inte kan bortse ifrån de in-teckningar man gör i andra sammanhang när det gäller socialutgifter. Det är tandvårdsförsäkringen, försäkringen mot arbetslöshet, som vi nyss har tagit, och andra sådana in-teckningar som görs.

Det är självklart att riksdagen såsom lagstiftande församling kan bestämma sig för vilket uttag som helst när det gäller avkastningen från näringslivet, men vi skall också vara på det klara med att det finns andra intressen i detta sammanhang. Vi har här i landet fri förhandlingsrätt och det bör, enligt mitt sätt att se, finnas utrymme även för fackföreningsrörelsen att kunna göra in-teckningar i företagens avkastningar. Jag vill tillägga att socialdemokratin och fackföreningsrörelsen här är fullständigt eniga. Såväl TCO och SACO som LO har tillstyrkt de föreslagna uttagen. Dessa organisationer gör inte detta utan ingående överläggningar och noggranna överväganden om utrymmet för uttagen.

Slutligen, fru talman, några ord om reservationen 4 av herr Carlsson i Vikmanshyttan som herr Magnusson i Nennesholm har talat för. I den reservationen tar man upp motionerna 102 från centerpartiet och 137 från herr Hovhammar. Båge dessa motioner föreslår en differentierad arbetsgivaravgift. I centerpartiets motion säger man inte klart hur många år före pensionsåldern som man vill ta bort ATP-avgiften helt, utan man nöjer sig med "några år före" pensionsåldern, dvs. före 67 eller 65 års ålder. I moderatmotionen föreslås ett annat system; man vill sänka ATP-avgiften vid 55-59 år och mellan 60 och 65 år vill man ta bort den helt. Det är naturligtvis också ett system som kan användas. Jag har tagit reda på vad det skulle innebära. Det finns inte senare uppgifter om ATP-avgifterna än från 1970 - i varje fall har inte jag kunnat få tag på några.

År 1970 uppbar sammanlagt 2 209 600 personer pensionsgrundande inkomster. Av dessa var 315 000 i åldern 56 till 60 år och ca 205 000 i åldern 61 till 65 år. Om man skulle reducera ATP-avgifterna för dessa i enlighet med motionens förslag, skulle 650 à 600 miljoner kronor i ATP-avgifter försvinna; fonderna skulle alltså minska med det beloppet.

Det är ju så att ATP-avgifterna är en form av intjänad lön för löntagarna. Vi kan inte här helt disponera dessa pengar efter eget gottfinnande, utan det måste ske i samråd med löntagarna. Ett beslut om en sänkning av ATP-avgifterna i denna storleksordning skulle helt naturligt utlösa ett krav från fackföreningsrörelsen om utbyte av dessa pengar mot direkta löner. Dessutom är det så - det har också påpekats i det särskilda yttrande som avgivits av folkpartiets representanter - att arbetslösheten är besvärande inom de äldre kategorierna, men vi har också en besvärande arbetslöshet när det gäller de yngre och kvinnorna. De blir inte hjälpta genom sänkning av ATP-avgiften för den äldre arbetskraften. Jag tror inte att det finns några som helst möjligheter att komma fram den vägen.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till socialutskottets betänkande nr 22 på alla punkter.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Det ligger en avgrund mellan herr Olsson i Stockholm och mig i fråga om ideologisk uppfattning, så jag borde kanske inte försöka bemöta honom, men både han och andra vpk-are har här så många gånger under året talat om "gåvor och subventioner" till företagen, att jag inte kan undgå att göra en liten kommentar till detta påstående.

Jag antar att vpk-arna utgår från att företagen i stort sett betalar ungefär samma skatt i dag som de gjorde för tio år sedan. Bolagsskatten har inte ändrats särskilt mycket – det är ett faktum. Men i stället har de fått på sig ett avgiftssystem, vilket, herr Olsson, 1973 ligger 12 miljarder kronor högre än det gjorde för tio år sedan. Företagen har alltså fått en avgiftspålaga på 12 miljarder kronor i stället för ökad skatt, vilket är detsamma. Av dessa miljarder har man i vissa lägen skänkt något litet tillbaka till företagen. Det är inte fråga om några gåvor utan om en liten återbetalning av de enorma avgifter företagen fått erlægga under de senaste åren. Vi skall alltså inte tala om gåvor i det här sammanhanget.

Om man skulle införa differentierade avgifter – vilket jag nu inte föreslår – kostar detta ca 600 miljoner kronor, och fonderna kommer då att minska med detta belopp, säger herr Karlsson i Ronneby. Nej, herr Karlsson, det är fel. Fonderna minskar inte. Det torde vara bekant att alla avgifter som betalas till ATP-systemet går oavkortade till AP-fonderna. Dessas ränteavkastning betalar alla utgående pensioner och alla administrativa kostnader. Dessutom går 1 miljard kronor tillbaka till fonden. Denna växer alltså varje år med 1 miljard kronor från sin egen avkastning plus alla arbetsgivaravgifter ovanpå detta. Även om det skulle kosta 600–700 miljoner kronor med differentierade avgifter, fortsätter fonderna att i framtiden växa alldeles ofantligt med det avgiftssystem vi har. Detta äventyrar inte på något sätt fonderna.

Det är oriktigt att säga att vi, som föreslår en sänkning eller differentiering av avgifterna, är ute efter att attackera ATP-systemet. Det är inte fråga om något sådant. ATP-systemet fungerar endast om vi har ett väl utvecklat näringsliv. Men då måste man anpassa avgiftssystemet så att man ger ett tillräckligt utrymme för näringslivet att dels betala ATP-kostnaderna, dels få tillräckligt med kapital för sina investeringsbehov. Det är detta debatten här gäller. Den gäller hur man skall avväga avgifternas storlek så att fonderna kan klara både pensionerna och näringslivets behov av investeringskapital. Det är alltså inte fråga om några attacker mot systemet utan om att vi skall få systemet att fungera så bra som det över huvud taget är möjligt.

Herr Karlsson i Ronneby säger att 1 procents sänkning av ATP-avgiften, som vi föreslår, utgör 300 kronor per år för en ensam företagare, en småbrukare med 30 000 kronor i inkomst. Det är riktigt. Men då är det också fråga om en småbrukare, en låginkomsttagare. Jag missunnar inte en småbrukare med 30 000 kronor i inkomst en skattesänkning på 300 kronor för en avgift som han har, men som icke en löntagare i

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

motsvarande inkomstläge har. Vi skall inte missunna denne låginkomsttagare en sådan skattesänkning när det inte på något sätt äventyrar ATP-systemet.

Sedan är det inte bara en sänkning med 1 procent som vi föreslår, utan med 1,5 procent, och under perioden 1973–1979 blir det ganska mycket pengar. Detta har stor betydelse även om det för varje enskild egenföretagare inte blir så mycket pengar. För en storarbetsgivare, som t. ex. landstinget i Örebro, gör 1,5 procent hela 4,5 miljoner kronor om året, och det är ganska mycket pengar.

Det är ett faktum att både arbetsgivaravgiften och ATP-avgiften i dag är ett problem för landstingen. De har enligt landstingslagen skyldighet att betala sina egna pensioner med en egenavgift. Som herr Karlsson kanske vet tar vi ut 8,5 procent i pensionsavgift för landstingens egen personal och t. o. m. 12 procent för dem som arbetar i den psykiatriska vården. Utöver det har man alltså på landstingsidan dessa 10,5 procent i ATP-avgift, och dessa avgifter är faktiskt problem för kommuner och landsting. Även här behövs en avvägning så att vi inte äventyrar sjukvården utan kan klara den i framtiden. Det är direkt sysselsättningsbefrämjande om man kan få ned avgiften 1,5 procent. Landstingen får då större möjlighet att anställa personal för angelägen sjukvård, och det behöver de faktiskt göra i dag.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Fru talman! Herr Ringaby angriper vpk-reservationerna. Han säger också att moderata samlingspartiets förslag om en sänkning av ATP-avgiften och andra gåvor till företagen bara skulle innebära att företagen får tillbaka 12 miljarder kronor eller vad det var.

Det är en märklig syn som moderata samlingspartiet har på dessa frågor – förhoppningsvis är man ensam om det i riksdagen. Det handlar ju här om lönearbetarnas pengar. Det är lönearbetarna som skapar värdena. Vi behöver inte gå in på en ideologisk debatt, men låt mig konstatera att vi beträffande ATP-avgifterna dessbättre är överens om att det är lönearbetarnas pengar. Eller är det också någonting som företagen skall ha tillbaka eller som av någon sorts rättvisa skulle tillhöra dem?

Jag skall också kommentera herr Ringabys första inlägg. Han måste ha krångel med matematiken. Han säger att pensionärerna inte får några förbättringar därför att fonderna växer. Men i andra sammanhang har han åtminstone i år gjort sig till tolk för förbättringar åt pensionärerna, särskilt de som har låg ATP, och för sådana förbättringar fordras att det finns pengar i fonderna. Hur skall man kunna förbättra pensionerna om man samtidigt vill sänka avgifterna?

Herr Karlsson i Ronneby anför att det är små belopp och låga procentsatser. Men vad är då avsikten med att sänka ATP-avgiften, och vilken syn har herr Karlsson på att sänka ATP-avgiften till förmån för andra reformer inom socialpolitikens område? Tycker herr Karlsson att det är särskilt konsekvent och i stort kan förbättra förhållandena på arbetsplatserna att man sänker avgiften till den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen för att kunna höja arbetarskyddsavgiften? Och vad kommer att hända med yrkesskadeförsäkringen?

Delar av AP-medlen skall ju användas i näringslivet och vara sysselsättningsstimulerande. Hur kommer det att fungera om man nu sänker ATP-avgifterna? Hur skall man då kunna medverka till en snabbare utbyggnad av produktionsapparaten?

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Fru talman! Herr Ringaby talade om att det finns många andra grupper i samhället som lider lika svårt av arbetslösheten som den äldre arbetskraften. Men det är faktiskt så, herr Ringaby, att de äldre får gå arbetslösa tre gånger längre tid än vad de yngre får göra. Det är den väsentliga skillnaden, vilket jag också betonade i mitt första inlägg.

Herr Karlsson i Ronneby talar om att de borgerliga gjort attacker mot ATP-systemet alltsedan det kom till, men från centern har vi i varje fall inte gjort sådana attacker. Om han uppfattar vårt förslag om ett minskat avgiftsuttag – eller vad man nu kan komma fram till i en utredning – i syfte att underlätta för äldre arbetslösa att få ny anställning som en attack mot ATP-systemet, har jag svårt att förstå det. Detta system är ju inte något självändamål, utan det är till för människorna, och det är dem vi vill hjälpa med vårt förslag. AP-fonderna växer också mycket kraftigt – betydligt fortare än man har kalkylerat med – och det innebär att förslaget inte heller är någon attack mot den.

När herr Karlsson i Ronneby säger att det finns andra intressenter så vill jag gärna hålla med honom om detta. Det är bl. a. dessa andra intressenter som vi vill stimulera till att medverka i ansträngningarna för att trygga sysselsättningen för äldre arbetslösa. Och då han talar om vem pengarna tillhör vill jag bara säga att de som inte har något arbete inte heller har några möjligheter att påverka situationen. Vi vill hjälpa just dem att få ett jobb med denna vår framstöt.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! Herr Ringaby talar om fondbildningen. Visst har vi reda på att AP-fonderna ökar med 1 miljard om året. Men man kan väl inte komma ifrån att om avgiften sänks till hälften för en del människor, så kommer fonderna att minska med totalt 650–700 miljoner kronor. Det kan man inte diskutera bort.

Att fondbildningen behövs kan vi läsa i propositionen, där det bl. a. anges att fram till år 1980 kommer ATP-pensionärerna att öka med 300 000 medan den yrkesverksamma befolkningen beräknas vara i stort sett oförändrad. Under den därpå följande tioårsperioden kommer ATP-pensionärerna att öka med ytterligare 500 000. Detta talar klart för att vi måste ha en fondbildning som garanterar att försäkringspengarna kan betalas ut till dem som skall ha dem.

När det sedan gäller attackerna mot ATP-systemet, som jag nämnde, vill jag till både herr Ringaby och herr Magnusson i Nennesholm säga att denna begäran om sänkning av ATP-avgifterna inte bara har skett vid något enstaka tillfälle. Det har förekommit andra motioner som attackerat ATP-avgifterna och ATP-systemet. Bl. a. har man i borgerliga motioner föreslagit att hemmafruarna skall inordnas i systemet och man har också motionerat om att pensionstilläggen till folkpensionen som

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

utgår till den som har liten eller ingen ATP skall finansieras genom ATP-systemet — utan att samtidigt föreslå hur fonden skall få in pengarna. Det betraktar jag som attacker mot hela systemet.

När det sedan gäller den inkomst som jag utgick ifrån gjorde nog herr Ringaby ett försök till förvanskning. Jag talade om en ATP-grundande inkomst på 30 000 kronor. Jag har då räknat med att den genomsnittliga bruttolönen ligger på 38 000 kronor. Jag tror att denna uppgift är ganska säker med hänsyn till att den genomsnittliga industriarbetarlönen enligt de senaste beräkningarna om jag inte minns fel ligger mellan 32 500 och 33 000 kronor. Detta belopp kan ökas till 38 000 kronor med hänsyn till att även en del högre löntagare ingår i ATP-systemet och drar upp genomsnittslönen. Därifrån skall man sedan dra bort de ungefär 8 000 kronor som utgör basbeloppet i pensionssystemet. Då kommer man till siffran 30 000 kronor. Det var på den grunden jag förde mitt resonemang.

Till herr Olsson i Stockholm, som talade om försäkringens storlek, vill jag säga att jag har den uppfattningen att försäkringsavgifterna skall täcka de åtaganden som man gjort gentemot försäkringstagarna. Om man bestämmer sig för andra sociala åtgärder, får man i samband därmed diskutera finansieringen av dessa. Jag tycker inte att man skall ta ut mera ATP-avgifter eller andra avgifter än vad som är nödvändigt för att täcka de pensionsåtaganden man har gjort. Det finns som jag sade tidigare, andra intressenter på arbetsmarknaden som man bör ta hänsyn till i detta sammanhang.

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Denna debatt berör ju en mycket stor och väsentlig fråga. Snart stundar emellertid såvitt jag förstår en middagstimme och jag skall därför inte hålla något längre anförande, men några inlägg föranleder mig i varje fall till ett par kommentarer.

Jag vill börja med att säga att regeringens förslag om ATP-avgiften gäller dels avgiftsuttaget för år 1974, dels avgiftsuttaget för den därefter följande femårsperioden. Herr Karlsson i Ronneby har i sin utförliga redovisning betonat detta. Låt mig dock ytterligare göra ett par tillägg i anslutning till den nya femårsperioden.

För år 1974 innebär förslaget en oförändrad ATP-avgift på 10,5 procent i stället för den höjning till 11 procent som tidigare fastställts för 1974. Därigenom skapas utrymme för det ökade avgiftsuttag på andra områden som erfordras för genomförandet av en rad mycket angelägna sociala reformer fr. o. m. den 1 januari 1974. Det gäller följande reformer, av vilka några redan har nämnts av herr Karlsson i Ronneby: sjukpenningreformen, föräldraförsäkringen, tandvårdsförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen.

För den femårsperiod som börjar år 1975 har riksförsäkringsverkets styrelse föreslagit en arbetsgivaravgift på 11 procent under hela perioden. Vid remissbehandlingen har LO med hänsyn till att avgiften för 1974 av skäl som jag nyss nämnde blir 10,5 procent föreslagit en etappvis höjning till 10,75 procent år 1975 och till 11 procent fr. o. m. år 1976. Regeringen har i propositionen följt LO:s förslag, vilket alltså innebär att

ATP-avgiften höjs med en kvarts procent vartdera året 1975 och 1976 och därefter ligger stilla på 11 procent resten av perioden t. o. m. år 1979.

Vad som föranledde mig att göra några korta kommentarer vid kammarens behandling av denna fråga är främst de synpunkter som moderaterna har gett uttryck åt i sin motion och i sin reservation och genom herr Ringabys inlägg tidigare i dag.

Låt mig slå fast att utgångspunkten för en bedömning av denna viktiga fråga är förslaget från riksförsäkringsverkets styrelse om ett avgiftsuttag på 11 procent för den följande femårsperioden. Verkets styrelse, där det ingår representanter för arbetsmarknadsparterna, har varit enhällig i detta förslag. Förslaget har också biträttts av Arbetsgivareföreningens representant i riksförsäkringsverkets styrelse. Det är detta förslag som i princip har följts i propositionen med den smidigare övergång som Landsorganisationen föreslagit och som jag nyss redogjorde för.

Vad händer då? Jo; moderata samlingspartiet sätter sig över hela denna noggranna prövning av denna viktiga fråga och begär nu att riksdagen i stället skall fastställa ATP-avgiften till endast 9,5 procent. Det är verkligen en egendomlig inställning som här demonstreras. I sin iver – för det måste väl vara orsaken – att på något sätt markera en sorts högerprofil desavuerar ju moderaterna t. o. m. Arbetsgivareföreningens styrelserepresentant i riksförsäkringsverket. Här gör alltså en ansvarig verksstyrelse med ansvariga representanter för arbetsmarknadsparterna en noggrann prövning och lägger fram sitt förslag, som regeringen sedan grundar sin proposition på. Moderaternas motförslag riktas därigenom inte bara mot regeringen – och det gör väl mindre, för vi har vant oss vid det – utan mot en enhällig bedömning av riksförsäkringsverkets styrelse och arbetsmarknadsparternas styrelserepresentanter. Det är verkligen värt att notera, och det måste väl vara något besvärande, föreställer jag mig, för de andra borgerliga partierna att uppleva hur deras meningsfränder profilerar sin syn på en sådan här central och viktig fråga. Ty vad det i realiteten gäller är ju att moderaterna vill beröva AP-fonderna omkring 12 miljarder kronor enbart för den avgiftsperiod det här är fråga om. Detta belopp skall enligt moderaternas uppfattning inte få bli löntagarnas pengar i ATP-systemet utan i stället stanna kvar hos företagen. Detta belopp skall enligt moderaterna inte få ingå i AP-fonderna och där fylla sin dubbla funktion av en garanti för framtida ATP-pensioner och en garanti för upprätthållandet av en hög investeringstakt i samhällsekonomin.

Nog skulle det vara lockande, fru talman, att här säga några ord om vad AP-fonderna har betytt för det svenska samhället. Var skulle vi ha stått, herr Ringaby, i fråga om investeringstakt och utbyggda resurser på en rad viktiga samhällsområden, om vi icke hade haft tillgång till AP-fonderna, som ju pulserar i svenskt samhällsliv i dag: i bostadsbyggnandet, i näringslivet, i kommunerna? Jag har bara velat stryka under detta, fru talman, för det är väsentligheter.

Jag skall väl inte sedan ge mig in i någon sorts polemik, men nog skulle det kunna vara frestande. Menar exempelvis herr Ringaby att vi skulle skattefinansiera ATP, eftersom han gör en jämförelse med 10 miljarder i

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

direkt skattebetalda folkpensioner? Det skulle bli kraftiga skattechöjningar i stället för arbetsgivaravgiften till ATP. Jag föreställer mig att han självfallet inte menar detta, men då skall man inte göra sådana orimliga jämförelser som det här var fråga om.

Herr Ringaby svepte över andra ting. Han nämnde chefredaktören Söderlund, och jag förstod att han ville ha honom som ett tillhygge här. Jag kan i varje fall för historien säga till herr Ringaby att Söderlund var en mycket aktiv pressombudsman när det gällde den viktiga kampanjen om ATP år 1957. Mer skall jag inte säga. Han var mycket engagerad i striden om ATP. Rätt skall vara rätt.

Folkpartiet och centern har inte följt med moderaterna i denna fråga, och det noterar jag. Det är väl också uttryck för att denna trectighet är splittrad i många avscenden — det demonstreras i den här verkligt viktiga frågan.

Fru talman! Jag har velat göra den här kommentaren därför att jag egentligen upplever agerandet här från moderaterna som mycket märkligt för att inte säga rent av utmanande mot de stora värden som innesluts i ATP-reformen och som regeringen i samverkan med den fackliga rörelsen kommer att i fortsättningen liksom hittills till varje pris slå vakt om.

Herr RINGABY (m):

Fru talman! Jag tänker inte riva upp någon större ATP-debatt, för det är faktiskt inte det frågan gäller.

Löntagarnas pengar, sade herr Olsson i Stockholm. Ja, men det finns ju också några hundratusen jordbrukare och småföretagare i enmansföretag som betalar ATP-avgifter till det här systemet, det finns konstnärer, författare och fria yrkesutövare. Det är inte bara löntagare, herr Olsson — och det gäller även socialdemokraterna, som ofta hävdar den här tesen. Det är fast mer svenska folkets pengar, samtligas pengar, som det är fråga om.

Herr Magnusson i Nennesholm har jag ingenting att invända mot; jag har samma uppfattning i princip som han. Vi har ju också motioner från moderat håll om detta. Det är bara det att vi har gjort denna avvägning nu i utskottet, att en generell sänkning är bättre i det sysselsättningsläge vi har än punktvisa sänkningar. Det finns annars så många man skulle vilja hjälpa — även handikappade och andra — med en lägre avgift. Men annars har jag som sagt i princip ingen annan uppfattning än vad herr Magnusson i Nennesholm har.

Herr Karlsson i Ronneby sade att han visste att fonden ökade med 1 miljard om året. Ja, då vet herr Karlsson fel, för den ökar med 8 miljarder om året. Den ökar med alla sina egna avgifter plus 1 miljard av ränteavkastningen. I det läget ser jag det inte som något katastrofalt om man sänker avgiften eller utvidgar ATP-systemet.

Herr Karlsson gjorde faktiskt ett erkännande här, att vi från borgerligt håll vill förbättra ATP-systemet, ge bättre pensioner, släppa in fler människor i systemet — mödrar som sköter minderåriga barn osv. Men skall man göra det, måste man ju också se till att systemet fungerar, har den rätta avvägningen mellan avgiftens höjd och behovet av investeringspengar i näringslivet. Det är ju bara det vi diskuterar här. Det är inte fråga

om att äventyra systemet, utan det gäller att få det att fungera så effektivt att vi kan förbättra pensionerna och släppa in fler människor i systemet.

1 procent gör 300 kronor på en egenföretagare – det är riktigt.

Till herr statsrådet vill jag säga att riksförsäkringsverket har gjort en teknisk utredning. Sedan är det vi politiker som får bedöma hur systemet skall utformas och ange om vi har en annan uppfattning därvidlag.

Vi för vår del följer inte alltid SAF. Här har vi gått emot SAF – då får vi nästan litet kritik för det också. Det är klart att om avgiften är lägre blir det mer pengar kvar i näringslivet, men då blir det också mer pengar att förhandla om för fackföreningarna, och där får de göra sin bedömning: Hur mycket skall vi ta ut i löneökning och hur mycket skall vi låta stanna kvar i näringslivet för att det skall fungera?

Vi skall inte göra den här debatten till något hot mot ATP-systemet, för det är faktiskt för att förstärka ATP-systemet som i varje fall jag agerar.

Herr KARLSSON i Ronneby (s):

Fru talman! Bara några få ord till herr Ringaby.

Herr Ringaby säger att han vill vara med om att förbättra ATP-systemet genom att ta in hemmafruarna och finansiera pensionstilläggen genom ATP-avgifter. Det är gott och väl, herr Ringaby. Men ta då steget fullt ut och var med om att också finansiera de utgifter som Ni är med och beslutar om. Det gör man inte alltid från det borgerliga hållet. Man föreslår gärna utgifter men vill inte vara med och skaffa några inkomster för att finansiera utgifterna. Så är det även i detta fall.

Herr socialministern ASPLING:

Fru talman! Jag vill bara fästa herr Ringabys uppmärksamhet på att de fackliga representanterna i riksförsäkringsverkets styrelse står bakom förslaget, och det är ett enhälligt förslag.

Självfallet skall man inte alltid slaviskt följa exempelvis utredningar i olika avseenden. Men det här är någonting annat, herr Ringaby. Det är en seriös och omfattande utredning som gjorts, byggd på ett mycket omfattande material, och man har kommit fram till ett enhälligt förslag. Det är detta som föranleder mig att säga att nog är det förvånande att mot denna bakgrund uppleva att moderaterna profilerar sig på detta sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 1 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö samt 3:o) reservationen nr 2 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Ringaby begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Avgifter till försäkringen för tilläggs-pension, m. m.

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 antar reservationen nr 1 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 2 av herr Olsson i Stockholm.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 49
Nej — 27
Avstår — 239

Herr Gustafsson i Säffle (c) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Ringaby och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ringaby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 273
Nej — 39
Avstår — 4

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Olsson i Stockholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Olsson i Stockholm.

Tisdagen den
29 maj 1973*Avgifter till försäkringen för tilläggs-
pension, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Olsson i Stockholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 16
Avstår - 3

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Nennesholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Carlsson i Vikmanshyttan m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Nennesholm begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 232
Nej - 77
Avstår - 7

På förslag av fru andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till kl. 19.30.

§ 8 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts skrivelse nr 133 med överlämnande av årsredovisning för Statsföretag AB.

§ 9 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 24 med anledning av propositionen 1973:114 med förslag till lag om ändring i kommunallagen 1953:753, m. m.

Justitieutskottets betänkande

Nr 26 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna 1973:1, 1973:37 och 1973:115 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1973/74 till polisväsendet, m. m. jämte motioner

Nr 103

Tisdagen den
29 maj 1973

Socialutskottets betänkande

Nr 18 i anledning av propositionen 1973:115 med förslag till åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen, såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motion

Näringsutskottets betänkanden

Nr 52 i anledning av motioner i vissa frågor rörande skogsindustrin

Nr 53 i anledning av motion om en branschutredning rörande pälsindustrin

Nr 59 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Nr 60 i anledning av propositionen 1973:41 såvitt den gäller förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370)

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert